

Werkverandering onder sekswerkers

Ervaringen en ondersteuning vanuit hun perspectief

Roos de Wildt | Milou Lünemann | Jildou van der Ploeg | Liselotte van Loon-Dikkers

Inhoud

Samenvatting	3	5	Perspectief van beleidsmakers en hulpverleners	40
English summary	6	6	Conclusie	43
1 Inleiding	9	7	Literatuurlijst	44
1.1. Doel en vraagstelling van het onderzoek	9		Bijlage 1 Methodologische verantwoording	45
1.2. Methodologische verantwoording	9		Bijlage 2 Tabellen en figuren	52
1.3. Begrippen en terminologie	10		Bijlage 3 Vragenlijst	55
1.4. Opbouw van het rapport	11		Bijlage 4 Leden begeleidingscommissie	64
2 Ervaringen met sekswerk	12			
2.1. Aantrekkelijke aspecten van sekswerk	12			
2.2. Aspecten van sekswerk die als negatief worden ervaren	13			
2.3. Waar iemand in veranderproces zit maakt uit	15			
2.4. Conclusie	16			
3 Veranderen van werk	17			
3.1. Redenen om van werk te willen veranderen	17			
3.2. Drempels en steunfactoren bij het veranderen van werk	19			
3.3. Patronen in het veranderproces	23			
3.4. Conclusie	26			
4 Begeleiding en ondersteuning	28			
4.1. In hoeverre sekswerkers begeleiding ontvangen bij het veranderen van werk	28			
4.2. Soorten begeleiding en ondersteuning	30			
4.3. Ervaringen met begeleiding en ondersteuning	34			
4.4. Conclusie	38			

Samenvatting

Nederlandse samenvatting

Inleiding en methodologische verantwoording

In Nederland is sekswerk legaal, maar het heeft nog geen vanzelfsprekende positie op de arbeidsmarkt of in de samenleving. Hierdoor kan werkverandering – binnen of buiten de erotische branche – uitdagend zijn. Het doel van dit onderzoek is inzicht te verkrijgen in dit proces van werkverandering vanuit het perspectief van sekswerkers. Het onderzoek richt zich op de volgende hoofdvragen, die nader zijn uitgewerkt in een reeks deelvragen:

1. Hoe verloopt het proces van werkverandering?
2. Welke ondersteuning wordt daarbij wel of niet aangeboden en ingezet, en hoe wordt deze ervaren?
3. Welke factoren dragen positief of negatief bij aan het proces en resultaat van werkverandering?
4. Welke verbeteringen zijn mogelijk en wenselijk in de ondersteuning van sekswerkers die ander werk willen gaan doen?

Het onderzoek combineert kwantitatieve en kwalitatieve methoden en is longitudinaal van aard. Het kwantitatieve deel bestond uit vragenlijsten die op vier momenten in de tijd zijn afgenomen om het proces van werkverandering en de daarbij geboden begeleiding en ondersteuning in kaart te brengen. De vragenlijsten zijn uitgezet onder een gevarieerde steekproef van 107 personen (vrouwen, mannen en transpersonen) die momenteel sekswerk doen en nadenken over, of bezig zijn met een veranderproces, evenals onder degenen die in het verleden sekswerk hebben gedaan. Ook hebben 25 sekswerkers die geen werkverandering beogen eenmalig een vragenlijst ingevuld. Het kwalitatieve deel bestond uit één, twee of drie verdiepende interviews met 34 (ex-)sekswerkers. In deze interviews stond het individuele proces van werkverandering centraal. Daarnaast zijn drie focusgroepen georganiseerd met 7 beleidsmedewerkers en 20 hulpverleners om de resultaten met hen te duiden.

Ervaringen met sekswerk

Eerst zijn de ervaringen van sekswerkers met hun werk in kaart gebracht, om de context te schetsen waarbinnen zij afwegen het werk voort te zetten of te veranderen. Sekswerkers omschrijven zowel aantrekkelijke als vervelende aspecten van het werk.

Aantrekkelijke aspecten van sekswerk

De aantrekkelijke aspecten zijn te groeperen in vier hoofdlijnen. Ten eerste wordt de flexibiliteit en vrijheid die gepaard gaat met het werk vaak genoemd, zoals flexibele werktijden en locaties en weinig verantwoording hoeven af te leggen. Daarnaast wordt sekswerk vaak als financieel aantrekkelijk ervaren, omdat het sekswerkers in staat stelt een stabiele levensstandaard te behouden, schulden af te lossen of anderen financieel te ondersteunen. Sekswerk biedt bovendien de mogelijkheid om snel extra inkomen te genereren wanneer dat nodig is, bijvoorbeeld voor onverwachte uitgaven. Een derde hoofdlijn is voldoening uit het werk, bijvoorbeeld door spanning, plezier of het sociale contact met klanten en collega's. Tot slot blijkt uit de interviews dat bepaalde aantrekkelijke aspecten specifiek samenhangen met de vorm waarin iemand sekswerk doet – zoals werken achter het raam, in een club of via online platforms. Zo noemen sekswerkers die werkzaam zijn in een privéhuis of club het contact met andere sekswerkers als aantrekkelijk. Ook wordt het goed georganiseerde karakter van dergelijke locaties als positief ervaren, omdat dit bijdraagt aan veiligheid, controle en voorspelbaarheid.

Aspecten die als negatief ervaren worden

De vervelende aspecten zijn eveneens te groeperen in vier hoofdlijnen. Ten eerste keren ervaringen met stigmatisering en het daaruit voortkomende gevoel een dubbelleven te moeten leiden steeds terug. Sekswerkers geven aan dat zij hun werk vaak geheimhouden voor hun omgeving uit angst voor afwijzing of negatieve reacties, wat schaamte, onzekerheid en psychische belasting veroorzaakt. Ten tweede speelt het meemaken van geweld, intimidatie en respectloos gedrag een rol: sekswerkers zien het risico hierop als onderdeel van hun werkpraktijk. Een derde thema is de mentale en fysieke belasting van het werk. Mentale belasting ontstaat door eerdergenoemde aspecten zoals stigmatisering van sekswerk, de ervaren noodzaak om sekswerk verborgen te moeten houden en ervaringen met geweld of respectloos gedrag, evenals het omgaan met klanten die niet aantrekkelijk of hygiënisch worden gevonden. Fysieke belasting komt voort uit lange werktijden, constante beschikbaarheid, nachtarbeid en meerdere klanten per dag. Tot slot zijn er vervelende aspecten die samenhangen met specifieke vormen van sekswerk, zoals de complexiteit van wet- en regelgeving bij thuiswerken of zelfstandig escortwerk, wat gepaard gaat met administratieve lasten.

Invloed van het veranderproces

De werktevredenheid van sekswerkers hangt samen met de fase waarin zij zich bevinden binnen het veranderproces. Sekswerkers die geen sekswerk meer doen, vinden vaker niets aantrekkelijk aan sekswerk dan respondenten die nog wel sekswerk doen. Respondenten die geen verandering beogen, geven vaker aan dat zij niets vervelend aan hun werk vinden dan diegenen die bezig zijn met een veranderproces of dit al hebben doorlopen.

Proces van werkverandering

Vervolgens komt het proces van werkverandering aan bod. We bespreken de redenen om van werk te veranderen, factoren die het proces beïnvloeden en zichtbare patronen in het verloop ervan.

Redenen om te veranderen

Sekswerkers noemen uiteenlopende redenen om te veranderen van werk. Vaak sluiten deze aan bij aspecten die als vervelend worden ervaren, zoals stigmatisering, het leiden van een dubbel-leven, mentale en fysieke belasting, respectloos gedrag van klanten en ervaringen van geweld of intimidatie. Andere redenen om van werk te willen veranderen zijn de behoefte aan meer structuur, regelmaat en sociaal contact met collega's. Ook belangrijke levensgebeurtenissen, zoals het krijgen van een verblijfsvergunning, tijd voor reflectie tijdens de coronapandemie of het starten van een opleiding beïnvloeden de keuze om te veranderen. Leeftijd kan eveneens van invloed zijn. Jongere sekswerkers zien het werk soms als tijdelijk en werken bijvoorbeeld na hun studie toe naar een ander toekomstperspectief. Sommige oudere sekswerkers geven aan te verwachten dat hun inkomsten zullen dalen naarmate zij ouder worden.

Drempels en steunfactoren

Financiële zorgen vormen een belangrijke belemmering bij het overstappen naar ander werk, met name voor sekswerkers met een migratieachtergrond die geld naar hun land van herkomst sturen, transpersonen met hoge medische verzekeringskosten, en mensen met schulden. Begeleiding gericht op het omgaan met een ander bestedingspatroon, het werken aan een financiële buffer of schuldenvrij worden kunnen deze barrière verkleinen. Onzekerheid over ander werk vormt een tweede drempel, bijvoorbeeld door gebrek aan opleiding, werkervaring of taalvaardigheid, of het niet willen vermelden van sekswerk op het cv. Structurele beperkingen, zoals arbeidsbeperkingen tijdens een asielprocedure of discriminatie op de arbeidsmarkt, verhogen deze onzekerheid.

Huisvesting speelt een cruciale rol: verlies van woonruimte of wonen in een omgeving verbonden aan het werk vormt vaak een obstakel, terwijl een nieuwe, veilige woning een belangrijk keerpunt kan zijn. Een steunend sociaal netwerk, bestaande uit familie, vrienden, peergroepen of organisaties, vergemakkelijkt het veranderproces. Voor transsekswerkers en sekswerkers met een migratieachtergrond is peer support vaak essentieel omdat hun netwerk in Nederland beperkt is.

Patronen in het veranderproces

Werkverandering binnen of buiten de erotische branche verloopt zelden lineair. Veel sekswerkers doorlopen het proces stap voor stap, waarbij tijdelijke terugkeer naar sekswerk of heroverwegingen normaal zijn. Persoonlijke, financiële en praktische factoren worden voortdurend afgewogen.

Uiteindelijk kiest de meerderheid van de sekswerkers die van werk veranderen voor een functie buiten de erotische branche, bijvoorbeeld in de horeca, schoonmaak, maatschappelijke zorg, het onderwijs of de logistiek. Een kleinere groep wil binnen de branche blijven, maar streeft naar verandering door te kiezen voor veiliger, stabielere of professionelere werk, bijvoorbeeld via online platforms of vergund escortwerk.

Begeleiding en ondersteuning

Werkverandering roept bij veel sekswerkers vragen en onzekerheden op. Begeleiding en ondersteuning kunnen daarbij helpen. We beschrijven of sekswerkers begeleiding ontvangen, hoe zij deze begeleiding ervaren en welke ondersteuning zij wenselijk vinden.

In hoeverre sekswerkers begeleiding ontvangen bij het veranderen van werk

Ruim de helft van de sekswerkers die actief bezig zijn met werkverandering en deelnemen aan het onderzoek ontvangt ondersteuning, voornamelijk van professionals bij sekswerk-specifieke organisaties, maar ook van familie of vrienden. Omdat (een deel van) de werving via deze organisaties heeft plaatsgevonden, is dit aandeel waarschijnlijk naar boven toe vertekend en ligt het in werkelijkheid lager. Belemmeringen ten aanzien van ondersteuning zijn het stigma op sekswerk en de daaruit voortvloeiende angst om te delen dat je dit doet, onbekendheid met het aanbod of het gevoel dat programma's niet passend zijn. Specifieke groepen, zoals jonge mannelijke sekswerkers, transpersonen en sekswerkers met een migratieachtergrond, ervaren extra drempels en hebben vaak aanvullende ondersteuning nodig.

Soorten begeleiding

Begeleiding richt zich vaak op meerdere leefdomeinen en wordt als helpend ervaren wanneer deze breed, persoonlijk en langdurig is. Sekswerkers krijgen ondersteuning bij het verkennen van mogelijkheden binnen en buiten de branche, praktische hulp bij werk of opleiding, laagdrempelige begeleiding bij de start van een nieuwe baan, budget coaching, hulp bij minder inkomen, ondersteuning bij huisvesting en psychische ondersteuning. Langdurige begeleiding, ook na de eerste stappen richting ander werk, blijkt cruciaal.

Ervaringen met begeleiding

Sekswerkers waarderen de begeleiding van sekswerk-specifieke organisaties vanwege hun kennis van deze sector, hun niet-oordelende houding, een integrale aanpak en het bieden van een vaste contactpersoon. Belangrijke factoren in de geboden ondersteuning zijn aansluiting op persoonlijke behoeften, behoud van eigen regie, begeleiding in de eigen taal, cultuursensitiviteit, en de (geografische) nabijheid van de organisatie. Contact met andere (ex-)sekswerkers wordt als een grote meerwaarde gezien, omdat het herkenning biedt en eenzaamheid vermindert.

Ervaringen met algemene hulp- en overheidsinstanties zijn wisselend. Deze organisaties hebben vaak minder kennis van de situatie van sekswerkers, waardoor de begeleiding niet altijd aansluit. De kwaliteit is sterk afhankelijk van de attitude en inzet van de professional. Warme doorverwijzingen worden gewaardeerd. Goede afstemming en samenwerking is hierbij belangrijk.

Verbeterwensen

Sekswerkers geven aan dat ondersteuning vaak gericht is op werk buiten de erotische branche, terwijl sommigen binnen de branche willen veranderen. Ook is het niet altijd duidelijk welk aanbod beschikbaar is: heldere en proactieve communicatie is hierin essentieel. Doorverwijzing naar algemene hulp- en overheidsinstanties verloopt niet altijd soepel. Sekswerkers vinden het belangrijk dat hun vaste contactpersoon betrokken blijft. Langdurige betrokkenheid en nazorg worden als zeer waardevol ervaren.

Perspectief van beleidsmakers en hulpverleners

Ook professionals benadrukken dat werkverandering geen lineair proces is. Huidige begeleidingsvormen gaan vaak uit van een binaire benadering: iemand doet sekswerk of niet. Hierdoor sluiten trajecten niet altijd aan bij de realiteit. Maatwerk en flexibiliteit zijn essentieel. Tijdelijke woonplekken en werkervaringsplaatsen kunnen hierin een belangrijke rol spelen, maar zijn momenteel schaars. Werkveranderingstrajecten worden daarnaast vaak bemoeilijkt door onderliggende problematiek, zoals trauma, verslaving of psychische klachten, en door contact met andere sekswerkers die een oordeel kunnen vellen over het stoppen met sekswerk.

Het afronden van trajecten gebeurt vaak te vroeg, terwijl blijvende betrokkenheid essentieel is om duurzame verandering te ondersteunen. Organisaties sluiten niet altijd aan op de hulpvraag en zijn soms sturend richting werkverandering. Laagdrempelige toegankelijkheid en regionale dekking zijn onvoldoende gewaarborgd, en samenwerking tussen hulpverleners en gemeenten is versnipperd. Er is behoefte aan neutrale, inclusieve trajecten die aansluiten bij verschillende

doelgroepen en specifieke expertise bieden, bijvoorbeeld voor transsekswerkers en sekswerkers met een migratieachtergrond.

Jaarlijks vindt er een landelijke bijeenkomst plaats voor sekswerkers, hulpverleners, beleidsmakers en andere betrokkenen, gericht op uitstapprogramma's voor het verlaten van de sekswerkbranche. Deze dag staat onder de deelnemers bekend als de DUUP-dag, wat staat voor Decentralisatie Uitkering Uitstapprogramma's Prostituees. Beleidsmakers en hulpverleners waarderen deze dag als een belangrijk moment voor kennisdeling en uitwisseling van ervaringen. Tegelijkertijd geven zij aan dat de huidige opzet van de DUUP-dag aan vernieuwing toe is, om de effectiviteit en toegankelijkheid ervan te vergroten.

Conclusie

Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek zijn acht aanbevelingen geformuleerd voor beleid en praktijk, gericht op het verbeteren van ondersteuning bij werkverandering voor sekswerkers, zowel binnen als buiten de branche. Deze aanbevelingen zijn:

1. Bevorder langdurige, integrale begeleidingstrajecten.
2. Versterk de rol van sekswerk-specifieke organisaties.
3. Vergroot de zichtbaarheid van het ondersteuningsaanbod.
4. Bied ondersteuning die niet uitsluitend gericht is op uitstap.
5. Ontwikkel inclusieve en flexibele begeleidingstrajecten.
6. Faciliteer contact met ervaringsdeskundigen en peers.
7. Creëer veilige woon- en werkplekken.
8. Herzie de opzet van de DUUP-dag.

De mate waarin de praktijk al aansluit bij deze aanbevelingen verschilt per regio; sommige regio's zijn hierin verder gevorderd dan andere.

English summary

Introduction and methodology

In the Netherlands, sex work is legal, but it does not yet occupy a self-evident position in the labor market or in society. As a result, changing jobs—whether within or outside the erotic industry—can be challenging. The aim of this study is to gain insight into this process of occupational change from the perspective of sex workers. The study addresses the following main questions, which are further elaborated into a series of sub-questions:

1. How does the process of occupational change unfold?
2. What kinds of support are or are not offered and used in this process, and how are they experienced?
3. Which factors contribute positively or negatively to the process and outcomes of occupational change?
4. What improvements are possible and desirable in the support provided to sex workers seeking alternative employment?

The study combines quantitative and qualitative methods and is longitudinal in nature. The quantitative part consisted of questionnaires administered at four different points in time to map the process of occupational change and the accompanying guidance and support. The questionnaires were distributed among a diverse sample of 107 individuals (women, men, and transgender persons) currently engaged in sex work and considering or undergoing a transition, as well as among those who had done sex work in the past. In addition, 25 sex workers who are satisfied with their work completed a one-time questionnaire. The qualitative part consisted of one, two, or three in-depth interviews with 34 (former) sex workers, focusing on their individual experiences of occupational change. Furthermore, three focus groups were organized with 7 policymakers and 20 service providers to contextualize and interpret the results with them.

Experiences with sex work

To sketch the context within which sex workers weigh whether to continue or leave the profession, we first examined their experiences with sex work. Sex workers describe both attractive and challenging aspects of their work.

Appealing aspects of sex work

The appealing aspects can be grouped into four main themes. First, the flexibility and freedom associated with the work are often mentioned, such as flexible hours and locations, and little need for accountability. Second, sex work is often perceived as financially rewarding, enabling sex workers to maintain a stable standard of living, pay off debts, or provide financial support to others. It also allows for the rapid generation of extra income when needed, for example for unexpected expenses. A third theme is job satisfaction, including excitement, pleasure, or social interaction with clients and colleagues. Finally, interviews show that certain appealing aspects are specific to the form of sex work—such as window prostitution, working in a club, or via online platforms. For instance, those working in private houses or clubs highlight the contact with peers as positive. The organized nature of such venues is also valued, as it contributes to safety, control, and predictability.

Aspects experienced as negative

The challenging aspects can also be grouped into four main themes. First, recurring experiences of stigma and the resulting need to lead a double life are frequently mentioned. Sex workers often keep their work secret from those around them out of fear of rejection or negative reactions, which creates shame, insecurity, and psychological strain. Second, experiences of violence, intimidation, and disrespectful behavior are common, with sex workers recognizing these risks as part of their professional reality. A third theme is the mental and physical strain of the work. Mental strain arises from stigma, the perceived necessity of keeping sex work hidden, experiences of violence or disrespect, and interactions with clients perceived as unattractive or unhygienic. Physical strain results from long working hours, constant availability, night shifts, and serving multiple clients per day. Finally, some negative aspects are linked to specific forms of sex work, such as the complexity of laws and regulations in home-based or independent escort work, often accompanied by heavy administrative burdens.

Impact of the transition process

Job satisfaction among sex workers is related to the stage they are in within the process of occupational change. Those who have left sex work are more likely to report that they find nothing attractive about it than those still engaged in it. Respondents are satisfied with their work and not considering change more often report that they find nothing negative about their work compared to those currently transitioning or who have already gone through the process.

The process of occupational change

Next, the study focuses on the process of occupational change. We discuss the reasons for changing jobs, the factors that influence the process, and observable patterns in how it unfolds.

Reasons for change

Sex workers mention a wide range of reasons for changing jobs. Many align with the negative aspects noted above, such as stigma, living a double life, mental and physical strain, disrespectful clients, and experiences of violence or intimidation. Other reasons include the desire for more structure, regularity, and social contact with colleagues. Major life events—such as obtaining a residence permit, having time for reflection during the COVID-19 pandemic, or starting an education—also play a role. Age can also be a factor: younger sex workers sometimes view their work as temporary and pursue alternative career paths after completing their studies, while some older sex workers expect their income to decline as they age.

Barriers and supporting factors

Financial concerns are a major obstacle in transitioning to other work, particularly for sex workers with a migration background who remit money to their countries of origin, transgender persons facing high medical insurance costs, and those with debts. Guidance aimed at adjusting spending habits, building savings, or becoming debt-free can help lower this barrier. Uncertainty about alternative employment forms a second obstacle, often due to lack of education, work experience, or language skills, or the reluctance to mention sex work on a CV. Structural constraint, such as restrictions during asylum procedures or labor market discrimination, increase this uncertainty.

Housing plays a crucial role: losing accommodation or living in housing tied to sex work often presents an obstacle, whereas securing safe new housing can be a turning point. A supportive social network of family, friends, peers, or organizations facilitates the transition. For transgender sex workers and those with a migration background, peer support is often essential, as their networks in the Netherlands are more limited.

Patterns in the transition process

Transitions within or outside the erotic industry rarely follow a linear path. Many sex workers move step by step, with temporary returns to sex work or reconsiderations being common. Personal, financial, and practical factors are constantly weighed. Ultimately, most sex workers who change careers move into jobs outside the erotic industry, such as hospitality, cleaning, social work, education, or logistics. A smaller group prefers to remain in the industry but seeks safer, more stable, or more professional work, for example via online platforms or licensed escort services.

Guidance and support

For many sex workers, career change raises questions and uncertainties. Guidance and support can play an important role. This section describes whether sex workers receive guidance, how they experience it, and what forms of support they consider desirable.

The extent of guidance received

More than half of the sex workers actively engaged in career change and participating in this study receive support, mainly from professionals at sex work-specific organizations, but also from family or friends. Since part of the recruitment took place through such organizations, this proportion is likely upwardly biased and lower in reality. Barriers to support include stigma around sex work and the resulting reluctance to disclose involvement, lack of awareness of available services, or the perception that programs are not suitable. Specific groups—such as young male sex workers, transgender persons, and those with a migration background—face additional barriers and often require supplementary support.

Types of guidance

Guidance often spans multiple areas of life and is perceived as helpful when it is broad, personalized, and long-term. Sex workers receive support in exploring opportunities within and outside the industry, practical help with work or education, low-threshold assistance when starting a new job, budget coaching, help in coping with reduced income, housing support, and psychological counseling. Long-term support, continuing after the first steps toward alternative work, proves to be crucial.

Experiences with guidance

Sex workers appreciate sex work-specific organizations for their expertise in the sector, their non-judgmental approach, holistic methods, and the provision of a consistent contact person. Key factors in effective support include alignment with personal needs, preservation of autonomy, guidance in the individual's native language, cultural sensitivity, and (geographic) accessibility of the organization. Contact with other (former) sex workers is considered highly valuable, as it fosters recognition and reduces loneliness. Experiences with general support services and government agencies are mixed. These organizations often have less knowledge of sex workers' realities, resulting in mismatched support. The quality of assistance is strongly dependent on the attitude and commitment of individual professionals. Warm referrals are appreciated, as are good coordination and collaboration.

Desired improvements

Sex workers indicate that support is often focused on leaving the erotic industry altogether, while some wish to change jobs within the sector. The availability of services is not always clear; transparent and proactive communication is therefore essential. Referrals to general support services and government agencies do not always go smoothly. Sex workers stress the importance of continued involvement of their trusted contact person. Long-term engagement and aftercare are considered highly valuable.

Perspectives of policymakers and service providers

Professionals likewise emphasize that career change is not a linear process. Current support structures often operate with a binary approach: either someone is in sex work or they are not. As a result, programs do not always reflect reality. Tailored solutions and flexibility are essential. Temporary housing and work experience placements could play an important role, but are currently scarce. Transition pathways are further complicated by underlying issues such as trauma, addiction, or mental health problems, as well as by contact with peers who may disapprove of leaving sex work.

Support programs often end too early, while sustained involvement is crucial for lasting change. Organizations do not always align with the needs of sex workers and sometimes steer them toward leaving the profession. Accessibility remains limited, regional coverage is inconsistent, and collaboration between service providers and municipalities is fragmented. There is a need for neutral, inclusive programs tailored to different groups, offering specialized expertise—for example, for transgender sex workers and those with a migration background.

Each year, a national meeting is held for sex workers, service providers, policymakers, and other stakeholders, focused on exit programs from sex work. This day is commonly known among participants as the DUUP Day, which stands for Decentralisatie Uitkering Uitstapprogramma’s Prostituees (Decentralization Grant Exit Programs Prostitutes). Policymakers and service providers value this day as an important moment for knowledge sharing and exchanging experiences. At the same time, they emphasize that the current format of DUUP Day is in need of renewal to increase its effectiveness and accessibility.

Conclusion

Based on the findings of this study, eight recommendations have been formulated for policy and practice to improve support for occupational change among sex workers, both within and outside the industry. These recommendations are:

- 1. Promote long-term, integrated guidance programs.
- 2. Strengthen the role of sex work-specific organizations.
- 3. Increase the visibility of available support services.
- 4. Provide support that is not exclusively focused on exit.
- 5. Develop inclusive and flexible guidance pathways.
- 6. Facilitate contact with peers and those with lived experience.
- 7. Create safe housing and work environments.
- 8. Revise the structure of DUUP Day.

The extent to which practice already aligns with these recommendations varies by region; some regions are more advanced than others.

1 Inleiding

Maatschappelijke en politieke discussies over sekswerk zijn vaak sterk gepolariseerd. Uiteenlopende meningen kleuren het debat met enerzijds degenen die elke vorm van prostitutie als een (potentiële) vorm van uitbuiting zien en anderzijds degenen die benadrukken dat sekswerk een legaal beroep is dat benaderd moet worden als alle andere dienstverlenende beroepen. In Nederland is sekswerk een legaal beroep, maar het heeft – mede door deze discussies – nog geen vanzelfsprekende positie op de arbeidsmarkt en in de samenleving. Deze bijzondere positie maakt dat het veranderen van werk – binnen of buiten de erotische branche – gepaard kan gaan met uiteenlopende uitdagingen. Sekswerkers die een overstap overwegen, kunnen daarbij behoefte hebben aan begeleiding en ondersteuning.

Sekswerkers die ander werk overwegen kunnen gebruik maken van ondersteuning via reguliere voorzieningen. Daarnaast wordt ondersteuning aangeboden via sekswerk-specifieke organisaties, met programma's die (deels) door het Rijk worden gefinancierd, zoals de Decentralisatie Uitkering Uitstapprogramma's Prostituees (DUUP). De DUUP is een gespecificeerde uitkering aan de gemeente, maar het Rijk verbindt geen voorwaarden aan de besteding van de uitkering. De gemeente hoeft over de besteding ook geen financiële of inhoudelijke verantwoording af te leggen aan het Rijk (wel aan de gemeenteraad). De DUUP wordt verstrekt aan 18 aangewezen centrumgemeenten. Zij zijn verantwoordelijk voor de afstemming met gemeenten in hun DUUP-regio. De totale uitkering bedroeg in 2021 en 2022 4 miljoen euro en bedraagt vanaf 2023 structureel 6 miljoen euro per jaar.

Eerdere evaluaties van voorlopers van de DUUP richtten zich vooral op de organisatie van ondersteuningstrajecten voor sekswerkers en de ervaringen van hierbij betrokken professionals (Bongers et al., 2011; Timmermans et al., 2019).^[1] Het perspectief van sekswerkers zelf is echter nauwelijks systematisch onderzocht. Hun persoonlijke ervaringen, wensen, twijfels en behoeften in het proces van werkverandering zijn tot nu toe onderbelicht gebleven. In opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) brengt dit onderzoek, deze perspectieven in kaart, en stelt de ervaringen van sekswerkers centraal.

1 In 2008 heeft het ministerie van Justitie de "Regeling Uitstapprogramma's Sekswerkers" (RUPS) opgesteld. Bij de RUPS werd een subsidie beschikbaar gesteld, bedoeld om gemeenten en instellingen te stimuleren een uitstapprogramma op te zetten voor sekswerkers die naar ander werk begeleid willen worden. Bij RUPS I was deze subsidie 15 miljoen euro. RUPS I, II en III liepen van 2008 tot en met 2020. RUPS III werd op 1 januari 2021 opgevolgd door de Decentralisatie Uitkering Uitstapprogramma's voor Prostituees (DUUP).

1.1. Doel en vraagstelling van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verkrijgen in het proces en resultaat van het veranderen van werk onder sekswerkers, evenals in de ondersteuning die in dit traject wordt geboden. Centraal staat het perspectief van sekswerkers zelf: hun ervaringen, behoeften en opvattingen vormen het uitgangspunt. Door zichtbaar te maken welke verbeteringen zij zelf wenselijk achten, beoogt het onderzoek bij te dragen aan de verdere ontwikkeling en optimalisering van ondersteuningstrajecten.

Het onderzoek richt zich op de volgende hoofdvragen, die nader zijn uitgewerkt in een reeks deelvragen (zie bijlage 1):

1. Hoe verloopt het proces van werkverandering?
2. Welke ondersteuning wordt daarbij wel of niet aangeboden en ingezet, en hoe wordt deze ervaren?
3. Welke factoren dragen positief of negatief bij aan het proces en resultaat van werkverandering?
4. Welke verbeteringen zijn mogelijk en wenselijk in de ondersteuning van sekswerkers die ander werk willen gaan doen?

Om deze vragen te beantwoorden is gebruikgemaakt van een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve methoden, waaronder vragenlijsten en diepte-interviews met sekswerkers. In de volgende paragraaf wordt de onderzoeksopzet nader toegelicht.

1.2. Methodologische verantwoording

Het onderzoek combineert kwantitatieve en kwalitatieve methoden en is longitudinaal van aard. Door deze aanpak is zowel inzicht verkregen in algemene patronen als in individuele ervaringen en processen.

Het kwantitatieve deel bestond uit vragenlijsten die op vier momenten bij dezelfde respondenten zijn afgenomen om het proces van werkverandering en de daarbij geboden begeleiding en ondersteuning in kaart te brengen. De vragenlijsten zijn uitgezet onder personen die momenteel sekswerk doen en nadenken over, of bezig zijn met, een veranderproces, evenals onder degenen die in het verleden sekswerk hebben gedaan. Bij de eerste meting vulden 107 deelnemers de vragenlijst in. Deze is vervolgens elke drie maanden herhaald, waarbij 59 deelnemers deelnamen aan

de tweede meting, 47 aan de derde en 27 aan de vierde meting^[2]. Daarnaast is eenmalig een vragenlijst uitgezet onder sekswerkers die niet overwogen om van werk te veranderen (N=25). Het kwalitatieve deel bestond uit één, twee of drie verdiepende interviews met in totaal 34 (ex-) sekswerkers. In deze interviews stond het individuele proces van werkverandering centraal.

Daarnaast zijn drie focusgroepen georganiseerd met in totaal 20 professionals en 7 beleidsmakers, met als doel de bevindingen in een beleidsmatig kader te plaatsen.

De methodologische keuzes zijn ingegeven door de wens om zowel breedte als diepgang te realiseren in het inzicht in het proces van werkverandering. Een uitgebreide methodologische verantwoording, inclusief details over dataverzameling en analysemethoden, is opgenomen in bijlage 1. Het onderzoek is begeleid door een begeleidingscommissie, waarvan de samenstelling is weergegeven in bijlage 4.

1.3. Begrippen en terminologie

Om de leesbaarheid van dit rapport te vergroten, lichten we enkele begrippen en termen toe die in de analyse en beschrijving veelvuldig worden gebruikt.

Sekswerker

In dit rapport verwijst de term sekswerker naar mensen die met seks werken en daarvoor geld of goederen ontvangen. Dit omvat niet alleen personen die fysieke seksuele handelingen verrichten, maar ook bijvoorbeeld webcammodellen. Daarnaast kan de term van toepassing zijn op mensen die zichzelf niet expliciet als sekswerker definiëren, maar bijvoorbeeld spreken over het hebben van een “sugar daddy”. In ruil voor dates krijgen zij financiële ondersteuning of materiële voordelen, zoals luxe artikelen, kleding of reizen.

Werken vanuit huis

Sekswerk vanuit de eigen woning houdt in dat klanten thuis worden ontvangen. De meeste gemeenten verbieden deze vorm van sekswerk; regels verschillen per gemeente.

Escort

Een escort ontvangt klanten niet op een vaste locatie, maar bezoekt hen bijvoorbeeld thuis of in een hotel. Dit kan zelfstandig als zzp’er, via een escortbureau of vanuit een club met een escortvergunning. Voor zelfstandig werken geldt in de meeste gemeenten een vergunningsplicht.

Raamprostitutie

Bij raamprostitutie huren sekswerkers een raam en werkruimte van een exploitant met een vergunning. Zij werken als zelfstandige en regelen zelf hun klanten, prijzen en administratie.

Club

Clubs zijn vergunde locaties waar klanten in een barsetting kennismaken met sekswerkers. Werken kan in loondienst of via de zogenoemde opting-in regeling, waarbij de exploitant belasting afdraagt namens de sekswerker.

Privéhuis

Een privéhuis lijkt op een club, maar heeft vaak een meer huiselijke setting. Sekswerkers werken er met meerdere collega’s en stellen zich aan klanten voor, waarna een keuze wordt gemaakt. Ook hier wordt meestal gewerkt in loondienst of via opting-in.

Stigma

Met stigma doelen we op de negatieve beeldvorming, vooroordelen en sociale uitsluiting van sekswerkers binnen de samenleving. Dit kan zich zowel voordoen in hun directe omgeving als in bredere maatschappelijke contexten. Stigma kan niet alleen van invloed zijn op hun welzijn, maar ook op hun toegang tot hulpverlening en passende ondersteuning bij instanties, evenals op hun mogelijkheden om ander werk te vinden.

2 Bij de laatste twee metingen is het aantal deelnemers een stuk lager vanwege de looptijd van het onderzoek (tot maart 2025). De 0-meting liep van april 2024 tot half november 2024, waardoor deelnemers die later zijn ingestroomd alleen een tweede meting hebben gekregen, maar niet altijd een derde meting en vaak geen vierde meting.

1.4. Opbouw van het rapport

Het rapport bestaat uit zes hoofdstukken. In de eerste drie inhoudelijke hoofdstukken staat het perspectief van sekswerkers centraal. De bevindingen zijn gebaseerd op zowel vragenlijsten als interviews met sekswerkers. De bevindingen in deze hoofdstukken zijn gebaseerd op een integrale analyse van zowel vragenlijsten als interviews. Dit betreft zowel de vragenlijsten die op meerdere meetmomenten zijn afgenomen bij deelnemers aan het longitudinale onderzoek als de eenmalige vragenlijst onder sekswerkers. Tenzij anders vermeld, zijn de gepresenteerde resultaten afkomstig uit beide databronnen. In de hoofdstukken worden figuren gebruikt om de bevindingen te visualiseren. Voor de leesbaarheid zijn tabellen niet in de hoofdstukken opgenomen, maar deze zijn beschikbaar in bijlage 2.

In hoofdstuk 2 worden de ervaringen van sekswerkers met hun werk beschreven. Daarbij is aandacht voor wat zij als aantrekkelijk ervaren, maar ook voor aspecten die zij als belastend of negatief benoemen. Dit hoofdstuk biedt daarmee context voor het begrijpen van de overwegingen die sekswerkers kunnen hebben om ander werk te gaan doen. Daarnaast laten we zien dat de perceptie van sekswerk – zowel de positieve als negatieve aspecten – dynamisch is en kan variëren afhankelijk van de fase waarin iemand zich bevindt in het proces van werkverandering.

Hoofdstuk 3 gaat in op het proces van werkverandering. In dit hoofdstuk worden de motieven besproken die sekswerkers hebben om deze stap te overwegen, evenals de drempels en steunfactoren die zij daarbij ervaren. Daarnaast worden patronen in het verloop van dit proces in kaart gebracht, met aandacht voor veranderingen binnen of buiten de erotische branche, het tempo en verloop van de werkverandering, en de invloed van de context waarin iemand zich bevindt.

In hoofdstuk 4 staat de begeleiding en ondersteuning centraal die sekswerkers ontvangen bij het veranderen van werk. Er wordt beschreven in hoeverre zij begeleiding krijgen, welke vormen van ondersteuning zij benutten, hoe zij deze ervaren, en welke suggesties zij zelf aandragen voor verbetering van de ondersteuning.

Hoofdstuk 5 biedt een reflectie op de bevindingen vanuit het perspectief van beleidsmakers, hulpverleners en andere betrokken professionals. Tijdens focusgroepen is besproken hoe zij het proces van werkverandering en de geboden ondersteuning beoordelen, welke knelpunten zij signaleren en welke verbeteringen zij wenselijk achten.

Het rapport sluit af met hoofdstuk 6, waarin de belangrijkste bevindingen worden samengevat en aanbevelingen worden gedaan voor beleid en praktijk.

2 Ervaringen met sekswerk

In dit hoofdstuk worden de ervaringen van sekswerkers met hun werk besproken. Het in kaart brengen van zowel de positieve als de negatieve aspecten biedt inzicht in de context waarbinnen keuzes rondom werk worden gemaakt. Deze ervaringen vormen daarmee een belangrijk vertrekpunt voor het begrijpen van de overwegingen om in het sekswerk te blijven of juist een verandering naar ander werk in gang te zetten. Centraal staan aspecten die zij aantrekkelijk (2.1) of juist vervelend vinden aan sekswerk (2.2). Daarna beschrijven we dat de perceptie van sekswerk – zowel positieve als negatieve aspecten – dynamisch blijkt en varieert naar gelang de fase waarin iemand zich bevindt in het proces van werkverandering (2.3). We sluiten af met een conclusie (2.4).

2.1. Aantrekkelijke aspecten van sekswerk

Sekswerkers noemen verschillende aspecten die zij aantrekkelijk vinden aan hun werk. Deze positieve ervaringen zijn te groeperen in vier hoofdlijnen. Allereerst waarderen velen de flexibiliteit en vrijheid die het werk biedt, bijvoorbeeld doordat zij zelf hun werktijden en locaties kunnen bepalen. Daarnaast wordt sekswerk vaak als financieel aantrekkelijk ervaren, mede vanwege de mogelijkheid tot economische onafhankelijkheid of het ondersteunen van anderen. Een derde hoofdlijn betreft de voldoening die sommigen uit het werk halen, bijvoorbeeld door de spanning, het plezier of het sociale contact met klanten en collega's. Tot slot blijkt uit de interviews dat bepaalde aantrekkelijke aspecten specifiek samenhangen met de vorm waarin iemand sekswerk doet – zoals werken achter het raam, in een club of via online platforms. In de volgende paragrafen worden deze thema's verder toegelicht.

Flexibiliteit en vrijheid

Een belangrijk thema is flexibiliteit en vrijheid. Veel respondenten geven aan dat zij hun eigen tijd kunnen indelen en weinig verantwoording hoeven af te leggen. Dit aspect komt vooral naar voren bij respondenten die nog werkzaam zijn als sekswerker.

Een vrouw vertelt dat ze al geruime tijd nadenkt over een baan buiten de erotische branche. Ze vindt het moeilijk om deze beslissing te nemen, omdat ze zich realiseert dat sekswerk ook aantrekkelijke kanten heeft. Voor haar wegen de voordelen van sekswerk op dit moment zwaarder:

"Ik vind het fijn dat het werk makkelijk is met het indelen van mijn afspraken en dingen. Ik heb natuurlijk een hoop vrije tijd. Sinds 7 jaar ben ik oma, dus ik kan veel tijd doorbrengen met mijn kleindochter, omdat ik zelf mijn afspraken kan inplannen. Dat zijn toch overwegingen om het toch te blijven doen."— (vrouw, begin 50, sekswerk vanuit huis, doet langer dan 15 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

Een man die actief is op een online platform, waarvoor hij samen met zijn partner content maakt, beschrijft hoe sekswerk hem de mogelijkheid geeft om de wereld over te reizen. Tijdens zijn reizen maakt hij foto's en ontmoet hij andere content creators. Deze levensstijl, zo stelt hij, zou met een andere baan niet mogelijk zijn: *"Je bent eigenlijk letterlijk een "digital nomad", want in principe zouden we overal kunnen wonen waar we willen."*— (man, begin 30, online sekswerk, doet ongeveer sinds 5 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

Financieel aantrekkelijk

Een ander veelgenoemd aantrekkelijk aspect is de financiële opbrengst van sekswerk. Respondenten geven aan dat het werk hen in staat stelt om schulden af te lossen, een stabiele levensstandaard te behouden of anderen financieel te ondersteunen. Een trans vrouw uit Latijns-Amerika vertelt hoe zij bij aankomst in Nederland met aanzienlijke studieschulden kampte. Ze is ervan overtuigd dat ze deze op geen andere manier had kunnen afbetalen dan via sekswerk: *"Ik had nog een schuld van 30.000 euro en ik heb het betaald, door sekswerk heb ik het gewoon betaald."*— (transvrouw, midden 30, zelfstandige escort, sinds acht jaar periodes van meer en minder intensief sekswerk).

Voor anderen biedt sekswerk vooral de mogelijkheid om een goede levensstandaard te behouden. En sommige sekswerkers geven aan dat zij dankzij hun inkomsten uit sekswerk geld kunnen overmaken naar familieleden, die financieel van hen afhankelijk zijn. Dit wordt met name genoemd door respondenten met een migratieachtergrond en familieleden in het land van herkomst.

Daarnaast waarderen veel sekswerkers de flexibiliteit om snel extra inkomsten te genereren wanneer dat nodig is. Zij noemen voorbeelden als een onverwachte reparatie in huis of het willen kopen van een duur cadeau voor een naaste. Het kunnen opvangen van zulke kosten zonder afhankelijk te zijn van anderen, wordt als belangrijk ervaren.

Voldoening door spanning, plezier en sociaal contact

Ook voldoening wordt genoemd, in de vorm van spanning, plezier en het sociale contact dat sekswerk met zich meebrengt. Enkele respondenten beschrijven het werk als spannend of als een hobby.

Een jonge man vertelt dat hij met sekswerk is begonnen nadat hij via WhatsApp werd benaderd met de vraag of hij tegen betaling seks wilde hebben. Sindsdien spreekt hij af en toe af met klanten. Hij zou graag in een seksclub willen werken, maar is daar op dit moment nog te jong voor: *"Ik zie het sekswerk meer als een hobby. Op het moment geeft het mij rust. Ik had het gevoel dat mijn leven saai was. Dit maakt het zo spannend. Op zo'n moment brengt het geluk."* — (man, jonger dan 20, zelfstandig escort, doet korter dan 2 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

Een vrouw vertelt dat ze jaren heeft gewisseld tussen werk binnen en buiten de erotische branche. Uiteindelijk heeft ze er bewust voor gekozen om sekswerk te doen. Ze vertelt hierover: *"Ik was sowieso iemand die altijd spanning opzocht. Dus ik denk dat dat ook wel een factor is geweest waarom ik begon met sekswerk. Ik ben er altijd al nieuwsgierig naar geweest."* — (vrouw, begin 30, seksverzorgende, heeft ongeveer 15 jaar sekswerk gedaan, is van baan veranderd binnen de erotische branche).

Andere genoemde vormen van voldoening dat sekswerk kan brengen zijn het contact met klanten, de mogelijkheid verschillende mensen te ontmoeten, en het feit dat seks met klanten als plezierig wordt ervaren. Ook gevoelens van begeerd worden en macht worden genoemd.

Aantrekkelijke aspecten van specifieke werkvormen

Daarnaast noemen enkele respondenten het contact met collega's als aantrekkelijk. Dit komt vooral naar voren bij sekswerkers die werkzaam zijn in een privéhuis of club.

Een vrouw vertelt dat het begin van haar sekswerkervaring negatief was: ze vond het hebben van betaalde seks niet prettig. Naarmate ze langer en vaker in een club werkte, begon ze het met collega's als positief en steunend te ervaren: *"En ik ging daar dus steeds meer werken en ik kreeg een steeds betere band met bepaalde meiden die daar zaten, supergezellig. De barvrouw werd mijn tweede moeder. Want alles werd daar besproken."* — (vrouw, midden 40, werkte in seksclub, heeft ongeveer 10 jaar sekswerk gedaan, werkt sinds 5 jaar buiten de erotische branche)

Tot slot benadrukken sommige respondenten dat hun specifieke vorm van sekswerk goed georganiseerd is, wat bijdraagt aan een gevoel van veiligheid, controle en voorspelbaarheid. Dit komt naar voren bij sekswerkers die werken achter het raam of in een privéhuis of club, en wordt ook geïllustreerd door een sekswerker die verbonden is aan een escortbureau: *"Die bazin van het bureau waarvoor ik nu werk, haalt ook heel veel "gekkies" eruit, zeg maar. Ik heb nog nooit iets raars meegemaakt. Soms heb je wel klanten, een klant dan met zo'n gekke fetisj. Dat zegt ze*

dan van tevoren en belt ze je van tevoren en vertelt ze dat. De vorige keer heeft zij mij doorgeschakeld naar een dame die er eerder geweest was. Dan zegt ze ook wel: wil je dit wel doen en als je het niet wilt, hoef je het ook niet te doen. In die zin is de begeleiding dan wel fijn. Je wordt niet zomaar bij iemand aan de deur neergezet bij mensen en dat je maar moet kijken hoe je er uitkomt." — (vrouw, begin 40, escort bij escortbureau, doet ongeveer sinds 2 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

2.2. Aspecten van sekswerk die als negatief worden ervaren

In deze sectie gaan we in op vier groeperingen van negatieve ervaringen die door respondenten zijn genoemd. Allereerst bespreken we de impact van stigmatisering en het moeten leiden van een dubbelleven. Vervolgens staan we stil bij ervaringen met geweld, intimidatie en respectloos gedrag. Daarna gaan we in op de mentale en fysieke belasting die het werk met zich mee kan brengen. Tot slot besteden we kort aandacht aan vervelende aspecten die samenhangen met specifieke vormen van sekswerk.

Stigmatisering en dubbelleven

Een terugkerend thema in de verhalen, en een aspect dat ook in de vragenlijst vaak als negatief wordt genoemd, is stigmatisering. Sekswerkers geven aan dat zij hun werk vaak geheimhouden voor hun omgeving, uit angst voor afwijzing of negatieve reacties. Deze angst wordt regelmatig bevestigd door ervaringen van uitsluiting of onbegrip. Sommige respondenten vertellen dat zij als sekswerker geen bankrekening of verzekering konden afsluiten, of dat het moeilijk was om een lening of hypotheek te krijgen. Dit draagt bij aan het gevoel dat zij niet volledig kunnen deelnemen aan de samenleving.

Een man vertelt dat hij tijdens zijn werk vervelende situaties heeft meegemaakt, zoals een vechtpartij. Hij kan hier met niemand over praten, omdat zijn omgeving niet op de hoogte is van het werk dat hij doet: *"Zwaar op momenten als je je best wel sad voelde, omdat ik seks had met mensen waar ik niet verliefd op ben. Na een date, vooral met een oud persoon, realiseer je je dat ineens. Ik deed dan niks, er was niemand met wie ik het er over kon hebben. Mijn zaken, privé, ik was bang voor reacties en vooroordelen."* — (man, begin 20, zelfstandig escort, doet ongeveer sinds 2 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

De ervaring van deze respondent staat niet op zichzelf. Uit de vragenlijst blijkt dat stigmatisering samenhangt met het leiden van een dubbelleven^[3], en daarnaast met het feit dat sekswerkers geen mogelijkheid zien om legaal in de erotische branche te werken op een manier die aansluit bij hun wensen^[4]. Sekswerkers vertellen ook dat ze ervoor kiezen hun werk verborgen te houden voor vrienden, familie of hulpverleners, uit angst voor stigma. Het gevoel een dubbelleven te moeten leiden gaat vaak gepaard met schaamte, onzekerheid en psychische belasting. Het ontbreken van sociale steun en openheid maakt het moeilijk om ervaringen te delen of hulp te zoeken, ook wanneer die dringend nodig is.

Een man omschrijft dat hij heftige negatieve ervaringen met klanten (waarover in de volgende sectie meer) met niemand heeft besproken: *"Wat niet leuk is, is dat er mensen zijn die er schijt aan hebben, die dingen doen die je absoluut niet wilde. Ik ben verkracht en ik ben bestolen. Maar je kan er niks mee, want uiteindelijk wil je toch discreet te werk gaan, je eigen anonimiteit beschermen, dus je kan geen aangifte doen."*— (man, begin 30, zelfstandig escort, doet ongeveer sinds 10 jaar sekswerk, wil veranderen van werk buiten de erotische branche)

Hoewel deze man in principe aangifte had kunnen doen van verkrachting en diefstal, weerhield de angst voor onthulling van zijn werk als sekswerker hem daarvan. De vrees voor stigmatisering door de samenleving en zijn directe omgeving woog zwaarder dan het zoeken van hulp en rechtvaardigheid. Veel sekswerkers tonen om die reden terughoudendheid in het inschakelen van hulp, bijvoorbeeld bij politie of zorginstanties. Deze ervaringen maken duidelijk dat stigma rond sekswerk niet alleen tot sociale isolatie leidt, maar ook praktische drempels opwerpt en mentaal zwaar kan drukken.

Geweld, intimidatie en respectloos gedrag

De ervaring van de dertigjarige man die seksueel geweld meemaakte, staat niet op zichzelf. In meerdere interviews geven sekswerkers aan dat zij tijdens hun werk slachtoffer zijn geworden van seksueel of (ander) fysiek geweld. Hoewel dit geweld door derden niet inherent is aan sekswerk, ervaren sekswerkers het risico hierop wel als een terugkerende factor in hun dagelijks werk. Sekswerkers vertellen over situaties waarin zij zijn aangerand, verkracht of fysiek zijn mishandeld door klanten. Volgens sommige respondenten is dit risico groter wanneer sekswerk in het verborgene plaatsvindt, bijvoorbeeld als niemand weet met welke klant ze afspreken.

3 R = .370 (p < .001).

4 R = .318 (p < .001).

Naast seksueel en fysiek geweld noemen sekswerkers ook vormen van intimidatie en respectloos gedrag door klanten. Een zelfstandig werkende trans sekswerker beschrijft hoe een klant haar na afloop van een afspraak achterliet op een verlaten tankstation: *"Het was één uur 's nachts. Uiteindelijk heb ik tot de schemering moeten wachten totdat iemand me oppikte en naar het dichtstbijzijnde treinstation wilde brengen. Dat soort dingen breken je. Het heeft zoveel impact op je gevoel van eigenwaarde."*— (transvrouw, midden 30, zelfstandige escort, sinds acht jaar periodes van meer en minder intensief sekswerk).

Verschillende sekswerkers beschrijven hoe hun werk, en soms hun migratieachtergrond en genderidentiteit er (veelal in samenhang) voor zorgen dat zij met weinig respect worden behandeld door klanten. Sommige klanten lijken bewust misbruik te maken van sekswerkers in een kwetsbare positie, bijvoorbeeld wanneer zij thuis werken in een gemeente waar dat niet is toegestaan, of wanneer zij nog in een asielprocedure zitten en terughoudend zijn om de politie te benaderen uit angst dat dit hun procedure negatief beïnvloedt. Sekswerkers krijgen soms ook te maken met respectloos gedrag bij instanties waar zij mee in aanraking komen. Daarnaast worden zij geconfronteerd met misleiding, bijvoorbeeld wanneer iemand zich online voordoeft als klant maar in werkelijkheid niet van plan is af te spreken. Sekswerkers geven aan dat zij het vervelend vinden tijd en energie te hebben gestoken in iemand die, zoals één van hen het omschrijft: *"gewoon een spelletje met me wil spelen"*— (transvrouw, begin 30, als minderjarige slachtoffer van seksuele uitbuiting, later werkzaam als zelfstandige escort, nu werkzaam buiten de erotische branche).

Mentaal en fysiek zwaar

Een ander terugkerend thema dat weerklinkt in voorgaande secties is dat sekswerk mentaal en fysiek zwaar kan zijn. Bijna de helft van alle (voormalig) sekswerkers die langdurig gevolgd zijn via vragenlijsten geven aan dat het werk psychisch zwaar is en dit hangt samen met dat het werk fysiek zwaar is.^[5] En zowel het werk psychisch zwaar vinden als het werk fysiek zwaar vinden hangen samen met het hebben van onvoldoende toekomstperspectief^[6] en het werk niet leuk vinden.^[7]

5 R = .413 (p < .001).

6 Psychisch: R = .330 (p < .001); Fysiek R = .343 (p < .001).

7 Psychisch: R = .325 (p < .001); Fysiek R = .250 (p < .005).

De verhalen van sekswerkers laten daarnaast zien dat de mentale belasting te maken heeft met de maatschappelijke stigmatisering van sekswerk en de druk om het werk verborgen te houden, evenals met ervaringen van geweld, intimidatie en respectloos gedrag. Daarnaast ervaren sekswerkers het werk als mentaal belastend wanneer zij klanten niet aantrekkelijk of hygiënisch vinden. De noodzaak om inkomsten te genereren leidt er soms toe dat zij afspraken maken met klanten die zij liever zouden weigeren, of ingaan op seksuele wensen waar zij zich eigenlijk niet prettig bij voelen. Vanuit de vragenlijst zien we dat vrouwen en transgender personen sekswerk vaker psychisch zwaar vinden dan mannen.^[8]

De fysieke belasting komt onder meer voort uit lange werktijden, constante beschikbaarheid voor klanten, nachtarbeid en het hebben van meerdere klanten per dag. Sommige respondenten geven aan dat klanten hen vragen om samen alcohol of drugs te gebruiken, wat het werk lichamelijk extra uitputtend maakt.

Ook financiële onzekerheid en het ontbreken van toekomstperspectief drukken mentaal zwaar. Uit de vragenlijst blijkt dat vooral trans sekswerkers het ontbreken van toekomstperspectief vervelend vinden^[9]. In gesprekken noemen mannelijke sekswerkers dat zij verwachten op latere leeftijd minder tot geen klanten meer te hebben. Ook onvoorspelbaarheid in het aantal afspraken, concurrentie met collega's en spanningen met werkgevers versterken de werkdruk.

Ten slotte noemen respondenten dat sekswerk tot spanningen in hun relatie kan leiden, zeker wanneer de partner moeite heeft met het werk of wanneer er geen openheid over het werk mogelijk is. Ook dit draagt bij aan gevoelens van stress en onzekerheid.

Vervelende aspecten van specifieke werkvormen

Verskillende sekswerkers geven aan dat de regelgeving rond sekswerk complex en belemmerend is. Dit geldt bijvoorbeeld voor beperkingen op thuiswerken - die mogelijkheden verschillen per gemeente - maar ook voor de vereiste inschrijving bij de Kamer van Koophandel wanneer zij achter het raam of als zelfstandig escort willen werken. Sekswerkers kunnen de administratieve lasten, die zoals in andere sectoren horen bij zelfstandig ondernemerschap, als belemmerend ervaren. Daarnaast leven er zorgen over de openbaarheid van persoonsgegevens bij registratie, wat als risicovol wordt gezien in het licht van stigmatisering en het belang van anonimiteit.

8 $X^2(2,129) = 10,094$, $p < .01$ (mannen 20%; vrouwen 52%; trans 60%).

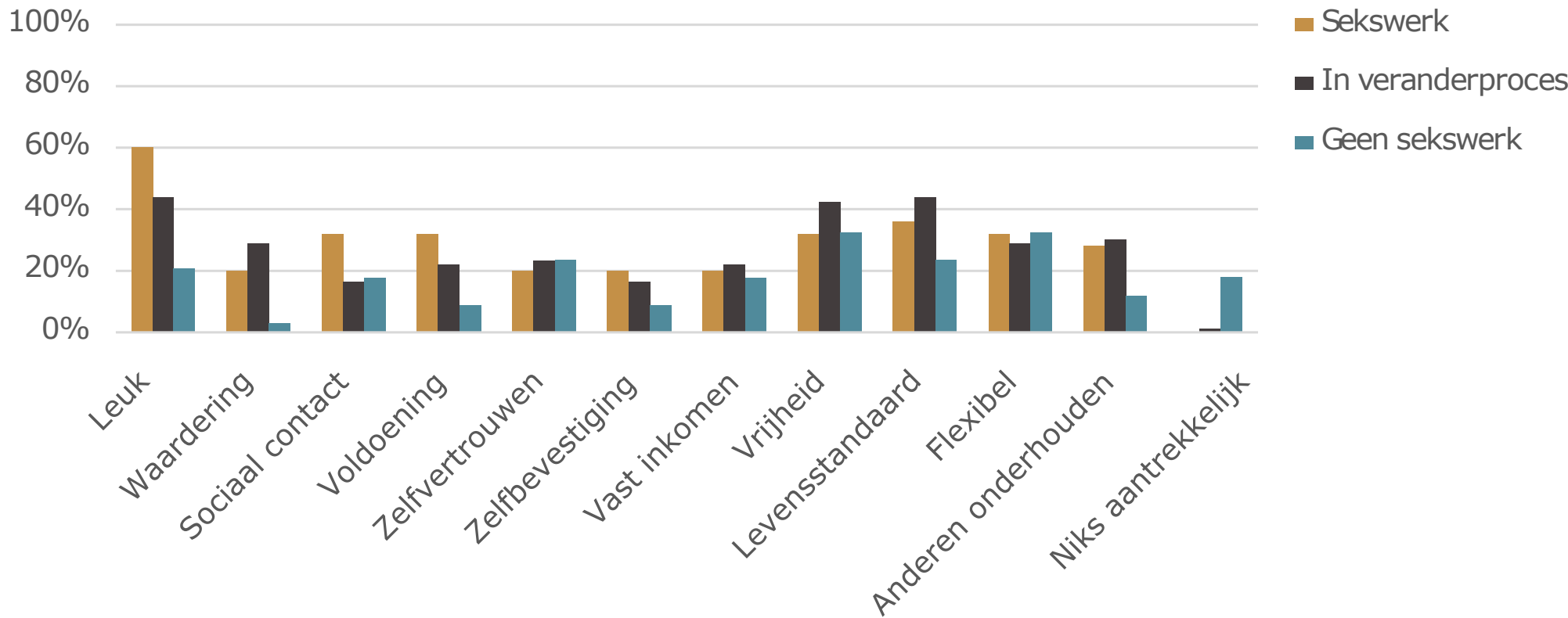
9 $X^2(2,129) = 7,561$, $p < .05$ (mannen 10%; vrouwen 30%; trans 50%).

Een vrouw vertelt dat ze al jaren vanuit huis sekswerk doet, maar dit officieel niet is toegestaan. Ze zou graag binnen de huidige regels willen werken, maar ziet daar geen mogelijkheden toe omdat thuiswerken in de gemeente waar ze woont niet is toegestaan. Ze heeft contact met een hulporganisatie gericht op sekswerk. Deze organisatie houdt haar op de hoogte van gemeentelijke ontwikkelingen ten aanzien van thuiswerken. Deze ontwikkelingen gaan traag. *"Het liefst zou ik het legaal willen kunnen doen. [...] Zolang de gemeente het niet toestaat, kan ik verder niets. Ik vraag ook geen uitkering of toeslagen aan om zoveel mogelijk onder de radar te blijven."* — (vrouw, begin 50, sekswerk vanuit huis, doet langer dan 15 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

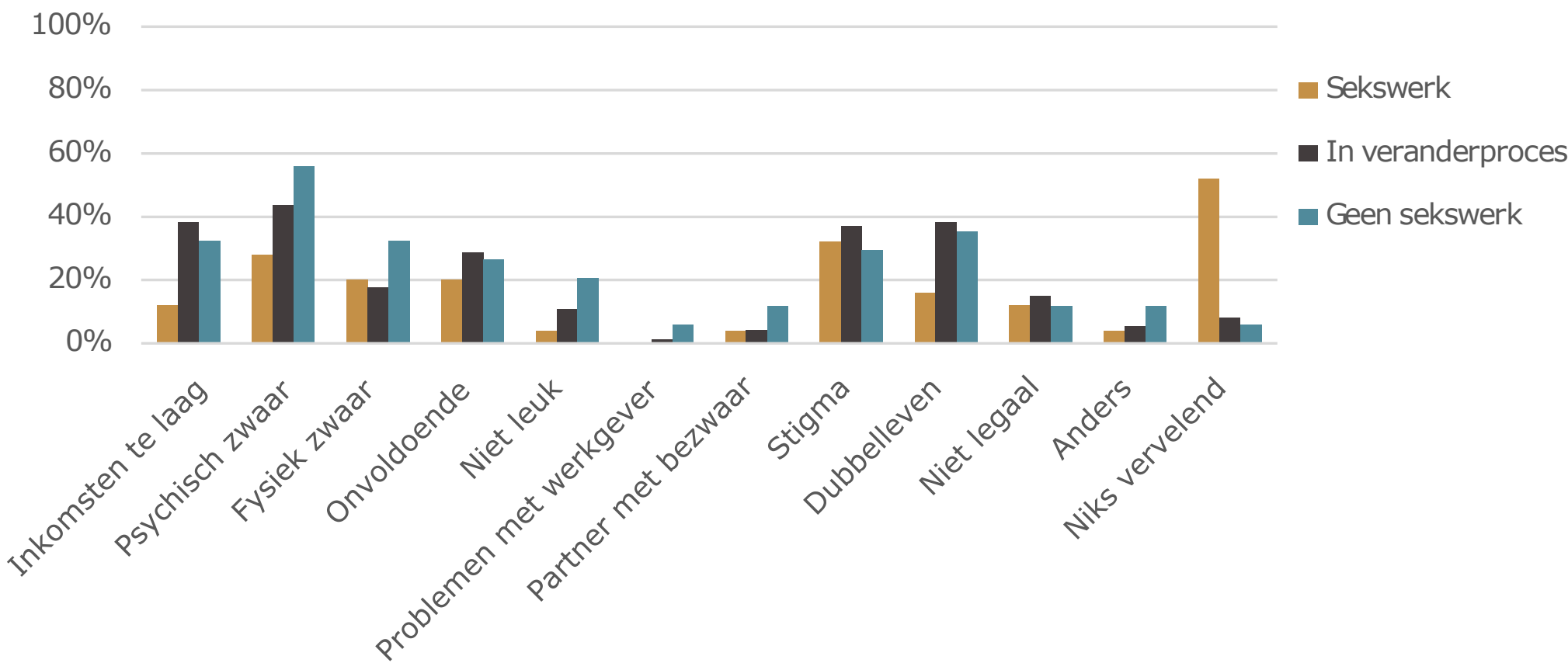
2.3. Waar iemand in veranderproces zit maakt uit

Het maakt uit of respondenten geen verandering in werk beogen, in een veranderproces zitten of dat ze al veranderd zijn van werk als het gaat om hoe ze kijken naar sekswerk, zo blijkt uit de vragenlijsten. We zien hierbij geen verband met leeftijd. Figuur 1 en 2 laten zien wat respondenten, in de verschillende fases, benoemen als aantrekkelijke en vervelende aspecten van sekswerk. In bijlage 2 staan de bijbehorende tabellen.

Figuur 1. Aantrekkelijke aspecten verdeeld naar de groep die geen verandering van werk beogen, in het veranderproces zit en geen sekswerk meer doet (in %)

Figuur 2. Vervelende aspecten verdeeld naar geen verandering van werk beogen, in het veranderproces en geen sekswerk (in %)

Respondenten die niet meer actief sekswerk doen vinden vaker niks aantrekkelijk aan sekswerk dan respondenten die wel actief zijn, ongeacht of ze willen veranderen van werk of geen verandering van werk beogen.^[10] Bij vervelende aspecten zien we dat respondenten die geen verandering van werk beogen, vaker aangeven niks vervelend te vinden aan sekswerk ten opzichte van respondenten die bezig zijn om van werk te veranderen of al veranderd zijn.^[11]

Ook het aantal genoemde aspecten verschilt als we kijken naar waar iemand zit in het veranderproces, zowel wat betreft aantrekkelijke aspecten^[12] als vervelende aspecten^[13]. Respondenten die niet langer als sekswerker werken benoemen minder aspecten die ze aantrekkelijk vinden en juist meer aspecten die ze vervelend vinden. Wél noemen ze nadrukkelijk de vrijheid en financiële voordelen (vast inkomen en bepaalde levensstandaard) van hun eerdere werk. Voor deze groep was dit vaak de reden om destijds voor sekswerk te kiezen.

10 $\chi^2(2,129) = 10,977, p < .005$.

11 $\chi^2(2,129) = 30,123, p < .001$.

12 $F(2, 129) = 3,259, p < .05$.

13 $F(2, 129) = 3,247, p < .05$.

2.4. Conclusie

Sekswerk kent volgens sekswerkers zelf zowel aantrekkelijke als belastende aspecten. Vooral degenen die nog actief zijn in het werk noemen flexibiliteit, financiële voordelen en voldoening door spanning, plezier in het werk en het sociale contact met klanten en eventuele collega's als positief. Deze positieve aspecten komen ook naar voren in eerder onderzoek onder sekswerkers (Sagar & Jones, 2014). Voor respondenten die niet langer als sekswerker werkzaam zijn, blijven vooral de ervaren vrijheid en financiële mogelijkheden positieve herinneringen.

Tegelijkertijd worden ook verschillende negatieve aspecten benoemd, met name door degenen die niet langer als sekswerker (willen) werken. Stigmatisering, het risico op seksueel en fysiek geweld, intimidatie en respectloos gedrag evenals de mentale en fysieke belasting worden daarbij vaak genoemd. Sekswerkers ervaren regelmatig sociale uitsluiting en voelen zich genoodzaakt om een dubbellevens te leiden, wat hen ook kan beperken in de toegang tot hulp en voorzieningen (zie ook Sanders, T. 2016; Stardust et al., 2021). In eerder onderzoek van Sanders, O'Neill en Pitcher (2017) en Bernstein (2007) wordt eveneens beschreven dat sekswerkers te maken hebben met uitsluiting en stigmatisering. Zo werden zij tijdens de Covid-19 pandemie uitgesloten van financiële steunmaatregelen van de overheid en ondervonden zij discriminatie bij het heropenen van contactberoepen (De Wildt, 2021; Oude Breuil, 2023). De sociale stigmatisering van sekswerk als beroep leidt ertoe dat veel sekswerkers hun werkzaamheden geheimhouden (zie ook Kloek & Dijkstra, 2018), wat het risico op agressie vergroot (zie ook James & Hamburg, 2020; Tydeman & Dijkstra, 2021).

De bevindingen uit het huidige onderzoek onderstrepen dat de ervaringen met sekswerk veelzijdig zijn en sterk afhankelijk van de persoonlijke context van de sekswerker.

3 Veranderen van werk

In dit hoofdstuk staat het proces van veranderen van werk centraal. We gaan in op de redenen waarom sekswerkers hun werk willen veranderen, welke factoren het veranderproces beïnvloeden, en welke patronen zichtbaar zijn in hoe dit verloopt. De inzichten uit zowel de vragenlijsten afgenomen op de vier meetmomenten als de interviews worden per onderwerp gezamenlijk gepresenteerd.

3.1. Redenen om van werk te willen veranderen

Sekswerkers geven uiteenlopende redenen voor hun wens om van werk te veranderen. Deze redenen sluiten vaak aan bij de in hoofdstuk drie benoemde aspecten die sekswerkers vervelend kunnen vinden aan sekswerk, maar hangen ook samen met veranderingen in hun persoonlijke situatie of levensfase. De redenen om te willen veranderen verschillen nauwelijks tussen de sekswerkers die al in het proces zitten om van werk te veranderen, sekswerkers die ander werk overwegen en sekswerkers die afgelopen drie maanden niet meer als sekswerker werkzaam waren. Ook waren er nauwelijks verschillen in redenen om te (willen) veranderen van werkzaamheden tussen de verschillende meetmomenten. In deze paragraaf worden vier hoofdthema's besproken: negatieve ervaringen met sekswerk, de behoefte aan structuur en sociaal contact, de invloed van levensgebeurtenissen en het effect van leeftijd op toekomstoriëntatie.

Vervelende aspecten samenhangend met sekswerk

De redenen waarom sekswerkers van werk willen veranderen, sluiten vaak direct aan bij de in sectie 2.2 beschreven aspecten die sekswerkers als negatief aan hun werk ervaren. Samenhangend met de eerder beschreven stigmatisering vertellen respondenten dat zij graag een huis willen kopen maar geen hypotheek kunnen afsluiten, ondanks een stabiel inkomen, omdat banken veelal geen leningen en hypotheekleningen aan sekswerkers verstrekken. Omdat de maatschappelijke stigmatisering van sekswerk hen belemmert in het maken van toekomstplannen, zoals het kopen van een huis, overwegen zij ander werk.

Een vrouw vertelt hierover dat ze haar werk als escort met plezier doet, maar dat ze zich in het verleden genoodzaakt voelde om ook een baan buiten de erotische branche te hebben om een hypotheek te kunnen krijgen. Ze heeft een jaar lang haar werk als escort gecombineerd met een kantoorbaan. *"Voor een hypotheek heb je toch een officiële baan nodig, want banken werken niet graag met sekswerkers. Dat is echt wel een dingetje. Terwijl dat ook heel raar is, want sekswerk is gewoon werk."* — (vrouw, begin 30, sekswerk vanuit huis, doet ongeveer sinds 10 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

In het verlengde hiervan kan het langdurig moeten leiden van een dubbelleven na verloop van tijd als te belastend worden ervaren. Meerdere sekswerkers geven aan dat zij hun inkomsten uit sekswerk niet kunnen of durven delen met hun kinderen, familie of vrienden. Het geheimhouden van hun werk zorgt voor afstand tot naasten en leidt tot gevoelens van stress, schaamte of innerlijke verdeeldheid waar zij vanaf willen door ander werk te zoeken. Dit geldt niet voor alle sekswerkers; niet iedereen ervaart angst voor stigmatisering door kinderen of andere naasten. Voor velen is dit echter wél een bepalende overweging.

De eerder besproken mentale en fysieke belasting vormen eveneens een belangrijke aanleiding voor verandering. De emotionele druk van het werk, gecombineerd met onzekerheid over inkomsten, kan zwaar wegen op het dagelijks functioneren van sekswerkers. Ook het genoemde respectloos gedrag van klanten, die niet op komen dagen of na contact over een afspraak helemaal geen afspraak maken, leidt tot frustratie. En ervaringen met intimidatie of geweld tijdens het werk kunnen een directe aanleiding zijn om te willen stoppen.

Een man vertelt dat hij diepe schulden had en tegelijkertijd door het UWV werd afgekeurd voor werk vanwege gezondheidsproblemen. Hij had het gevoel dat sekswerk de enige optie was om uit de problemen te komen. Tijdens het interview deelt hij een nare ervaring die uiteindelijk leidde tot zijn besluit om te stoppen met sekswerk: *"Het moment dat ik echt dacht dat ik ermee moest stoppen, was na de nare ervaring die ik heb meegemaakt. Dat was echt het moment dat ik dacht van, ik moet hier echt iets mee doen, want volgende keer kan het echt fataal voor mij aflopen. En dat ik erachter kwam dat ik Hiv-positief was en geopereerd moest worden, omdat ik zoveel pijn heb gehad door een verkrachting."* — (man, midden 20, zelfstandig escort, heeft ongeveer 2 jaar sekswerk gedaan, werkt sinds 2 jaar buiten de erotische branche)

Al deze aspecten die sekswerkers als negatief aan hun werk ervaren versterken het verlangen naar werk waarin meer openheid, respect en stabiliteit mogelijk is. Respondenten geven aan meer voldoening en geluk te verwachten van werk buiten de erotische sector.

Behoefte aan structuur en collega's

Verschillende sekswerkers geven aan dat zij behoefte hebben aan meer structuur in hun dag- en weekindeling, en aan contact met collega's. Sekswerk kent geregeld geen vaste werktijden en wordt veelal alleen uitgevoerd. Dit kan leiden tot gevoelens van leegte of sociaal isolement. Een trans sekswerker beschrijft hoe zij voortdurend alleen thuis zit, dag en nacht beschikbaar is voor klanten en moet wachten tot iemand contact opneemt. Ze voelt zich hierdoor vermoeid, verveeld en eenzaam. Ze verwacht dat werk buiten de erotische sector haar mentaal welzijn ten goede zal komen, juist vanwege de regelmaat en het sociale contact dat een andere baan kan bieden: *"Tijdens sekswerk ben ik helemaal alleen in mijn huis. Ik luister steeds naar dezelfde muziek, blow en word gek. Bij het werk van een vriendin van mij werken allemaal jonge mensen. Daar kan ik nieuwe vrienden maken. Als ik daar werk kan ik enthousiast zijn dat het weekend bijna begint en met hen gaan feesten na werk. Ik wil die connecties en structuur."* — (transvrouw, midden 30, zelfstandige escort, sinds acht jaar periodes van meer en minder intensief sekswerk).

Ingrijpende levensgebeurtenissen

Respondenten noemen regelmatig dat belangrijke gebeurtenissen in hun leven hen aanzetten om sekswerk te heroverwegen. Veel genoemd worden het krijgen van een kind, het aangaan of beëindigen van een relatie, het verkrijgen van een verblijfsvergunning in Nederland of de impact van de coronapandemie. Dergelijke gebeurtenissen leiden vaak tot herbezinning, waarbij stigma een belangrijke rol speelt in de afweging om werk buiten de erotische sector te zoeken. Zo vertelt een vrouw dat zij bewust een andere baan is gaan zoeken naast sekswerk, zodat zij tegenover haar dochter alleen die baan hoeft te noemen als het over haar inkomsten gaat – en het onderwerp sekswerk buiten beeld kan blijven: *"Ja, ook omdat ik moeder ben geworden. Je gaat ook nadenken. Om je heen, maar ook voor haar. Wat moet zij zeggen op school "Wat doet mama?". Ik ben ook bang dat mensen het gaan vertellen uiteindelijk tegen haar. Er wordt nou gelukkig niet zoveel meer gepraat over mij. Maar eerst wel volop. Op een of andere manier, vinden ze leuk denk ik. [...] Ik ben er nu klaar mee. Echt."* — (vrouw, begin 40, zelfstandig escort, doet langer dan 15 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Ook in verhalen over (beoogde) relaties — die een belangrijke gebeurtenis kunnen vormen en mensen ertoe kunnen aanzetten om sekswerk te heroverwegen — komt het besef van mogelijke stigmatisering duidelijk naar voren. Zo vertelt een vrouw dat zij vaak korte relaties heeft, maar verlangt naar een langdurige relatie: *"Ik vind mijn leven mooi, in totaal goede dingen. Alleen voor een goede relatie met een vriend, een man is het moeilijk, dat kan niet. Daarom wil ik ook een beetje mijn leven veranderen, voor een goede relatie misschien. Ik ben tevreden met mijn leven, ook alleen, maar ik wil ook die ervaring opdoen met een goede relatie met een man. In mijn werk kan dat niet, dat kan ik vergeten."* — (vrouw, eind 50, werkt achter het raam, doet langer dan 15 jaar sekswerk, wil veranderen van werk buiten de erotische branche).

Daarnaast vormt het verkrijgen van een verblijfsvergunning voor sommige sekswerkers een cruciaal moment om hun werk opnieuw tegen het licht te houden. Een aantal sekswerkers met een migratieachtergrond geven aan dat zij tijdens hun asielpprocedure afhankelijk waren van aanvullende inkomsten om in hun eigen levensonderhoud te voorzien en geld naar familie in het thuisland te sturen. Door het ontbreken van legale werkmogelijkheden waren zij aangewezen op informeel sekswerk. Het verkrijgen van een verblijfsvergunning vormde voor hen een keerpunt: het opende de mogelijkheid om te zoeken naar regulier betaald werk binnen of buiten de erotische branche waarbij de voorkeur veelal uitgaat naar werk buiten de branche. Een trans sekswerker koos hier bewust voor. Ze wilde niet langer blootgesteld worden aan respectloos gedrag van klanten, dat soms uitmondde in geweld, en verlangde naar de structuur en sociale contacten die een baan buiten de erotische branche haar kon bieden. *"Toen ik mijn verblijfsvergunning kreeg, wilde ik ook echt een ander leven opbouwen. Dat voelde als een kans om opnieuw te beginnen."* — (transvrouw, midden 40, als minderjarige slachtoffer van seksuele uitbuiting, daarna bijna twintig jaar werkzaam als zelfstandig escort en op straat, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

De coronapandemie is een voorbeeld van een ingrijpende levensgebeurtenis die bij verschillende sekswerkers heeft geleid tot een heroverweging van hun werk. Zo vertelt een vrouw dat zij eerder al periodes had waarin zij geen sekswerk deed, maar na korte tijd toch weer terugkeerde, omdat dit het enige was wat zij kende. De pandemie vormde opnieuw een moment van reflectie, waarna zij besloot dat zij niet langer sekswerk wilde doen. Vervolgens is zij gestart met een traject van ondersteuning bij het veranderen van werk: *"Maar corona, de reden dat ik toen echt stopte. Die keer dat ik dacht we gaan echt iets anders doen. Was echt puur dat ik tijdens de lockdown besepte van "is dit echt alles in het leven?" Het was een soort openbaring."* — (vrouw, begin 30, seksverzorgende, heeft ongeveer 15 jaar sekswerk gedaan, is van baan veranderd binnen de erotische branche).

Leeftijd en toekomstperspectief

Zowel jongere als oudere sekswerkers denken na over de houdbaarheid van hun werk. Jongere respondenten geven vaak aan dat zij sekswerk als tijdelijk zien. Sommigen combineren het met een studie of gebruiken het als tussenoplossing in afwachting van ander werk. Tegelijkertijd noemen jongere sekswerkers geregeld dat er geen duurzaam toekomstperspectief ligt binnen de branche.

Een jonge man vertelt dat hij zijn werk als sekswerker leuk vindt, maar dat hij volgend collegejaar weer wil beginnen aan een opleiding. Tijdens het tweede gesprek vertelt hij dat geen sekswerk meer doet, maar een baan heeft in de horeca. Zijn plan om te beginnen aan een opleiding heeft hij een jaar uitgesteld. Over de periode dat hij sekswerk deed, vertelt hij het volgende: *"Ik heb er leuk aan verdiend het laatste jaar, dat zeg ik je eerlijk, maar het is niet iets waarmee ik wil doorgaan."* – (man, jonger dan 20, zelfstandig escort, doet korter dan 2 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche)

Vooraf mannelijke sekswerkers met mannelijke klanten geven aan dat zij verwachten dat ze niet genoeg klanten meer kunnen krijgen als ze ouder worden. Daarom denken ze geregeld al vanaf jongs af aan na over hun toekomst buiten de erotische branche. Twee jonge mannelijke respondenten zijn tijdens de onderzoeksperiode daadwerkelijk gestopt met sekswerk. In het eerste interview gaven zij nog aan het werk prima te vinden, maar ook dat zij zich geen toekomst in de branche voorstelden. Eén van hen volgde op dat moment een opleiding met het doel om uiteindelijk een andere vaste baan te vinden. De ander had al besloten te stoppen zodra hij een nieuwe baan had. Beide respondenten zijn inmiddels werkzaam in de horeca. Het verhaal van de man die een opleiding volgde, is te lezen in het vignet over James in hoofdstuk 4.

De andere man vertelt dat hij met sekswerk begon, omdat hij afleiding zocht. Hij legt tijdens het eerste interview uit dat het werk spanning en kleur geeft aan zijn leven. Hij wil het werk blijven doen tot hij het niet meer leuk vindt. In het tweede gesprek vertelt hij niet meer te werken in de erotische branche: *"Ik wilde een andere baan, omdat ik een vast inkomen wil. Ook werd ik ouder en wilde ik dingetjes kopen. Het leven is duur. Fysiek contact wil ik niet meer, beslist niet. ... Dat is de afspraak die ik met mij zelf heb gemaakt. Dat ik dat niet meer ga doen."* – (man, jonger dan 20, zelfstandig escort, doet korter dan 2 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche). Hij heeft zich ingeschreven bij een uitzendbureau en vond door de gunstige arbeidsmarkt snel een baan. Sindsdien heeft hij geen sekswerk meer gedaan. In het derde gesprek vertelt hij dat hij begonnen is met een opleiding.

Waar jonge mannen vaak al op jonge leeftijd nadenken over werkverandering vanwege een verwachte afname in het aantal klanten, speelt een vergelijkbare overweging bij oudere respondenten — met name vrouwen die werkzaam zijn achter het raam — in een andere levensfase. Zij verwachten dat de vraag naar hun diensten afneemt nu zij ouder worden, omdat klanten eerder kiezen voor een raam met een jongere vrouw. Dit speelt minder bij sekswerkers in andere sectoren, zoals degenen die met vaste klanten werken. Niet alle sekswerkers voelen daarom de noodzaak om op latere leeftijd van werk te veranderen.

3.2. Drempels en steunfactoren bij het veranderen van werk

In deze sectie worden de belangrijkste drempels besproken die sekswerkers ervaren bij het veranderen van werk. Deze belemmeringen zijn uiteenlopend en raken aan financiële, sociale, juridische en persoonlijke omstandigheden. Per drempel wordt ook toegelicht wat, volgens respondenten, kan helpen om deze te verkleinen of te overbruggen.

Financiële gevolgen van veranderen van werk

De belangrijkste en meest voorkomende drempel voor respondenten die willen overstappen naar werk buiten de erotische branche is financieel van aard. De overstap betekent voor velen een aanzienlijk lager inkomen, wat directe gevolgen heeft voor hun dagelijks bestaan. Voor sommigen is stoppen met sekswerk daarom simpelweg niet haalbaar: een lager inkomen zou betekenen dat vaste lasten, zoals huur, boodschappen en zorgkosten, niet langer gedekt kunnen worden.

Een vrouw illustreert dat de financiële gevolgen meespelen in de overweging om een baan buiten de erotische branche te vinden: *"Je kan zoveel geld met dit werk verdienen. Toen ik eenmaal zou stoppen, ging ik financieel achteruit, dat is de realiteit. Dan kan je gewoon niet meer doen wat je gewend bent om te doen."* – (vrouw, eind 40, erotische massages, deed ongeveer 15 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 10 jaar buiten de erotische branche).

Een andere vrouw vertelt dat zij met sekswerk is begonnen in een periode waarin zij dakloos was en kampte met een verslaving. Inmiddels heeft zij een woning en gebruikt ze geen drugs meer. Ze is gewend geraakt aan het inkomen dat zij binnen de erotische branche verdient. Met alleen een uitkering lukt het haar niet om rond te komen. Ze vertelt hierover het volgende: *"Ik moet nu wel doorgaan met sekswerk, want een uitkering is eigenlijk veel te weinig. Ik krijg nu weggeld: drie keer €40, dat is €120 per week. En dan moesten we daar alles van kopen voor met z'n tweeën, douchegel, wasmiddel, ik rook ook nog sigaretjes, als je iets lekkers wilt eten, je komt niet rond daarmee. Je gaat met hem [zoon] naar de winkel. Hij ziet iets leuks van een paar eurootjes en je*

wilt echt niet zeggen "ik heb geen geld, ik kan dat niet kopen". Ik vind dat verschrikkelijk. En ik heb al een beetje schuldgevoel, hij heeft geen vader." — (vrouw, midden 30, zelfstandig escort, doet sinds ongeveer 10 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Voor sekswerkers met een migratieachtergrond speelt bovendien mee dat zij vaak familie in het land van herkomst financieel ondersteunen. Het idee dat familie van hun inkomsten afhankelijk is, zorgt ervoor dat sommige respondenten het gevoel hebben vast te zitten in sekswerk. Zij vragen zich af of zij in ander werk voldoende kunnen verdienen om hun familie te blijven helpen. Tegelijkertijd versterkt deze verantwoordelijkheid de emotionele belasting die zij ervaren in hun werk.

Ook transpersonen benoemen dat het behouden van een bepaald inkomensniveau essentieel is. De kosten van medische en sociale transitie, zoals hoge zorgpremies, behandelingen, reizen naar gespecialiseerde klinieken (veelal enkel in de Randstad) en uiterlijke verzorging, vormen een structurele financiële druk. Dit maakt sekswerk voor sommigen de enige manier om hun levensstandaard en medische zorg te kunnen bekostigen.

"Het is duur om trans te zijn. Je hebt de duurste verzekering nodig om kans te maken dat de medische behandelingen worden vergoed. Voor die behandelingen moet ik twee uur met de trein naar Amsterdam, want alleen daar heb je alles voor trans. Zo'n treinkaartje is hartstikke duur. En dan heb ik nog geld nodig voor laserbehandeling tegen de haren op mijn gezicht, voor mooie nagels. Dat is ook nodig om mijn lichaam te kunnen verkopen." — (transvrouw, midden 30, zelfstandig escort, doet sinds ongeveer 15 jaar sekswerk, wil veranderen van werk buiten de erotische branche als het genoeg inkomsten oplevert).

Hoewel financiële drempels voor veel respondenten zwaar wegen, laten sommige verhalen ook zien wat kan helpen om deze barrière te overwinnen. Een zekere mate van financiële stabiliteit maakt het eenvoudiger om sekswerk achter je te laten. Zo draagt het hebben van een andere baan buiten de erotische branche bij aan een soepeler overgang: het wegvallen van inkomsten uit sekswerk heeft dan minder impact. Dit kan gaan om een nieuwe baan, maar ook om werk dat al in deeltijd naast sekswerk wordt uitgevoerd.

Ook het schuldenvrij zijn of beschikken over een financiële buffer kan het proces vergemakkelijken. Die buffer kan bestaan uit spaargeld, maar ook uit andere bronnen. Eén respondent gaf bijvoorbeeld aan dat zij een schadevergoeding had ontvangen na een traumatische gebeurtenis uit het verleden. Dat gaf haar tijdelijk de ruimte om zich te oriënteren op ander werk.

Daarnaast kan begeleiding gericht op het omgaan met een ander bestedingspatroon ondersteunend zijn. Wanneer sekswerkers leren hoe zij met een lager of stabiel inkomen kunnen rondkomen, vergroot dat hun handelingsruimte om keuzes te maken buiten de erotische branche (op dergelijke begeleiding en ondersteuning wordt in meer detail ingegaan in hoofdstuk 4).

Onzekerheid over ander werk en gebrek aan alternatieven

Onzekerheid over de mogelijkheden op de arbeidsmarkt vormt voor veel sekswerkers een drempel om van werk te veranderen. Een gebrek aan opleiding, werkervaring of taalvaardigheid maakt de overstap naar ander werk ingewikkeld, zeker voor wie lange tijd uitsluitend in sekswerk actief is geweest – en dit werk vaak niet op het cv vermeldt. Respondenten geven aan bang te zijn om daadwerkelijk te solliciteren, omdat zij twijfelen of zij wel een geschikte functie kunnen vinden en of die goed bij hen zal passen.

Die onzekerheid wordt versterkt als een passende vooropleiding ontbreekt of iemand de Nederlandse taal niet (goed) beheerst, wat de kansen op de arbeidsmarkt beperkt. Tegelijkertijd speelt bij sommigen ook twijfel aan het eigen kunnen. Het idee dat hun vaardigheden niet zouden aansluiten bij ander werk leidt tot gevoelens van minderwaardigheid. Dit ondermijnt het zelfvertrouwen en vergroot de drempel om stappen richting verandering te zetten.

Een vrouw vertelt dat zij, nadat ze haar hbo-opleiding afrondde, geen werk kon vinden. Ze heeft daarna jaren sekswerk gedaan. Ze vertelt over de onzekerheden die ze had rondom het veranderen van werk: *"Uit mijzelf durfde ik gewoon niet... Want je eigenwaarde gaat wel omlaag. Misschien niet als je daar in het werk bezig bent, maar wel in de echte buitenwereld. Door stigma, door de maatschappij maar ook door zelf-stigma. Zo van "ja wat kan ik eigenlijk? Ik kan helemaal niks, ik kan alleen maar dit." Schaamte, dat komt ook voort uit je zelf-stigma."* - (vrouw, midden 40, werkte in een seksclub, deed ongeveer 10 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 5 jaar buiten de erotische branche)

Naast persoonlijke onzekerheid spelen ook reacties uit de omgeving een rol. Sommige sekswerkers krijgen van andere sekswerkers te horen dat ze toch niet zullen stoppen of dat er voor hen geen alternatieven zijn. Die negatieve boodschappen kunnen zich nestelen in het zelfbeeld en de motivatie ondermijnen om ander werk te zoeken.

Een vrouw vertelt dat zij al bijna 20 jaar sekswerk doet. In die periode heeft zij meerdere keren overwogen om buiten de erotische branche te gaan werken. Negatieve reacties van collega's droegen eraan bij dat zij niet eerder doorzette om van werk te veranderen. Hier vertelt ze het volgende over: *"Ook de negativiteit van mensen om je heen. 'Jij stoppen met dat werk, jij zou dat nooit doen'. [...] Op gegeven denk je ze hebben gelijk. Dat is het probleem vaak, dat je dat gelooft. Dan ga je niet door met zoeken naar andere baan. Vooral als er tegenwerkingen zijn. Obstakels op je weg. Dan denk je: zie je, dat is niet voor mij weggelegd."* — (vrouw, begin 40, zelfstandig escort, doet langer dan 15 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Voor respondenten in een asielprocedure geldt bovendien dat zij vaak maar beperkt of helemaal niet mogen werken. Verschillende respondenten zitten tijdens de interviews nog in een asielprocedure. In Nederland mag iemand in de asielprocedure alleen werken als de asielaanvraag minstens zes maanden in behandeling is en de werkgever een tewerkstellingsvergunning heeft. Er zijn dan nog beperkingen in het aantal weken dat iemand mag werken en een (soms aanzienlijk) deel van de inkomsten moeten worden betaald aan het Centraal Orgaan opvang asielzoekers als eigen bijdrage.^[14] Een aantal respondenten omzeilen deze beperkingen door informeel als sekswerker te werken. De regels ten aanzien van werken vormen een drempel voor hen om ander werk te zoeken.

"Ik wil werken, ik heb zoveel energie. Maar ze zeggen dat ik nog even moet wachten. Ik moet Nederlands leren en me daarop richten. Maar ik wil ook gewoon werken en geld verdienen. Dat heb ik echt nodig. Ik heb wel even in de keuken van een hotel gewerkt. Dat was zo leuk. Ik mocht de sushi op borden leggen en de afwas doen. Maar ik moest bijna alles wat ik verdiende aan het COA geven. Ik snap het ook wel hoor, maar ik had zelf ook echt geld nodig." — (transvrouw, begin 30, zelfstandig escort, werkt sinds tien jaar periodes meer of minder intensief als sekswerker, wil veranderen van werk buiten de erotische branche).

Discriminatie van transpersonen vormt ook een drempel naar ander werk voor verschillende transsekswerkers die wij spraken in het onderzoek. Een trans sekswerker vertelt: *"Ik solliciteerde online bij een fastfoodrestaurant en ze zeiden dat ik kon komen werken. Toen ik langs ging, zei de manager dat het oké was dat ik transgender ben. Maar uiteindelijk kreeg ik de baan toch niet. De manager zei dat de andere werknemers grapjes over me zouden gaan maken."* — (transvrouw, midden 30, zelfstandige escort, sinds acht jaar periodes van meer en minder intensief sekswerk).

Ondersteuning gericht op praktische vaardigheden – zoals hulp bij solliciteren, het opstellen van een cv of het verbeteren van taalvaardigheid – kan bijdragen aan het verkleinen van deze drempels. Ook begeleiding die het zelfvertrouwen versterkt en ruimte biedt voor herwaardering van bestaande competenties helpt sekswerkers om realistisch én met vertrouwen naar hun kansen buiten de branche te kijken.

Daarnaast wordt steun vanuit de directe omgeving genoemd als een belangrijke positieve kracht. Ouders, vrienden en soms ook kinderen spelen een grote rol in het geven van emotionele steun, aanmoediging en vertrouwen. Het gevoel dat iemand achter je staat, maakt het makkelijker om keuzes te maken en door te zetten.

Een vrouw vertelt een lange periode weinig contact gehad te hebben met haar ouders en kinderen. Dat veranderde toen zij een periode geen sekswerk meer deed. Dit had grote invloed op haar leven: *"De eerste periode dat ik geen sekswerk meer deed geef ik een 9, omdat mijn ouders weer kwamen, mijn kinderen kwamen weer. Het was echt toppie. Ik merkte dat ik niks meer nodig had dan dat, geluk is ook verslavend. Mensen om je heen die van je houden. Die je steunen, meer heb je niet nodig. Ze hebben me de shit uit getrokken."* - (vrouw, begin 50, zelfstandig escort, deed ongeveer 5 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 2 jaar niet meer in de erotische branche).

Een groep transpersonen met een migratieachtergrond geeft aan geen familie in Nederland te hebben, maar elkaar actief te steunen. In het dagelijks leven bieden zij elkaar advies en delen zij ervaringen. Deze onderlinge steun speelt ook een rol wanneer iemand wil veranderen van werk. Zo proberen zij soms bij hetzelfde bedrijf aan de slag te gaan, zodat zij niet de enige transpersoon zijn en bijvoorbeeld gezamenlijk kunnen beslissen van welk toilet zij gebruik maken. Op die manier hoeven zij niet alles alleen uit te zoeken en dragen zij bij aan elkaars veiligheid en zekerheid.

Ook het horen van ervaringen van andere sekswerkers die inmiddels ander werk hebben gevonden, werkt motiverend. Zulke verhalen maken de overstap concreet en laten zien dat verandering mogelijk is. Die herkenning kan via oud-collega's, organisaties met ervaringsdeskundigen of via websites, boeken, documentaires en tijdschriften.

"Mijn advies aan mensen die heel erg twijfelen is boeken lezen of tijdschriften of documentaires. Dat kan helpen omdat je dan verhalen hoort, dat je kan relativiseren. Iets van herkenning kan al helpen. Na een documentaire zie je meestal na afloop zulke telefoonnummers van organisaties die ondersteuning kunnen bieden." — (vrouw, eind 40, werkzaam in een seksclub, deed langer dan 15 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 5 jaar buiten de erotische branche).

14 Zie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/vraag-en-antwoord/mogen-asielzoekers-werken>.

Huisvesting

Huisvesting vormt voor veel sekswerkers een belangrijke drempel bij het veranderen van werk. In sommige gevallen is de woonruimte direct verbonden aan het sekswerk: bijvoorbeeld wanneer de woning wordt gehuurd via een exploitant.

Wie besluit niet langer voor deze exploitant te werken, raakt in zulke gevallen vaak ook de woning kwijt. Dit zet sekswerkers voor een ingewikkelde keuze: veranderen van werk betekent niet alleen verlies van inkomen, maar ook van woonzekerheid. In de huidige woningmarkt, waar een groot tekort is aan betaalbare woningen, is het bovendien niet eenvoudig om snel vervangende huisvesting te vinden. Hierdoor voelen sommige respondenten zich genoodzaakt om het werk voort te zetten, om hun woonplek te behouden.

Daarnaast geven sekswerkers aan dat hun woning of woonomgeving mentaal verbonden is aan het werk dat zij deden. Dat geldt bijvoorbeeld voor mensen die klanten thuis ontvangen, of voor respondenten die in een complex wonen waar veel andere bewoners ook actief zijn in het sekswerk. In zulke situaties kan het moeilijk zijn om echt afstand te nemen van het werk. Klanten weten soms het adres nog te vinden, of de omgeving zelf houdt iemand in een sfeer waar die persoon juist uit wil breken.

Een vrouw vertelt een paar maanden geen sekswerk meer te doen, maar wel nog fysiek in dezelfde omgeving te zitten als de periode waarin zij wel sekswerk deed. Het lukte niet om een andere woning te krijgen. Ze vertelt dat dit ingewikkeld is: *"Ik woon nog in dezelfde wijk, waar veel mensen drugs gebruikten en sekswerk deden. Ik wil daar weg. ... Er komt binnenkort een huis vrij, dan kan ik door, ik sta nu op een tussenstation. Al twee jaar en dat is een heel vervelend gevoel. Ik wil iets voor mezelf. Ik wil opnieuw beginnen. ... Maar nu krijg ik een nieuw huis en ligt het echt achter me. Je huis is je kerk, dat is het belangrijkste wat er is. En die basis is eindelijk goed straks."* - (vrouw, begin 50, zelfstandig escort, deed ongeveer 5 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 2 jaar niet meer in de erotische branche).

Waar het ontbreken van alternatieve huisvesting het veranderproces belemmert, blijkt een andere woonplek juist een krachtig keerpunt. Voor sommige respondenten is dit een uitstapwoning; anderen geven aan dat zij een sociale huurwoning kregen toegewezen, soms met urgentie. Een nieuwe woning biedt meer dan alleen een dak boven het hoofd: *"het creëert rust, fysieke afstand tot het werkverleden en een gevoel van veiligheid. Voor veel sekswerkers markeert deze stap het begin van een nieuwe fase in hun leven."*

Een vrouw vertelt dat zij na het verbreken van een onveilige relatie een nieuwe woning kreeg en wat dit voor haar betekende: *"Ik was zo gelukkig, ik kon het niet geloven. ... Ik ging door mijn huis rondjes lopen van "dit is van mij, dit is van mij, dit is mijn eigen plekje, ik kan het niet geloven." ... Ik vond het gewoon zo eng om me zo fijn te voelen, het kan gewoon niet waar zijn. Ik voelde me gewoon veilig en ik kon weer mezelf gaan worden. Eindelijk weer mezelf gaan worden. Dat ik mijn eigen mening weer kon vormen. Dat ik mijn eigen geschiedenis kon zien, wat is er nou werkelijk gebeurd? ... Er was rust. ... Toen ik het huis kreeg, kreeg ik ook mijn andere baan. Het ging weer allemaal lekker tegelijk"* — (vrouw, midden 40, seksclub, deed ongeveer 10 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 5 jaar buiten de erotische branche).

Sociaal netwerk

Voor sommige sekswerkers bestaat hun sociale netwerk grotendeels uit collega's, klanten of andere mensen binnen de erotische branche. Dit kan het lastig maken om afstand te nemen van het werk. Niet alleen vanwege het gemis van sociale contacten, maar ook omdat het netwerk direct verbonden is met het werkverleden. Wanneer iemand niet langer als sekswerker werkt, verdwijnt niet automatisch het contact met klanten of collega's die nog actief zijn. Dit kan het gevoel geven in een oude rol te worden vastgehouden.

Respondenten geven aan dat klanten hen ook ná het stoppen met sekswerk blijven benaderen. Zelfs wanneer ze duidelijk aangeven niet langer werkzaam te zijn, blijven sommige klanten bellen, berichten sturen of zelfs onaangekondigd langskomen. Dit houdt het verleden tastbaar aanwezig en belemmert de ruimte om daadwerkelijk los te komen van sekswerk.

Een vrouw omschrijft dat het lang duurde voordat zij haar werk in de erotische branche helemaal af kon sluiten: *"Vanaf toen geen sekswerk meer gedaan, maar wel zogenaamde vrienden die dan zeiden van ik heb je zo veel gegeven, nu krijg ik iets terug. En dan blijft het je achtervolgen. ... Ik heb drie keer mijn telefoon veranderd. ... Dit heeft me tot vorig jaar nog achtervolgd."* - (vrouw, begin 50, zelfstandig escort, deed ongeveer 5 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 2 jaar niet meer in de erotische branche)

Soms leidt dit tot een hernieuwde afspraak met een oude klant. Voor sommige respondenten is dat een bewuste keuze – bijvoorbeeld omdat het extra inkomen oplevert of het contact als prettig wordt ervaren. Voor anderen is het onwenselijk, maar voelen zij zich op dat moment onder druk gezet of maken ze een pragmatische keuze vanuit financiële nood. In het laatste geval overheersen achteraf dan geregeld gevoelens van spijt of frustratie, omdat het haaks staat op hun wens om hun leven een andere richting te geven.

Tegelijkertijd laten de ervaringen van respondenten ook zien wat kan helpen om de sociale drempel bij het veranderen van werk te verlagen. Een steunend netwerk – of dat nu bestaat uit familie, vrienden, mensen met vergelijkbare ervaringen of nieuwe collega's – kan een doorslaggevende positieve rol spelen. Steun vanuit de directe omgeving geeft niet alleen emotionele kracht, maar biedt ook het vertrouwen om daadwerkelijk stappen te zetten. Zoals beschreven in andere secties blijkt bijvoorbeeld de onderlinge steun binnen een peergroep van transpersonen met een migratieachtergrond een belangrijke bron van kracht te zijn. Door ervaringen te delen en elkaar wegwijs te maken binnen nieuw werk, ontstaat een gevoel van verbondenheid en veiligheid. Ook nieuwe huisvesting, los van de oude werkomgeving, kan bijdragen aan het opbouwen van een sociaal leven buiten sekswerk. Waar het oude netwerk soms vasthoudt aan het verleden, kan een andere woonplek of werkomgeving ruimte bieden voor nieuwe relaties en perspectieven.

Voor respondenten die geen steunend netwerk hebben, kunnen sociale activiteiten uitkomst bieden – bijvoorbeeld via organisaties die zich richten op de begeleiding van (voormalig) sekswerkers. Dit kunnen activiteiten zijn binnen een groep van ervaringsgenoten, maar ook daarbuiten, om juist in een andere omgeving nieuwe contacten op te bouwen. Een veilig, respectvol en ondersteunend netwerk blijkt daarmee niet alleen beschermend, maar ook activerend voor wie van werk wil veranderen.

Motivatie om te veranderen

Zoals deze sectie laat zien, kunnen drempels bij het veranderen van werk zich op verschillende terreinen voordoen: financieel, sociaal, praktisch en emotioneel. Wat respondenten nodig hebben om die obstakels te overwinnen verschilt, maar gemeenschappelijk is dat het proces zelden eenvoudig is. De ondersteuning die helpt – een andere woning, een sociaal netwerk buiten het sekswerk, begeleiding bij het opbouwen van een nieuw bestaan – is belangrijk. Maar uiteindelijk is ook een andere factor cruciaal: de bereidheid om afstand te nemen van de voordelen die sekswerk met zich meebrengt.

Voor sommige respondenten ligt hierin een uitdaging. Zoals eerder beschreven in hoofdstuk 2.1 biedt sekswerk niet alleen inkomen, maar ook flexibiliteit, autonomie, en soms plezier, erkenning of spanning. Deze aspecten maken dat de stap om van werk te veranderen meer is dan alleen een praktische beslissing: het betekent afscheid nemen van iets dat ook waardevol of aantrekkelijk was.

Een vrouw vertelt over hoe zij twijfelt over het al dan niet veranderen van werk: *"Soms ben ik er helemaal klaar mee, en daarna gaat het toch weer kriebelen, omdat ik dus ook een beetje een del ben. Met een betaling krijg ik een soort van waardering, en het is ook wel een kick, zeker als er belachelijk veel geld wordt gegeven. Het is een beetje alles of niks."* — (vrouw, begin 50, zelfstandig escort, deed ongeveer 5 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 2 jaar niet meer in de erotische branche) Alleen wanneer de wil om een andere weg in te slaan sterk genoeg is, lukt het respondenten om definitief een nieuwe richting in te slaan.

3.3. Patronen in het veranderproces

In deze paragraaf wordt beschreven hoe het proces van veranderen van werk er in de praktijk uitziet. De overgang van sekswerk naar een andere bron van inkomsten verloopt zelden lineair en is zelden in één keer definitief. Veel sekswerkers maken dit proces stap voor stap door, waarbij zij soms tijdelijk terugkeren naar sekswerk, of de verandering pas na langere tijd volledig doorzetten. In deze sectie worden de belangrijkste patronen besproken die zichtbaar zijn in het veranderproces.^[15]

De meeste sekswerkers kiezen voor werk buiten de erotische branche

De meerderheid van de sekswerkers die hun werk willen veranderen, maakt de overstap naar een baan buiten de erotische branche. Uit de eerste vragenlijstronde blijkt dat 80 procent van de deelnemers die willen veranderen ernaar streeft om buiten de sector te gaan werken.

Respondenten die al ander werk hebben gevonden buiten de erotische branche geven aan dat zij werk zijn gaan doen in onder andere de horeca, schoonmaak, maatschappelijke zorg, onderwijs of logistiek. Sommigen ontvangen een uitkering of volgen een opleiding. De keuze voor werk buiten de erotische branche hangt vaak samen met de behoefte aan meer stabiliteit, regelmaat en sociaal contact in het dagelijks leven.

Een vrouw omschrijft hoe zij haar leven ervaart nu ze werkt buiten de erotische branche: *"Nu kan ik gewoon lekker doen wat ik wil. Heerlijke baan, heerlijk leven. Ik zou het nooit meer willen terugdraaien, hell no. Ik heb een heerlijk huis aan het water, leuke cavia's, een hond. Ik word elke ochtend wakker, ik slaap voor tien en ben meestal rond half 7 wakker. Lekker wakker worden, kopje koffie, douchen, hond uitlaten, leuke collega's lekker lachen, heerlijk stabiel leven."* — (vrouw, eind 40, seksclub, deed langer dan 15 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 5 jaar buiten de erotische branche).

15 In bijlage 2 zijn twee stroomschema's opgenomen die de patronen laten zien in het wisselen tussen wel en geen sekswerk onder de vragenlijstdeelnemers.

Sekswerkers die wel de wens hebben om op termijn buiten de erotische branche te gaan werken, maar hier nog niet actief mee bezig zijn, vertellen bijvoorbeeld dat zij zich op een overstap gaan oriënteren zodra hun opleiding is afgerond of zodra ze de Nederlandse taal beter beheersen. Een aantal zijn voorzichtig begonnen met solliciteren, maar ervaren het gebrek aan ervaring of opleiding als een belemmering om daadwerkelijk aangenomen te worden. Deze voorbeelden onderstrepen dat de overstap naar ander werk vaak voorbereiding, tijd en vertrouwen in eigen kunnen vraagt.

Een ander verhaal laat zien dat het lastig kan zijn om sekswerk te combineren met werk buiten de branche. Een sekswerker die naast haar werk in de erotische sector ook in het onderwijs actief is, vertelt dat deze combinatie steeds moeilijker vol te houden is. Ze is bang om ge-out te worden, en dan misschien ontslagen te worden. Als wij deze vrouw een aantal maanden later weer spreken dan heeft zij besloten om te stoppen met haar onderwijsbaan. Ze zoekt nu naar een andere functie in een sector waar minder vooroordelen heersen tegenover sekswerk. Ze hoopt een functie te vinden bij een organisatie die haar ervaring als sekswerker erkent en waardeert, zodat ze sekswerk kan combineren met werk buiten de branche. Tot nu toe heeft ze nog geen passende baan gevonden.

Een minderheid wil veranderen binnen de branche

Een kleinere groep sekswerkers die overweegt te veranderen van werk, ambieert een verandering binnen de erotische branche. Bij de eerste vragenlijstronde gaf 20 procent dit aan, waarbij we geen verband zien met leeftijd of gender. Deze respondenten willen hun werkzaamheden in de branche niet beëindigen, maar op een andere manier invulling geven aan hun werk. Sommigen verleggen hun activiteiten naar online sekswerk of richten zich op de productie van erotische content of artikelen. Anderen willen hun werk professionaliseren of overstappen naar een vergunde werkplek. Deze wensen hangen samen met de behoefte aan meer veiligheid, stabiliteit of zelfstandigheid in de manier waarop zij hun werk uitoefenen. De vragenlijst laat zien dat deze vorm van verandering minder vaak voorkomt dan het zoeken van werk buiten de branche.

Uit de interviews blijkt dat respondenten soms belemmeringen ervaren bij het uitvoeren van hun werk op een manier die zij als veilig en professioneel beschouwen. Zo geven meerdere respondenten aan dat zij momenteel zelfstandig vanuit huis werken, terwijl dit in hun gemeente niet is toegestaan. Zij zouden graag sekswerk willen verrichten binnen de kaders van de wet, zodat zij hun beroep openlijker, veiliger en met meer zekerheid kunnen uitoefenen. Een andere respondent, een jongen van 18 jaar, geeft aan graag te willen werken in een seksclub, maar daar op dit moment geen toegang toe te hebben. Er zijn weinig vergunde werkplekken beschikbaar

voor cis-mannen, en de clubs die wel bestaan hanteren een minimumleeftijd van 21 jaar. Hierdoor voelt hij zich gedwongen te werken in een onprofessionele omgeving, zonder de bescherming en structuur die vergunde werkplekken kunnen bieden. Dit vergroot volgens hem het risico op grensoverschrijdend gedrag en geweld.

Tot slot vertelt een respondent die werkzaam is in de porno-industrie dat zij zich wil ontwikkelen in het zelfstandig produceren van kwalitatieve content. Ze overweegt daarnaast een eigen winkel met seksspeeltjes te beginnen. Deze ambitie toont dat verandering binnen de branche niet altijd uit noodzaak voortkomt, maar ook voort kan vloeien uit ondernemerschap of creatieve ontwikkeling.

Langdurige overweging voorafgaand aan verandering

De afweging om van werk te veranderen is voor veel sekswerkers een langdurig proces. Uit zowel de vragenlijsten als de interviews blijkt dat deze overweging vaak al meer dan een jaar speelt voordat daadwerkelijk stappen worden gezet. Bij sommigen kan deze periode zich uitstrekken over meerdere jaren. Respondenten geven aan dat zij regelmatig wikken en wegen, waarbij ze verschillende persoonlijke, financiële en praktische aspecten meewegen.

Een externe gebeurtenis, zoals het krijgen van een kind, een verhuizing of het aangaan of beëindigen van een relatie, kan het proces in een stroomversnelling brengen. Toch betekent zo'n gebeurtenis zelden een directe verandering. Ook na zo'n moment duurt het vaak nog enige tijd voordat mensen daadwerkelijk actie ondernemen.

Zo blijkt ook uit de vragenlijsten dat bijna de helft van de deelnemers al eerder geprobeerd heeft om te veranderen van werk. Voor ruim 40 procent van deze groep was dit één tot vijf jaar geleden, een derde probeerde dit in het afgelopen jaar en voor sommigen was het al langer dan vijf jaar geleden. Sekswerkers proberen dus soms al vaker en langere tijd om te veranderen van werk. Bij deze eerdere poging om te veranderen van werk, gaf drie kwart ook al aan dat ze een baan willen buiten de erotische branche. Het is dus niet zo dat ze eerst een verandering binnen de branche proberen. De redenen om destijds te willen veranderen zijn vergelijkbaar met de redenen genoemd in 3.1. Het merendeel van de deelnemers gaf aan dat vooral financiële redenen ervoor zorgden dat ze niet veranderd zijn van werk, maar ook andere redenen zoals in 3.2 werden genoemd.

Verandering verloopt zelden in één keer definitief

Veranderen van werk binnen of buiten de erotische branche verloopt in veel gevallen niet als een definitieve of abrupte overstap.^[16] Deelnemers aan het onderzoek wisselen in de loop van de tijd dus tussen wel en geen sekswerk. Uit de metingen blijkt dat respondenten soms tijdelijk niet actief zijn, maar later toch weer (gedeeltelijk) sekswerk gaan doen. Deze wisselingen kunnen samenhangen met persoonlijke gebeurtenissen, zoals een zwangerschap of het begin of einde van een relatie. Zo vertelde een vrouw dat zij tijdens haar zwangerschap tijdelijk geen sekswerk deed, maar dit na de bevalling weer oppakte door af en toe met een vaste klant af te spreken. Ze ervoer dit als een positieve manier om haar kinderen iets extra's te kunnen bieden. Een andere respondent zette haar werkzaamheden op pauze toen zij een relatie kreeg en in het bedrijf van haar partner kon meewerken. Na het beëindigen van deze relatie voelde zij zich echter genoodzaakt om weer sekswerk te doen — een stap die zij als negatief en ongewenst beschreef.

Vanuit de interviews geven deelnemers aan dat zij het werk tijdelijk combineren met ander werk, of in bepaalde periodes weer terugkeren naar sekswerk, bijvoorbeeld bij financiële nood. Deze wisselende betrokkenheid bij sekswerk is – zoals ook uit de vragenlijsten blijkt - voor sommigen een bewuste en positieve of neutrale keuze: het biedt flexibiliteit en een vangnet wanneer inkomsten uit ander werk niet toereikend zijn. Mensen geven aan zo extra inkomsten te verwerven als zij dat nodig hebben voor familie, een verbouwing aan hun huis of een groot cadeau. *"Als ik even geen geld heb, weet ik dat ik altijd nog iets kan doen. Het is niet ideaal, maar het is wel iets waar ik op kan rekenen."*— (transvrouw, midden 30, zelfstandige escort, sinds acht jaar periodes van meer en minder intensief sekswerk).

Voor anderen voelt terugkeren naar sekswerk echter als een ongewenste stap. Het lukt hen niet om volledig los te komen van het werk, vaak door gebrek aan alternatieven of financiële middelen. Deze terugkeer wordt dan negatief ervaren, en kan gepaard gaan met gevoelens van machteloosheid of frustratie.

Een man is na een ervaring met seksueel geweld gestopt met sekswerk. Door een daaropvolgende medische ingreep was het fysiek niet meer mogelijk om sekswerk te doen. Desondanks waren er later momenten waarop hij zich door financiële nood gedwongen voelde om weer te beginnen met sekswerk. Deze ervaringen beschouwde hij als zeer negatief: *"Die momenten van terugval is ook omdat er niet de financiële middelen waren om van te kunnen eten. Dat is altijd bij mij de reden geweest dat ik die terugvallen heb gekregen. En als ik dan die terugval had, was het ook echt heel moeilijk voor mij. Dan leek het bij wijze van alsof ik weer van 6 naar 1 ging. Dat voelde ik ook, maar het voelde ook alsof ik geen andere keuze had."*— (man, midden 20, zelfstandig escort, deed ongeveer 2 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 2 jaar buiten de erotische branche).

Sommige respondenten ervaren nieuw werk als minder spannend of minder sociaal dan sekswerk. Zij missen elementen als afwisseling, autonomie of de kick van het werk. Dit zorgt ervoor dat zij zich minder snel langdurig en volledig aan een nieuwe werkomgeving binden, zeker als de motivatie voor verandering niet volledig uit henzelf komt, maar wordt ingegeven door bijvoorbeeld angst voor stigmatisering nadat iemand een kind heeft gekregen of als antwoord op wens van een partner.

Hoewel veel respondenten het werk in eerste instantie niet structureel achter zich laten, blijkt uit de vragenlijstdata dat de kans om weer sekswerk te doen kleiner wordt naarmate iemand langer weg is uit het sekswerk. Opvallend is dat respondenten die langer dan twee jaar volledig uit het sekswerk zijn, meestal ook niet meer terugkeren. Tijd lijkt daarmee een belangrijke factor voor definitieve verandering. Daarnaast zien we ook een verband met leeftijd; deelnemers die langdurig aangaven geen sekswerk te doen zijn vaker 40 jaar of ouder, terwijl deelnemers die juist langdurig aangaven wel sekswerk te doen vaker jonger dan 40 jaar zijn.^[17] We zien geen verschil wat betreft mannen, vrouwen en trans.

Deze patronen laten zien dat veranderen van werk geen lineair proces is. De overgang verloopt vaak in fases, met ruimte voor heroverwegingen, periodes van wel en geen sekswerk of hernieuwde stappen richting ander werk. Voor sommige sekswerkers blijft het combineren van verschillende werkvormen een bewuste strategie, voor anderen is het een noodzakelijke oplossing in een zoektocht naar verandering.

16 Zie bijlage 2 voor figuren.

17 Met langdurig bedoelen we minimaal op 3 opeenvolgende metingen en geen verandering meer na de 1-meting $\chi^2(3,39) = 11,178$, $p < .05$ (langdurig geen sekswerk > 40 jaar = 66%, langdurig wel sekswerk < 40 jaar = 81%).

Moment van veranderen duurt korter of langer dan mensen verwachten

Het moment waarop sekswerkers daadwerkelijk van werk veranderen, blijkt in de praktijk vaak af te wijken van hun oorspronkelijke verwachtingen. Uit de vragenlijsten blijkt dat ongeveer de helft van de deelnemers aangeeft dat het proces korter of juist langer heeft geduurd dan zij van tevoren hadden ingeschat. Opvallend is dat deelnemers iets vaker aangeven dat de verandering eerder mogelijk was dan zij hadden verwacht.

De redenen voor vertraging of versnelling zijn zeer divers. In sommige gevallen spelen praktische omstandigheden een rol, zoals het ontbreken van stabiele huisvesting, onzekerheid over inkomen of het ontvangen van een uitkering. In andere gevallen gaat het om de mate en timing van geboden ondersteuning en hulpverlening, die het proces kunnen vertragen of juist versnellen. De uitkomsten maken duidelijk dat het traject van veranderen zelden volledig voorspelbaar is en beïnvloed wordt door uiteenlopende externe en persoonlijke factoren, zoals beschreven in de volgende sectie.

Verandering is sterk afhankelijk van context

Het proces van veranderen van werk binnen of buiten de erotische branche is niet uitsluitend het resultaat van persoonlijke motivatie of wilskracht. Uit de interviews en vragenlijsten blijkt dat verandering in hoge mate afhankelijk is van de context waarin iemand zich bevindt. Zoals eerder beschreven, spelen factoren als huisvesting, gezondheid, verblijfsstatus, opleidingsniveau, sociaal netwerk en financiële situatie een bepalende rol in het wel of niet kunnen zetten van de gewenste stappen.

Deze bevindingen maken duidelijk dat veranderen van werk niet louter een individuele keuze is. Zelfs wanneer sekswerkers gemotiveerd zijn om ander werk te zoeken, kunnen externe omstandigheden dit proces vertragen, bemoeilijken of zelfs blokkeren. Bijvoorbeeld: wie geen stabiele woonplek heeft, niet mag werken vanwege een verblijfsstatus of kampt met schulden, heeft vaak onvoldoende ruimte om daadwerkelijk iets te ondernemen om van werk te veranderen. Ook het ontbreken van een ondersteunend netwerk of van formele werkervaring kan de drempel tot regulier werk aanzienlijk verhogen.

Tegelijkertijd laten de resultaten zien dat de context soms ook onverwachte versnelling in het veranderproces kan opleveren. Zo kan het krijgen van een stabiele relatie en daarmee extra inkomen ruimte scheppen om sekswerk af te bouwen. Ook het vinden van een vaste, betaalbare woning geeft rust en maakt verandering concreet haalbaar. Verschillende respondenten benoemen dat toegang tot een uitkering, schuldhulp of een gemeentelijke opleiding met baangarantie hen sneller

dan verwacht hielp om stappen te zetten. Daarnaast zijn er voorbeelden waarbij hulpverlening, die aanvankelijk met scepsis werd benaderd, toch effectief bleek doordat begeleiding leidde tot het verkrijgen van inkomenszekerheid of passende ondersteuning. Tot slot konden ook onverwachte gebeurtenissen, zoals de coronapandemie of chantage, een plotselinge breuk veroorzaken die ertoe leidde dat sekswerkers zich sneller op ander werk oriënteerden.

Daarmee wordt het idee genuanceerd dat veranderen van werk een rechtlijnig stappenplan volgt of enkel een kwestie is van motivatie. In de praktijk blijkt dat duurzame verandering pas mogelijk is als aan de randvoorwaarden daarvoor voldaan is. Een veilige woonomgeving, financiële basis, toegang tot scholing of zorg en steun vanuit de omgeving zijn cruciale bouwstenen die het veranderproces mogelijk maken of juist belemmeren. De context waarin iemand leeft, vormt daarmee niet alleen de achtergrond, maar ook de sleutel tot het daadwerkelijk kunnen realiseren van verandering.

3.4. Conclusie

Het proces van veranderen van werk onder sekswerkers is veelzijdig en kent geen eenduidige route. De redenen om te veranderen hangen vaak samen met aspecten van het werk die als belastend worden ervaren, zoals stigmatisering en het (moeten) leiden van een dubbelleven, ervaringen met geweld, intimidatie en respectloos gedrag, en de mentale en fysieke belasting die het werk met zich mee kan brengen. Ook een behoefte aan meer structuur, collega's, of veranderingen in levensfase en toekomstperspectief spelen een rol, net als ingrijpende gebeurtenissen in het persoonlijke leven.

Tegelijkertijd blijken er op verschillende niveaus drempels die verandering belemmeren. Zo kan het verlies van inkomsten een grote barrière vormen, evenals onzekerheid over kansen op de reguliere arbeidsmarkt. Gebrek aan opleiding, werkervaring of taalvaardigheid – of beperkte toegang tot werk door bijvoorbeeld een asielpprocedure of discriminatie – bemoeilijken de overstap. Ook praktische omstandigheden, zoals wonen op een plek die verbonden is aan het werk en moeite om andere huisvesting te vinden, kunnen verandering in de weg staan. Een sociaal netwerk dat sterk is verweven met het sekswerk kan eveneens belemmerend zijn. Factoren die het veranderproces juist ondersteunen zijn onder andere het opgebouwd hebben van een financiële buffer of het schuldenvrij zijn, begeleiding bij het aanpassen aan een ander bestedingspatroon, hulp bij het maken van een cv of het zoeken van werk, steun vanuit de directe omgeving, het kunnen beschikken over alternatieve huisvesting en een sterke intrinsieke motivatie om te veranderen.

Veranderen van werk, in de meeste gevallen naar werk buiten de erotische branche, blijkt vaak een langdurig traject te zijn. Periodes waarin wel of geen sekswerk wordt gedaan wisselen elkaar regelmatig af. Wanneer iemand langere tijd – vaak twee jaar of langer – geen sekswerk meer verricht, blijkt de kans groter dat men niet terugkeert naar het werk in de erotische sector. Voor sommige respondenten biedt ander werk structuur, rust en zingeving, terwijl anderen het werk buiten de branche als beperkend of minder bevredigend ervaren.

Dit hoofdstuk laat zien dat veranderen van werk geen lineair proces is en geen puur individuele keuze, maar sterk samenhangt met persoonlijke, sociale en structurele omstandigheden. Ondanks de complexiteit lukt het een aanzienlijk deel van de sekswerkers met wie wij spraken wel degelijk om van werk te veranderen, vaak tot hun eigen tevredenheid, mits zij gemotiveerd zijn en er voorzien is in de juiste ruimte, ondersteuning en randvoorwaarden.

4 Begeleiding en ondersteuning

Het proces van veranderen van werk roept bij veel sekswerkers vragen op en brengt onzekerheden met zich mee. Begeleiding en ondersteuning kunnen hierin een belangrijke rol spelen, maar zijn niet altijd vanzelfsprekend beschikbaar of bekend. In dit hoofdstuk verkennen we hoe sekswerkers deze begeleiding ervaren en welke ondersteuning zij nodig hebben.

We beginnen met een beschrijving van de mate waarin sekswerkers begeleiding ontvangen bij het veranderen van werk. Daarna gaan we in op de soorten ondersteuning waar zij behoefte aan hebben tijdens verschillende fasen van het traject – van de oriëntatie tot en met de eerste periode nadat nieuw werk of een opleiding is begonnen. Vervolgens staan we stil bij de ervaringen van sekswerkers met de begeleiding die zij kregen: wat werkte, waar liepen zij tegenaan, en hoe werd het contact met hulpverleners beleefd? Tot slot bespreken we de suggesties die respondenten doen om de begeleiding beter te laten aansluiten op hun wensen en behoeften.

4.1. In hoeverre sekswerkers begeleiding ontvangen bij het veranderen van werk

Niet alle sekswerkers maken gebruik van begeleiding of ondersteuning tijdens het proces van veranderen van werk. Uit de vragenlijst blijkt dat ruim de helft van de deelnemers die bezig is met het veranderen van werk, begeleiding of ondersteuning ontving. Als we kijken naar deelnemers die bij de 0-meting geen sekswerk meer deden, ontving ongeveer drie kwart begeleiding of ondersteuning bij het veranderen van werk^[18]. Bij de vervolgmetingen zien we dat het krijgen van hulp, net als het wel of niet doen van sekswerk, wisselt gedurende het jaar dat we deelnemers hebben gevolgd. Er is een groep die elke keer dat ze meededen aangaven dat ze hulp kregen, met name ook deelnemers die langdurig geen sekswerk meer deden. Dit laat zien dat ook als deelnemers veranderd zijn van werk, ze nog steeds behoefte hebben aan begeleiding en ondersteuning, waarover later meer.

In de meeste gevallen komt deze hulp van professionals, vaak verbonden aan organisaties die zich specifiek op sekswerkers richten. Ook familie, vrienden of collega's spelen bij sommige deelnemers een rol in het bieden van steun. Sekswerkers komen op verschillende manieren met deze ondersteuning in contact. Vaak wordt eerst online informatie gezocht bij organisaties die zich richten op sekswerkers, maar sommigen nemen ook direct contact op of worden benaderd op hun werkplek.

Tegelijkertijd is er ook een aanzienlijk aantal deelnemers dat geen behoefte heeft aan informatie, begeleiding of ondersteuning. Uit de vragenlijsten blijkt dat dit met name sekswerkers betreft die overwegen om te veranderen van werkzaamheden, maar nog geen stappen hebben gezet. Daarnaast gaat het om sekswerkers die aangeven weer tevreden te zijn met het doen van sekswerk. Het verhaal van James illustreert zijn ervaring met sekswerk en hoe het veranderen van werk ook kan lukken zonder begeleiding en ondersteuning.

Naast positieve ervaringen met het veranderen van werk zonder ondersteuning — zoals bij James — zijn er ook respondenten die geen ondersteuning ontvangen, maar hier wel behoefte aan hebben. Belangrijke belemmeringen om hulp te zoeken zijn: niet weten waar ondersteuning te vinden is, het spannend vinden om hulp te vragen (bijvoorbeeld vanwege het stigma op sekswerk), of omdat het beschikbare aanbod niet aan lijkt te sluiten bij de behoefte of niet direct beschikbaar is bijvoorbeeld vanwege wachtlijsten. Sommige deelnemers zijn bang voor oordeel of willen hun werk(verleden) liever niet delen met hulpverleners. Anderen hebben het gevoel dat programma's niet op hen gericht zijn, maar uitsluitend bedoeld lijken voor slachtoffers van uitbuiting of mensen met weinig alternatieven, terwijl zij zichzelf niet als kwetsbaar beschouwen. Sekswerkers benadrukken het belang dat hun hulpvraag direct serieus wordt genomen en dat zij zich welkom voelen, om te voorkomen dat zij zich na een teleurstellende ervaring langdurig afkeren van hulpverlening.

18 De vragenlijst is deels uitgezet via organisaties die begeleiding bieden aan sekswerkers, waardoor het logisch is dat veel deelnemers ook begeleiding en ondersteuning krijgen.

James

James is een man van begin twintig. Hij vertelt in ons eerste gesprek dat hij een voltijdstudie volgt. Hij woont op zichzelf en heeft daardoor hoge lasten. Door zijn studie heeft hij weinig tijd om te werken. Hij besluit sekswerk te gaan doen om op deze manier voldoende inkomsten te hebben.

“ Ik had geld nodig en een vriend van mij zei dat ik er goed uit zag en dat ik escort kan worden, dus ik ben beetje info gaan zoeken en toen kwam ik in contact met een dame en zo is het eigenlijk begonnen.”

In het begin is James zoekende naar manieren om prettig en veilig te werken. Hij vertelt bijvoorbeeld over een lastige situatie waarin hij in een conflict terechtkomt met de partner van een klant. Naar aanleiding van deze ervaring gaat hij bij sekswerk-specifieke organisaties op zoek naar informatie over veilig werken. Uiteindelijk vindt hij een manier van werken die voor hem goed voelt.

“ Ik heb toen wel wat dingen veranderd, veiliger, meer open. Ik spreek bijna met niemand nieuw meer af, alleen met vaste klanten. Nieuwe klanten moeten een heel proces door. Zij doen bijvoorbeeld snel een aanbetaling. Ik was klaar met veel rare chat berichten, dat kost veel tijd, dus toen heb ik het op mijn manier gedaan.”

James vertelt dat hij het leuk vindt dat hij via zijn werk mensen ontmoet met uiteenlopende achtergronden, die hij anders nooit zou tegenkomen. Daarnaast verdient hij goed, wat hem in deze periode meer financiële ruimte en minder stress geeft. James ziet sekswerk als een tijdelijke baan. Als hij afgestudeerd is, zal hij een baan gaan zoeken die aansluit op zijn studie. Een half jaar later vertelt James dat hij geen sekswerk meer doet.

“ Ik had er geen zin meer in. Er zijn ook veel rare figuren in de wereld en het was allemaal heel vermoeiend. Mensen wilden me afpersen, toen had ik zoiets van: dit is de laatste druppel. Ik werd er niet gelukkig van. Dus toen dacht ik, beter dat ik er lekker mee stop en gewoon een ander baantje zoek, waar ik wel blij van word.”

Het hebben van een andere baan was voor James een voorwaarde om te veranderen van werk, omdat hij anders geen inkomen zou hebben. Hij vertelt dat hij breed heeft gezocht naar een nieuwe baan en al snel werk vond als barman: dichtbij huis en met een goed salaris. Vanaf dat moment stopt hij met sekswerk.

“ Het was redelijk gemakkelijk om te stoppen met het werk. Ik heb gewoon alles afgekapt in een keer en mijn accounts verwijderd. Ik zei tegen mijn vaste klanten ik kap er mee, misschien dat ik ooit een keer terugkom, maar reken er niet op. Toen zeiden ze van helaas, beste wensen voor jou. Dus dat was gewoon prima om af te sluiten.”

James geeft aan dat hij geen behoefte had aan ondersteuning en begeleiding.

“ Alles ging ook heel soepel en ik liep nergens tegen aan. Ik heb wel het gevoel dat organisaties benaderbaar zijn en je ze makkelijk kan vinden op internet. Ik heb ze in het begin dat ik sekswerk deed, voor informatie over veilig werken, ook gevonden via internet. Daar kwamen snel hulporganisaties naar boven waar ik iets aan had.”

Sinds hij een andere baan heeft, merkt hij dat zijn inkomen lager is dan tijdens zijn periode als sekswerker, maar dat vindt hij niet erg: hij is blij met zijn werk. Ook het combineren van werk en studie gaat goed. Sekswerk kostte hem uiteindelijk ook veel tijd door bijvoorbeeld het onderhouden van contact, reistijd en afspreken.

James kijkt positief naar de toekomst. Inmiddels woont hij in een eengezinswoning en hoopt hij zijn studie binnenkort af te ronden.

Naast positieve ervaringen met het veranderen van werk zonder ondersteuning — zoals bij James — zijn er ook respondenten die geen ondersteuning ontvangen, maar hier wel behoefte aan hebben. Belangrijke belemmeringen om hulp te zoeken zijn: niet weten waar ondersteuning te vinden is, het spannend vinden om hulp te vragen (bijvoorbeeld vanwege het stigma op sekswerk), of omdat het beschikbare aanbod niet aan lijkt te sluiten bij de behoefte of niet direct beschikbaar is bijvoorbeeld vanwege wachtlijsten. Sommige deelnemers zijn bang voor oordeel of willen hun werk(verleden) liever niet delen met hulpverleners. Anderen hebben het gevoel dat programma's niet op hen gericht zijn, maar uitsluitend bedoeld lijken voor slachtoffers van uitbuiting of mensen met weinig alternatieven, terwijl zij zichzelf niet als kwetsbaar beschouwen. Sekswerkers benadrukken het belang dat hun hulpvraag direct serieus wordt genomen en dat zij zich welkom voelen, om te voorkomen dat zij zich na een teleurstellende ervaring langdurig afkeren van hulpverlening.

Ook blijkt dat de communicatie over het beschikbare aanbod beter kan. Verschillende respondenten geven aan pas laat te hebben gehoord van bestaande vormen van begeleiding. Tijdens interviews gaven zij bijvoorbeeld aan geen behoefte te hebben aan ondersteuning, maar het wel waardevol te vinden als iemand had meegedacht over passende opleidingen of had geholpen bij het opstellen van een cv. Zij wisten niet dat loopbaancoaches dergelijke ondersteuning konden bieden. Achteraf zouden zij hier graag gebruik van hebben gemaakt, als zij hadden geweten wat er beschikbaar was en wat dit precies inhield.

Het is van belang dat het aanbod expliciet en uitnodigend wordt gepresenteerd. Duidelijkheid over wat het aanbod precies inhoudt is essentieel. Niet alleen zeggen dat er een jobcoach beschikbaar is, maar ook concreet benoemen waarmee deze kan ondersteunen. Hierbij helpt het als organisaties expliciet benoemen dat iedereen welkom is, dat de ondersteuning anoniem beschikbaar is, en dat de begeleiding sekswerkervriendelijk is. Ook verwijzingen moeten zorgvuldig gebeuren. Het is onvoldoende om alleen een naam of telefoonnummer door te geven. Samen het eerste contact leggen, verlaagt de drempel en vergroot de kans dat iemand daadwerkelijk de stap zet.

Ook op plekken waar veel sekswerkers komen – zoals de GGD of een verslavingszorginstelling – komt het voor dat het onderwerp sekswerk wel benoemd wordt, maar dat een adequate reactie of doorverwijzing ontbreekt. Respondenten geven aan dat het belangrijk is dat professionals op dit soort plekken weten hoe zij kunnen reageren en naar welke organisatie zij sekswerkers gericht kunnen verwijzen.

"Sekswerk is nog best een taboe, er zitten nog best veel stigma's op. Ik denk misschien dat bijvoorbeeld bij de GGD's komen heel veel jongeren met bijvoorbeeld soa's, en bij plekken zoals afkickcentra, daar komen ook heel veel sekswerkers. Juist op die plekken het juist meer bespreekbaar te maken, dat misschien dan ook dat iemand bijvoorbeeld in zo'n zaal zit of bijvoorbeeld zoiets meekrijgt, het juist wel durft om te vertellen en dat er dan meteen ook ingegrepen kan worden." — (man, midden 20, zelfstandig escort, deed ongeveer 2 jaar sekswerk, werkt ongeveer sinds 2 jaar buiten de erotische branche).

Actieve communicatie blijkt effectief: respondenten waarderen het wanneer contactpersonen regelmatig laten weten dat ze er zijn, bijvoorbeeld via een laagdrempelig berichtje of een uitnodiging voor een bijeenkomst. Dit houdt de drempel laag en maakt dat mensen op een later moment makkelijker aankloppen en alsnog om begeleiding of ondersteuning vragen.

4.2. Soorten begeleiding en ondersteuning

Wanneer er wel behoefte is aan begeleiding, richt die zich vaak op meerdere leefdomeinen. Ondersteuning die als helpend wordt ervaren, is vaak breed, persoonlijk en langdurig. In deze sectie worden de vormen van begeleiding en ondersteuning beschreven waaraan sekswerkers, naar eigen zeggen, behoefte hebben of hadden tijdens het proces van veranderen van werk.

Verkenning van mogelijkheden binnen en buiten de branche

Veel sekswerkers geven aan behoefte te hebben aan begeleiding bij het verkennen van mogelijkheden voor ander werk, zowel binnen als buiten de erotische branche. Respondenten vertellen vaak niet goed te weten welke alternatieven er zijn, en ervaren het toekomstperspectief als vaag of ver weg. Voor wie binnen de branche wil blijven, vormt onduidelijkheid over regelgeving – bijvoorbeeld rondom thuiswerken of vergund werken – een concrete belemmering. Zij vertellen geregeld van het kastje naar de muur gestuurd te worden en vinden het waardevol als iemand met kennis van zaken hierin meedenkt. Voor wie buiten de branche wil werken, begint ondersteuning vaak met een gezamenlijke verkenning: wat zijn iemands interesses en talenten, welke werkzaamheden geven energie, wat past juist niet? Deze fase draait om ontdekken wat iemand leuk vindt en waar iemand goed in is, als opmaat naar het vinden van een passende opleiding of loopbaan. Zelfvertrouwen speelt hierin een grote rol: respondenten geven aan dat zij door een gat in hun cv of gebrek aan werkervaring buiten het sekswerk soms twijfelen aan hun capaciteiten. Het verkennen van mogelijkheden is dan ook geen lineair proces, maar vraagt tijd, ruimte en passende ondersteuning.

Praktische ondersteuning bij werk of opleiding vinden

Naast het verkennen van mogelijkheden, hebben veel sekswerkers behoefte aan praktische ondersteuning bij het daadwerkelijk vinden van werk of een opleiding. Respondenten geven aan dat zij vaak lange tijd niet hebben gesolliciteerd en zich daardoor onzeker voelen over hoe ze dit moeten aanpakken. Ze weten soms niet waar te beginnen of hoe zij zichzelf kunnen presenteren buiten het sekswerk. Hulp bij het opstellen van een cv, het schrijven van motivatiebrieven, het zoeken naar vacatures en het voorbereiden van sollicitatiegesprekken wordt als waardevol ervaren. Deze praktische begeleiding geeft houvast, vergroot het zelfvertrouwen en maakt de stap naar ander werk of een opleiding concreter en realistischer.

Een vrouw vertelt dat ze lange tijd achter het raam gewerkt heeft. Jaren geleden heeft ze hier een sekswerk-specifieke organisatie leren kennen. Zij kwamen wekelijks langs de ramen om een praatje te maken. De vrouw vertelt dat ze SOA testen deed via deze organisatie. Jaren later werkt de vrouw niet meer achter het raam. Ze heeft moeite met het vinden van een passende baan. Ze komt via een vriendin weer in contact met dezelfde organisatie, waardoor ze ondersteuning krijgt bij het vinden van werk dat bij haar past: *“Ik nam opnieuw contact op met een hulporganisatie. Zij hebben me geholpen om uit de seksindustrie te blijven. Ze deden echt alles: officiële brieven schrijven naar bedrijven, een cv opstellen. Ze hebben me geholpen om een nieuwe baan te vinden. Op een schaal van 0 tot 10 was dit een 16. Voor mij was het echt, echt, echt fijn!”* – (vrouw, eind 40, werkte achter het raam, deed ongeveer 1 jaar sekswerk, werkt sinds ongeveer 10 jaar niet meer in de erotische branche).

Laagdrempelige begeleiding bij start nieuwe baan of opleiding

Voor veel sekswerkers is het vinden van een andere baan of het starten van een opleiding een belangrijke mijlpaal, maar zeker geen eindpunt van het veranderproces. Respondenten geven aan dat deze overgang veel aanpassing vraagt. Het wennen aan nieuwe structuren, vaste werktijden, minder flexibiliteit, de aanwezigheid van een leidinggevende, reistijd en verplichte pauzes kan een grote omschakeling betekenen, zeker voor wie lange tijd gewend was aan de zelfstandigheid van sekswerk. Ook het combineren van de nieuwe werkzaamheden met zorgtaken, studie of eventueel nog lopend sekswerk vraagt veel organisatie en energie.

In deze fase is laagdrempelige begeleiding van grote waarde. Respondenten geven aan behoefte te hebben aan iemand bij wie zij terecht kunnen met praktische vragen, twijfels of frustraties — ook als dat alleen is om “even te spuien”. De ervaring leert dat juist het ontbreken van steun in deze overgangsperiode ertoe kan leiden dat mensen afhaken. Meerdere respondenten vertelden dat zij eerder tijdelijk een baan buiten de erotische branche hadden, maar door moeilijkheden op

het werk — zoals overbelasting, gebrek aan begrip of botsende verplichtingen — zijn gestopt en noodgedwongen weer werk zijn gaan doen binnen de erotische branche, ook als ze dat liever niet wilden. Blijvende, toegankelijke ondersteuning kan helpen om nieuwe routines op te bouwen en de verandering daadwerkelijk vol te houden.

Een vrouw vertelt over de ondersteuning die zij kreeg bij het veranderen van werk. Deze ondersteuning was ook gericht op het onderzoeken wat voor andere baan bij haar past. Uiteindelijk kiest ze ervoor om een opleiding tot ervaringsdeskundige te doen. Tijdens het eerste gesprek is ze net begonnen met de opleiding. Tijdens het tweede gesprek (5 maanden na eerste gesprek) en het derde gesprek (10 maanden na eerste gesprek) is de jobcoach nog steeds betrokken. De vrouw vertelt hierover het volgende: *“Mijn jobcoach volgt mij binnen de opleiding, want zij wil mijn loopbaan volgen. We hebben hierover wekelijkse gesprekken en dat gaat vooral over hoe het met de opleiding gaat. Ik vertel ook mogelijke moeilijke dingen aan de opleiding aan haar. Ze kan mij hierin steunen door te praten en te luisteren. Ze is lekker haar zelf, heel open en gastvrij. Ik heb een goed gevoel bij haar.”* – (vrouw, begin 40, zelfstandig escort, doet langer dan 15 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Budgetteren en hulp bij omgaan met minder inkomen

Een belangrijke verandering die gepaard kan gaan met ander werk is een lager inkomen. Sekswerk biedt doorgaans de mogelijkheid tot relatief hoge verdiensten, terwijl werk buiten de erotische branche vaak minder oplevert. Deze financiële terugval vormt voor veel respondenten een uitdaging en vraagt om een andere manier van omgaan met geld. Budget coaching blijkt in dit proces van grote waarde.

Respondenten geven aan baat te hebben bij ondersteuning om hun inkomsten en uitgaven inzichtelijk te maken en zich voor te bereiden op de financiële gevolgen van een nieuwe baan of uitkering. Een budgetcoach helpt bij het opstellen van een realistisch budget, het plannen van uitgaven en het maken van keuzes. Ook ondersteunt een budgetcoach in praktische zaken, zoals het aanvragen van belastingteruggaven of toeslagen.

Voor respondenten met schulden biedt deze begeleiding bovendien houvast. Meerdere deelnemers zitten in de schuldsanering of werken aan schuldafbouw. Zij ervaren het als helpend dat een professional meedenkt over een haalbaar aflossingsplan en helpt voorkomen dat er nieuwe schulden ontstaan. Financiële begeleiding maakt het veranderen van werk niet alleen praktischer uitvoerbaar, maar versterkt ook het gevoel van grip en stabiliteit.

Ondersteuning bij het vinden van een woning

Voor sommige sekswerkers is hun woning direct verbonden met hun werk, bijvoorbeeld wanneer zij huren via een exploitant of klanten thuis ontvangen. Wanneer zij van werk veranderen, betekent dit in sommige gevallen ook dat zij hun woning moeten verlaten. Dit maakt het vinden van geschikte en betaalbare huisvesting een belangrijke voorwaarde om daadwerkelijk ander werk te kunnen doen. In de huidige krappe woningmarkt is dit echter allesbehalve eenvoudig.

Ondersteuning bij het vinden van een nieuwe woning blijkt in deze situaties van grote waarde. Voor sommige respondenten richt begeleiding zich op het aanvragen van urgentie of het vinden van een tijdelijke doorstroomwoning. In enkele gevallen konden respondenten via een organisatie terecht in een woning die beschikbaar kwam, waardoor zij een veilige en stabiele plek kregen om hun nieuwe situatie op te bouwen. *"Ik zat in een vrijesectorwoning, die op een bepaald moment ook niet meer kon betalen eigenlijk. Ze hebben mij geholpen, ik ken ze ook goed. Ze hebben zelf ook woningen. Er was een vrijgekomen. Ze zeiden we gaan het zo bespreken en dan hoor je het. Vijf minuten later belde ze: "ja, jij wordt het natuurlijk". Ze hebben mij echt gered daarmee. Ik wist niet hoe ik dat moest gaan oplossen."*— (vrouw, begin 30, seksverzorgende, doet ongeveer sinds 15 jaar sekswerk, is van baan veranderd binnen de erotische branche). Deze vorm van ondersteuning is niet alleen praktisch, maar biedt ook rust en veiligheid. Voor respondenten kan het hebben van een eigen woning het begin van een nieuwe fase in hun leven markeren.

Psychische ondersteuning

Het proces van veranderen van werk gaat bij veel respondenten gepaard met gevoelens van onzekerheid, schaamte, stress of angst. Tegelijkertijd ontstaat er bij sommigen juist als ze niet langer als sekswerker werken en het leven in een rustiger vaarwater lijkt te komen, ruimte om eerdere ervaringen te verwerken, bijvoorbeeld ingrijpende gebeurtenissen die verband houden met sekswerk of daarbuiten. Psychologische ondersteuning kan in deze fase helpen bij het omgaan met deze emoties en bij het herstellen van psychisch evenwicht.

Respondenten geven aan baat te hebben bij begeleiding waarin aandacht is voor hun mentale welzijn. Dit kan formele hulp zijn, maar ook informele vormen van steun worden gewaardeerd — zoals een koffiemoment of wandeling met een begeleider — juist wanneer het gesprek niet altijd over sekswerk hoeft te gaan. Begeleiders kunnen bovendien een belangrijke rol spelen in het signaleren van klachten en het doorverwijzen naar gespecialiseerde hulp, zoals traumabehandeling of stabilisatieprogramma's.

Een vrouw vertelt hoe ze al een lange periode contact heeft met haar begeleider. Na een tijd ontstaat er een vertrouwensband en praten ze ook over traumatische ervaringen in haar verleden. Haar begeleider helpt haar richting de juiste hulpverlening: *"T. kwam elke week langs om te praten. Dat is het. Dat iemand luistert naar jou, geen vooroordelen heeft. Ze ging me helpen met echt van alles. ... Ik heb toen een stabilisatie-cursus gedaan, toen was ik zwanger. Dat hebben we ook samen uitgezocht. Ik heb dus een complexe PTSS-stoornis. Door mijn verleden, wat ik allemaal heb meegemaakt. Daar loop je wel tegenaan."*— (vrouw, begin 40, zelfstandig escort, doet langer dan 15 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

De beschikbaarheid van laagdrempelige psychische ondersteuning kan voor sekswerkers het verschil maken tussen vastlopen en daadwerkelijk stappen zetten richting ander werk, en dit ook volhouden.

Langdurige begeleiding

Voor veel sekswerkers is het proces van veranderen van werk geen kwestie van enkele weken of maanden. De combinatie van psychische, praktische en sociale begeleiding vraagt tijd en verloopt in fasen. Het vinden van ander werk of starten met een opleiding is daarbij zelden het eindpunt. Ook in de periode daarna is er behoefte aan begeleiding, bijvoorbeeld bij het wennen aan een nieuwe werkomgeving, omgaan met financiële veranderingen of het verwerken van persoonlijke ervaringen.

Respondenten benadrukken het belang van begeleiding die beschikbaar blijft, ook nadat formele ondersteuning is afgerond. Juist het gevoel dat er iemand bereikbaar blijft – ook op informele wijze, zoals een kort berichtje of informeel contactmoment – wordt als steunend ervaren. Deze blijvende betrokkenheid helpt bij het behouden van vertrouwen in het veranderproces en biedt een vangnet voor het geval er zich later opnieuw vragen of uitdagingen voordoen.

Langdurige, toegankelijke begeleiding geeft ruimte om in eigen tempo stappen te zetten en draagt bij aan duurzame verandering.

De verschillende soorten van ondersteuning rondom het veranderen van werk komen naar voren in het verhaal van Izzy.

Izzy

Izzy werkt al jaren in de erotische branche. Als ze terugkijkt naar de eerste jaren dat ze als zelfstandige escort werkte, dan is ze daar positief over. Het is een plezierige periode met feesten, vriendinnen en spanning. Hier komt verandering in als Izzy een relatie krijgt met een man die gewelddadig naar haar is en controle wil krijgen over haar inkomsten. In deze periode zoekt Izzy verschillende keren voorzichtig contact met hulpverlening. Haar hulpvraag wordt niet direct opgepikt, waardoor haar zoektocht naar hulp tot stilstand komt.

“ *Ik had behoefte aan hulp. Je vraagt om hulp, maar je krijgt het niet. Op gegeven moment geef je het ook op. [...] Dan heb je zoiets van laat maar. Dit is nu gewoon mijn leven, dit moet ik accepteren.*”

Als deze man aangehouden wordt, komt Izzy in contact met politieagent Kees. Kees neemt Izzy mee naar een sekswerk-specifieke hulporganisatie en daar ontmoet ze maatschappelijk werker Melissa. Vanaf dat moment spreken Izzy en Melissa elkaar wekelijks. Hun gesprekken gaan niet alleen over sekswerk, maar ook over andere onderwerpen zoals Izzy's zoon en haar ervaringen als moeder. Naarmate ze langer contact hebben, ontstaat er steeds meer een vertrouwensband om ook de moeilijker thema's te bespreken, zoals de traumaklachten van Izzy. Melissa biedt ondersteuning op verschillende gebieden: ze helpt Izzy bij het aanvragen van uitkeringen, gaat mee naar de eerste afspraak voor traumaverwerking, regelt hulp bij het oplossen van schulden en ondersteunt haar bij het verkrijgen van schadevergoeding na de veroordeling van haar gewelddadige ex. De regie ligt altijd bij Izzy.

Als Izzy zwanger raakt van haar tweede kindje, denkt ze veel na over haar toekomst en hoe ze deze vorm wil geven. Izzy en Melissa kennen elkaar op dit moment al jaren. Ze overweegt om een opleiding te gaan volgen, maar vindt het lastig om te bepalen welke richting het beste bij haar past. Deze twijfels en mogelijkheden bespreekt ze met Melissa en een jobcoach van dezelfde organisatie.

Ook in deze fase blijft de regie volledig bij Izzy liggen; zij bepaalt het tempo en de keuzes die ze maakt.

“ *Ik was al lang zoekende, wat wil ik nou. Toen heb ik Melissa gebeld met luister, ik weet wat ik wil, ik wil doen wat jij doet. Melissa maakte een afspraak voor mij met de jobcoach. Jij kent mij, ik ken jou. Ik vertrouw jou.*”

Izzy besluit te beginnen met een opleiding ervaringsdeskundigheid. Ze stopt met sekswerk om zich te kunnen richten op haar studie en de zorg voor haar pasgeboren kindje. Gedurende deze periode blijft ze contact houden met Melissa. Ze spreken over haar opleiding, haar relatie met de vader van haar kinderen en het dagelijks leven als moeder van twee. De opleiding blijkt heel goed te passen bij Izzy. Toch is het als alleenstaande moeder soms een uitdaging om alles te combineren, ook op financieel vlak. Izzy ontvangt een uitkering, maar het lukt niet om daar rond van te komen. Ze besluit daarnaast met enkele vaste klanten sekswerk te blijven doen. Dit geeft haar de financiële ruimte die ze nodig heeft om haar kinderen te kunnen bieden wat zij belangrijk vindt. Ook deze keuze bespreekt ze open met Melissa.

“ *Ik vind het belangrijk dat ze mij blijft ondersteunen. Bijvoorbeeld als het even moeilijk is en ik weer met wat klanten afsprek, dat ze er dan nog steeds voor me is. Het leven gaat altijd met vallen en opstaan. Al donder je tien treden omlaag, maar dan ga je er weer twintig omhoog op een gegeven moment. Ze blijft er voor mij en vraagt niet "Waarom dan?".*

Izzy wil nadat ze haar opleiding afgerond heeft, werken als ervaringsdeskundige bij een sekswerk-specifieke hulporganisatie. Ze hoopt dat ze in de toekomst geen sekswerk meer doet, omdat ze erg enthousiast wordt van haar werk als ervaringsdeskundige en hier zich hier graag verder in wil ontwikkelen.

Izzy en Melissa kennen elkaar inmiddels acht jaar. Het contact tussen Izzy en Melissa is inmiddels minder intensief, wat passend is voor de huidige situatie. Ze hebben laagdrempelig contact via WhatsApp, bellen af en toe en zien elkaar soms, zoals bijvoorbeeld rond de geboorte van Izzy's tweede kindje.

4.3. Ervaringen met begeleiding en ondersteuning

De ervaringen van sekswerkers met begeleiding en ondersteuning bij het veranderen van werk lopen uiteen. Sommigen kijken met veel waardering terug op het traject dat zij samen met een vaste begeleider hebben doorlopen, terwijl anderen juist struikelden over gebrekkige afstemming of een gebrek aan kennis bij professionals buiten sekswerk-specifieke organisaties. In deze sectie worden deze ervaringen beschreven, met aandacht voor wat werkt, waar knelpunten liggen, en wat sekswerkers zelf als helpend of belemmerend ervaren.

Expertise en houding bij sekswerk-specifieke organisaties

Sekswerkers die begeleiding ontvingen van organisaties die specifiek gericht zijn op hun doelgroep, spreken overwegend positief over deze ondersteuning. Zij ervaren dat deze organisaties beschikken over relevante expertise, een open en respectvolle houding hebben, en niet oordelen over hun keuzes. De benadering wordt als laagdrempelig en veilig ervaren, juist omdat hulpverleners goed aansluiten op de belevingswereld van sekswerkers en vertrouwd zijn met de specifieke uitdagingen die bij het werk komen kijken. Ze hebben veel expertise in huis op verschillende domeinen.

“Samenwerking tussen profs is perfect, alles zit onder één dak, het is van dezelfde organisatie. Er is veel overleg en ze werken met elkaar aan hetzelfde doel. Wel heeft ieder zijn eigen specialisme, dus met de maatschappelijk werker is het meer praten over dagelijkse dingen, de psychiater is vooral voor medicatie en de psycholoog voor therapie. Maar ze werken ook goed samen. Maar ik heb de regie en wat ik wil en prettig vind, dat vind ik fijn.” — (vrouw, eind 20, sekswerk vanuit huis, doet ongeveer sinds 5 jaar sekswerk, is bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche)

Respondenten geven aan dat deze organisaties weten hoe het veld werkt en hen daardoor effectief kunnen ondersteunen en doorverwijzen. Zoals één sekswerker vertelt: *“Kijk, bij deze hulporganisatie begeleiden ze je goed. Ze helpen je goed, weten welke formulieren je moet invullen. Ze hebben korte lijnen met de gemeente. Ze weten precies wie ze moeten bellen. Er is een speciale afdeling bij de gemeente die er overgaat. Als je bijvoorbeeld een jobcoach krijgt toegewezen. Die hebben veel ervaring met sekswerkers, dat is heel fijn. Dat je niet zomaar iemand random krijgt, die totaal geen benut heeft wat voor jou belangrijk is.”* — (vrouw, begin 30, seksverzorgende, doet ongeveer sinds 15 jaar sekswerk, is van baan veranderd binnen de erotische branche).

De mogelijkheid om binnen één organisatie ondersteuning te krijgen op meerdere levensdomeinen – zoals werk, zorg of huisvesting – wordt daarbij als bijzonder waardevol ervaren. Zoals nader toegelicht in de hierop volgende sectie, draagt een vaste contactpersoon die tussen deze domeinen schakelt, bij aan overzicht en continuïteit in het proces van veranderen van werk.

Een vaste, vertrouwde contactpersoon met brede kennis is cruciaal

Respondenten geven aan veel waarde te hechten aan een vaste begeleider met wie zij een vertrouwensband kunnen opbouwen. Die continuïteit zorgt voor veiligheid, openheid en rust, en vormt vaak de basis voor verdere stappen richting verandering van werk. Een vaste contactpersoon biedt niet alleen herkenning en persoonlijke betrokkenheid, maar fungeert ook als een stabiele factor in een vaak complexe levenssituatie. Een vrouw heeft sinds 2017 contact met dezelfde hulpverlener. Deze begeleidt en ondersteunt haar op verschillende gebieden, zoals het opstarten van traumabehandeling en het zoeken naar een passende baan buiten de erotische branche. Ze vertelt hierover het volgende: *“Met T. heb ik een echte klik, doordat zij er altijd is voor mij. T. heeft niet meegemaakt wat ik heb meegemaakt, maar zij vertelt veel dingen over zichzelf. Dat ze een kindje heeft, je krijgt ook een soort band natuurlijk”*— (vrouw, begin 40, zelfstandig escort, doet langer dan 15 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Binnen sekswerk-specifieke organisaties beschikken begeleiders meestal over brede kennis van de leefwereld van sekswerkers en over de netwerken en voorzieningen waar nodig gebruik van gemaakt kan worden. Hierdoor kunnen zij gericht en adequaat ondersteunen of doorverwijzen. Deze integrale aanpak – waarbij één persoon mee kan denken over werk, wonen, financiën of psychische gezondheid – wordt als bijzonder helpend ervaren. Respondenten geven aan zich hierdoor gehoord en serieus genomen te voelen. Zoals een respondent het verwoordt: *“M. is de enige plaats waar ik zonder filter kan praten. Over klanten, over dingen die gebeuren, geheim advies vragen, is dit verstandig of dat verstandig.”* – (vrouw, begin 50, sekswerk vanuit huis, doet langer dan 15 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

Een andere meerwaarde van een vaste begeleider is dat het contact ook na afronding van het formele traject kan blijven bestaan. De mogelijkheid om nog een bericht te sturen of te bellen als het nodig is, geeft respondenten een gevoel van continuïteit en steun, ook in onzekere fases: *“Altijd als er wat zit, kan ik bellen. Terwijl er is besloten dat het officieel is afgesloten. Ze zeiden het gaat nu heel goed en hoe denk je erover om het af te sluiten met alles. Ik zei dat vind ik moeilijk. Ik zeg maar is het dan wel als ik jullie nodig heb dat ik jullie kan bellen. Ja tuurlijk altijd, je dossier blijft ook verzegeld bij ons. Dat vond ik wel fijn.”*— (vrouw, begin 40, zelfstandig escort, doet langer dan 15 jaar sekswerk bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Tegelijkertijd wordt wisseling van contactpersoon als belastend ervaren. Het kost tijd om opnieuw vertrouwen op te bouwen, informatie moet worden herhaald, en afspraken kunnen verloren gaan. *"Ik had een begeleider en ze ging naar het buitenland... Nu had ze me een andere vrouw voorgesteld... Zij vroeg laatst wanneer kom je langs kopje koffiedrinken? Toen zei ik wanneer kom jij langs? En volgens mij had ze hier niet veel behoefte aan of ik weet het niet?,"* — (vrouw, midden 30, zelfstandig escort, doet ongeveer sinds 10 jaar sekswerk, bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Het succes van de begeleiding hangt voor veel respondenten samen met de kwaliteit van hun begeleider: een niet-oordelende houding, werkelijk begrip van hun situatie en het vermogen om ruimte te bieden aan het eigen tempo van de cliënt. Vertrouwen en veiligheid zijn voorwaarden voor het gezamenlijk verkennen en eventueel in gang zetten van alternatieven, zeker als iemand lang sekswerk heeft gedaan.

Aansluiten op de behoeften van de sekswerker en behoud van eigen regie

Respondenten geven aan dat begeleiding het meest helpend is wanneer deze goed aansluit op hun persoonlijke situatie en behoeften. Dit geldt zowel voor de inhoud als de vorm van het contact. Sommigen vinden het prettig om af te spreken op locatie, terwijl anderen juist liever telefonisch of via beeldbellen contact hebben. Eén respondent vertelt dat hij in eerste instantie enkel telefonisch contact wilde, omdat niemand mocht weten dat hij sekswerk doet. De begeleider hield hier rekening mee, onder andere door een profielfoto te delen, zodat hij wist met wie hij sprak. In een later stadium schakelden ze over op beeldbellen, wat voor hem vertrouwd voelde. Ook inhoudelijk sluit de begeleiding vaak goed aan op wat iemand nodig heeft. Er wordt niet gewerkt vanuit een vast stappenplan, maar in overleg gekeken wat passend is voor het moment. Respondenten waarderen dat hun behoeften leidend zijn en dat begeleiding daarin flexibel is.

"Ik krijg veel hulp van de GGD en ik ben hier blij mee. De GGD luistert naar mijn behoeften, want als "pornperformer" heb ik andere behoeften dan bijvoorbeeld een escort." — (vrouw, begin 30, werkt in de pornosector, doet ongeveer sinds 2 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

Naast aansluiting op behoefte, hechten respondenten veel waarde aan eigen regie in het traject. Zelf keuzes maken, het tempo bepalen en de ruimte om "nee" te zeggen tegen bepaalde vormen van ondersteuning dragen bij aan een gevoel van autonomie en serieus genomen worden. Deze benadering creëert vertrouwen en maakt het mogelijk om in eigen tempo richting te geven aan verandering.

Belang van begeleiding in eigen taal, fysieke nabijheid en cultuursensitiviteit

Voor sekswerkers met een migratieachtergrond is het van grote waarde wanneer begeleiding beschikbaar is in hun eigen taal én cultuurgevoelig wordt aangeboden. Taalbarrières kunnen een belemmering vormen in het delen van persoonlijke informatie, het begrijpen van procedures of het maken van plannen voor de toekomst. Respondenten geven aan dat het prettig is om te praten met iemand die niet alleen hun taal spreekt, maar ook hun culturele achtergrond begrijpt en vertrouwd is met de verschillen tussen hun land van herkomst en Nederland. Dit vergroot het vertrouwen in de hulpverlener, maakt het makkelijker om open te zijn en maakt het gesprek persoonlijker. Zoals een respondent zegt: *"D. begrijpt ons in onze taal... het is soms fijn om te praten met iemand vanuit je eigen land en die weet hoe het is in Nederland,"* — (vrouw, midden 40, werkt achter het raam, doet ongeveer sinds 20 jaar sekswerk, wil veranderen van werk buiten de erotische branche).

Ook fysieke nabijheid speelt een belangrijke rol in de toegankelijkheid van begeleiding. Hoe dichterbij een organisatie zich bevindt bij de woon- of werkplek van de sekswerker, hoe lager de drempel om contact te zoeken of een afspraak bij te wonen. Reistijd en reiskosten vormen soms een belemmering om ondersteuning te benutten, zeker voor specifieke groepen zoals trans-sekswerkers, die aangeven dat passende, sensitieve begeleiding vaak alleen beschikbaar is in de Randstad. De afstand daarheen maakt toegang tot hulp lastiger. Een centrale, toegankelijke en vertrouwde locatie verlaagt deze drempels en vergroot de kans dat sekswerkers hun afspraken kunnen nakomen, vragen durven te stellen of spontaan kunnen binnenlopen. Begeleiding wordt laagdrempeliger en effectiever wanneer deze nabij is, in eigen taal wordt aangeboden en aansluit bij de culturele achtergrond van de sekswerker.

Ervaringen met organisaties die niet specifiek op sekswerkers zijn gericht

Wanneer sekswerkers worden doorverwezen naar algemene hulp- of overheidsinstanties, zijn de ervaringen wisselend. Respondenten geven aan dat deze organisaties vaak minder kennis hebben van de specifieke situatie van sekswerkers, waardoor de ondersteuning niet altijd aansluit. Een aantal respondenten benoemt dat het aanbod van hulpverleners bij deze organisaties niet goed past bij hun behoeften of situatie. De kwaliteit van begeleiding in niet-sekswerk-specifieke organisaties blijkt sterk afhankelijk van de attitude en inzet van de individuele professional. Waar sommige medewerkers steunend en open zijn, ervaren anderen een betweterige of weinig invoe-lende houding.

Daarnaast stuiten respondenten regelmatig op bureaucratische obstakels in de samenwerking met algemene instellingen. Aanvragen voor bijvoorbeeld urgentie voor woonruimte verlopen traag en omslachtig, wat leidt tot frustratie en vertraging in het traject. Respondenten geven aan dat de inzet van een betrokken hulpverlener vanuit een sekswerk-specifieke organisatie hierbij essentieel is: iemand die de juiste wegen kent, proactief handelt en het proces ook bij andere organisaties kan begeleiden.

Een vrouw beschrijft dat zij begeleiding en ondersteuning ontvangt die gericht is op sekswerk, maar dat daarnaast ook ondersteuningsbehoeften zijn rondom bijvoorbeeld het vinden van een woning, het aanvragen van urgentie en begeleiding bij schuldenproblematiek. Ze vertelt hoe haar begeleider vanuit een sekswerk-specifieke organisatie haar hierin kan ondersteunen: *"De weg erin vinden is heel moeilijk voor iemand die niet de lijntjes kent. Mijn maatschappelijk werker kent iedereen en heeft haar lijntje en is daarnaast proactief, dat heb je dan echt nodig."*— (vrouw, eind 20, sekswerk vanuit huis, doet ongeveer sinds 5 jaar sekswerk, is bezig met veranderen van werk buiten de erotische branche).

Hoewel warme doorverwijzingen vanuit sekswerk-specifieke organisaties worden gewaardeerd, blijkt de daadwerkelijke ondersteuning vanuit andere organisaties vervolgens niet altijd toereikend of passend. Dit benadrukt het belang van goede afstemming, samenwerking en begeleiding bij trajecten die meerdere domeinen overstijgen.

Ondersteuning vanuit het eigen netwerk

Voor sommige sekswerkers vormt het eigen netwerk van familie of vrienden een belangrijke bron van steun tijdens het proces van veranderen van werk. Deze steun kan zich uiten in praktische hulp, een luisterend oor of morele aanmoediging. Toch geven meerdere respondenten aan dat deze ondersteuning niet altijd voldoende aansluit op hun specifieke situatie of behoeften. Familieleden en vrienden missen vaak de kennis en ervaring om gericht mee te denken over de stappen die iemand wil zetten, en kunnen onbedoeld normatief of onbegripvol reageren.

Daarnaast speelt vertrouwen een grote rol. Niet alle respondenten voelen zich vrij om open te zijn over hun werkverleden tegenover hun naasten. Schaamte, angst voor oordeel of het risico op beschadiging van relaties maakt dat zij terughoudend zijn in wat zij delen. Dit beperkt de mate waarin zij gebruik kunnen maken van hun netwerk bij het zetten van een volgende stap. Voor deze groep is professionele begeleiding — waar sekswerk openlijk en zonder oordeel besproken kan worden — extra belangrijk.

Contact met andere (ex-)sekswerkers

Veel respondenten geven aan dat contact met andere (ex-)sekswerkers voor hen van grote waarde is tijdens het proces van veranderen van werk. Het delen van ervaringen biedt herkenning en vermindert gevoelens van eenzaamheid of isolatie. Door verhalen van anderen te horen, ontstaat niet alleen erkenning, maar ook inspiratie en nieuwe perspectieven. Respondenten benoemen dat het prettig is om te kunnen praten met mensen die begrijpen wat het betekent om sekswerk te doen of gedaan te hebben, zonder dat daar uitleg of verantwoording bij nodig is.

Zo vertelt een vrouw over een online community waar ze contact heeft met verschillende sekswerkers: *"In deze community wordt gepraat over mentale gezondheid, klanten en ontspanning. Ik ben blij om onderdeel te zijn van deze community."*— (vrouw, begin 30, werkt in de pornosector, doet ongeveer sinds 2 jaar sekswerk, wil veranderen van werk binnen de erotische branche).

Dergelijk contact vindt op verschillende manieren plaats. Sommige respondenten maken deel uit van een online community waar (ex-)sekswerkers elkaar ontmoeten, vragen stellen, ervaringen delen of deelnemen aan workshops over bijvoorbeeld stressvermindering. Anderen nemen deel aan informele bijeenkomsten of sociale evenementen die worden georganiseerd door organisaties die specifiek op sekswerkers gericht zijn. Deze laagdrempelige momenten – bijvoorbeeld rond feestdagen – worden gewaardeerd vanwege het gevoel van saamhorigheid dat ze bieden. Het actief faciliteren van dit soort contact draagt bij aan een positiever zelfbeeld, en biedt een krachtig tegenwicht aan de negatieve boodschappen die sekswerkers soms uit hun omgeving krijgen – zoals eerder genoemd in sectie 3.2 – waarin gesuggereerd wordt dat verandering toch niet haalbaar is.

Respondenten geven bovendien aan behoefte te hebben aan meer structurele mogelijkheden voor onderling contact, juist ook na het verlaten van de branche. Eén respondent benoemt dat het wegvallen van sociale contacten binnen het werk gepaard kan gaan met gevoelens van isolatie. Een gezamenlijke ontmoetingsplek, bijvoorbeeld in de vorm van uitstaphuizen of buddytrajecten, kan helpen om dat te doorbreken. Voor sommige respondenten is het belangrijk dat dit contact ook aansluit op hun specifieke ervaring, zoals bij transpersonen. Zij geven aan dat contact met andere trans sekswerkers of ervaringsdeskundigen hen helpt om zich minder alleen te voelen in hun traject.

Camila

Voor Camila, een transvrouw van Latijns-Amerikaanse afkomst, is steun van andere transpersonen en gespecialiseerde hulporganisaties van groot belang geweest. Toch is die steun niet altijd goed bereikbaar.

In haar land van herkomst werd Camila als minderjarige slachtoffer van seksuele uitbuiting. Later werkte ze als sekswerker voor toeristen. “Het enige wat ik kende was sekswerk,” vertelt ze.

“ *Ik had geen diploma’s, maar wist dat ik altijd geld kon verdienen met seks.”
Toen ze slachtoffer werd van geweld en merkte dat de politie haar als transsekswerker niet beschermde, besloot ze naar Europa te vluchten.*

In Nederland belandt Camila in een asielzoekerscentrum, waar ze andere transvrouwen ontmoet. Ze wil graag werken, maar de mogelijkheden zijn beperkt zolang ze nog in de asielprocedure zit. Daarom wendt ze zich opnieuw tot sekswerk. De hulp die ze nodig heeft, is vaak ver weg.

“ *Organisaties die echt iets begrijpen van trans zijn, zitten allemaal in Amsterdam. Ik woon in een dorp in Gelderland. Een bezoek kost me twintig euro aan treinkaartjes, en ik heb dat geld gewoon niet. Soms voel ik me zo alleen.”*

Na jaren in het asielproces krijgt Camila een verblijfsvergunning. Ze solliciteert bij verschillende bedrijven, maar wordt steeds afgewezen. Ze krijgt uiteenlopende redenen te horen, maar vermoedt dat haar trans-zijn meespeelt. Bij een bezorgdienst mag ze een dag proefdraaien.

“ *Ik keek er zo naar uit. Dat mooie pak dat je zou krijgen. Dat meelopen ging goed. Maar ik werd later gebeld dat ik niet door de proefdag gekomen was, maar waarom niet? Die maaltijden had ik gewoon bezorgd.”*

Via een gemeentelijk traject voor nieuwkomers krijgt ze uiteindelijk een kans bij een groot bedrijf. De eerste maanden werkt ze zonder salaris, alleen met een uitkering.

“ *Ik werk fulltime, volg Nederlandse les, en doe nog steeds sekswerk in mijn vrije tijd. Want na alle vaste lasten blijft er amper iets over. Ik heb een dure verzekering nodig die mijn transitiezorg dekt. En ik wil geld sturen naar mijn moeder in Latijns-Amerika. Zij heeft niets.”*

Camila voelt zich vaak eenzaam als de enige transpersoon in haar dorp. Treinkaartjes naar organisaties die zich specifiek op transpersonen richten kan ze zich nog steeds niet altijd veroorloven. Maar ze haalt veel kracht uit een peer community van transvrouwen uit Latijns-Amerika.

“ *We zijn er voor elkaar. We doen elkaars haar, praten over onze dromen, helpen elkaar met sollicitaties. Met sommige anderen die ook sekswerk doen delen we tips over veilig werken. Dat is de enige plek waar ik me echt begrepen voel.”*

Camila droomt van een eigen beautysalon.

“ *Ik heb dat in Latijns-Amerika al gedaan. Hier moet ik nog een certificaat halen, maar ik weet dat ik het kan. Ik wil een leven buiten het sekswerk.”*

Haar verhaal onderstreept hoe belangrijk het is dat hulporganisaties transpersonen actief en lokaal ondersteunen, en hoe peer communities een vangnet vormen waar formele structuren tekortschieten.

Verbeterwensen vanuit sekswerkers zelf

De ervaringen van sekswerkers met begeleiding en ondersteuning bij het veranderen van werk maken duidelijk dat er op meerdere punten ruimte is voor verbetering. Op basis van hun verhalen doen zij suggesties om ondersteuning beter aan te laten sluiten bij hun behoeften en realiteit.

1. Ondersteuning ook voor wie binnen de branche wil veranderen

Respondenten benadrukken dat begeleiding niet uitsluitend gericht moet zijn op uitstap uit de branche. Er is ook behoefte aan ondersteuning voor sekswerkers die wél binnen de branche willen blijven, maar van vorm willen veranderen. Bijvoorbeeld door over te stappen naar online werk, productie van erotische content of vergund werken. Zij geven aan dat het lastig is om hierover goede informatie te vinden. Onderwerpen zoals branding, marketing, belastingzaken, regelgeving rondom vergunningen of rechten en plichten komen bij sommige (maar niet alle) organisaties nauwelijks aan bod in bestaande begeleiding.

2. Meer zichtbaarheid en helder aanbod

Niet alle sekswerkers weten dat ondersteuning beschikbaar is of waar ze terecht kunnen. Duidelijke en proactieve communicatie over het ondersteuningsaanbod is daarom essentieel. Daarbij helpt het als organisaties concreet maken wat begeleiding inhoudt: niet alleen dat er jobcoaches zijn, maar ook wat zij precies kunnen doen. Actieve en uitnodigende communicatie – zoals het sturen van een berichtje met een concreet aanbod voor ondersteuning of benoemen dat je vrijblijvend contact mag opnemen – verlaagt de drempel om hulp te zoeken.

3. Een vaste contactpersoon met vertrouwensrelatie

Respondenten benoemen het belang van een vaste contactpersoon met wie zij een vertrouwensband kunnen opbouwen. Iemand die begripvol is, niet-oordelend, en meebeweegt met wat iemand nodig heeft. Deze continuïteit en persoonlijke benadering dragen bij aan een gevoel van veiligheid, waardoor ruimte ontstaat om te praten over twijfels, zorgen en mogelijkheden.

4. Betere afstemming met andere professionals

Doorverwijzingen naar algemene hulpverlening verlopen niet altijd soepel. Respondenten waarderen het wanneer hun vaste contactpersoon actief betrokken blijft bij het contact met andere instanties, bijvoorbeeld door samen een eerste afspraak te maken of door duidelijke uitleg te geven. Dit voorkomt dat iemand in een onbekend en soms weinig sekswerk-sensitief systeem verdwaalt.

5. Langdurige betrokkenheid en nazorg

Veranderen van werk is een proces dat tijd kost en vaak geen rechte lijn volgt. Respondenten benadrukken daarom het belang van langdurige ondersteuning, ook na het vinden van werk of het starten van een opleiding. In de overgangsfase is er behoefte aan iemand die blijft meekijken, vragen kan beantwoorden en steun biedt als het tegenzit. Juist dan maakt het verschil of begeleiding laagdrempelig beschikbaar blijft.

6. Structurele mogelijkheden voor contact met mensen in dezelfde situatie

Sekswerkers geven aan dat contact met anderen in een vergelijkbare situatie steunend en motivevend kan zijn. Respondenten noemen voorbeelden zoals transpersonen die samen hun veranderproces bespreken, of voormalig sekswerkers die na hun overstap behoefte hebben aan herkenning en steun bij nieuwe uitdagingen. Ze pleiten voor meer structurele mogelijkheden om ervaringen uit te wisselen, vragen te stellen en eenzaamheid te verminderen. Dit kan bijvoorbeeld via online platforms, informele bijeenkomsten of met inzet van ervaringsdeskundigen.

De verhalen van respondenten laten zien dat goede ondersteuning niet begint met een oplossing, maar met ruimte: ruimte om te verkennen, om te twijfelen, en om in eigen tempo stappen te zetten richting verandering – binnen of buiten de branche.

4.4. Conclusie

Iets meer dan de helft van de sekswerkers die aan dit onderzoek hebben deelgenomen geeft aan begeleiding te ontvangen bij het proces van werkverandering. Een deel van de sekswerkers die geen begeleiding ontvangt heeft hier ook geen behoefte aan; zij slagen erin zelfstandig van werk te veranderen.

Voor degenen die wel ondersteuning zouden willen maar deze niet krijgen, spelen verschillende drempels een rol. Zo weten sekswerkers niet altijd waar zij terecht kunnen, vinden zij het moeilijk om hulp te vragen vanwege angst voor oordeel over hun werk, of denken zij dat het aanbod niet aansluit bij hun behoeften of door wachtlijsten niet direct beschikbaar is. Daarnaast voelen sommigen zich niet aangesproken door programma's die vooral lijken gericht op slachtoffers van uitbuiting of mensen met weinig alternatieve opties.

Wanneer er wél ondersteuning wordt geboden, ontvangen sekswerkers deze meestal van organisaties die zich specifiek op sekswerk richten, al kan dit beeld enigszins vertekend zijn doordat een deel van onze respondenten juist via deze organisaties is geworven. De vorm en intensiteit van de begeleiding lopen sterk uiteen: sommige respondenten krijgen praktische hulp bij het opstellen van een cv of het vinden van een opleiding, terwijl anderen langdurig contact hebben – vanaf de eerste overweging tot ver na de overstap naar ander werk.

De ervaringen met begeleiding zijn wisselend. Sekswerkers die begeleid worden door professionals met kennis van sekswerk, met name professionals bij organisaties die specifiek op sekswerkers zijn gericht, zijn doorgaans positief. Tegelijkertijd geven veel respondenten aan dat zij zich niet altijd begrepen of serieus genomen voelen door algemene hulp- of overheidsinstanties, zeker wanneer deze geen affiniteit hebben met de sector. Stigma en onbegrip vormen hierbij een belangrijke belemmering.

Respondenten benoemen verschillende verbeterpunten in de ondersteuning. Zij vragen onder andere om begeleiding die meer aansluit bij hun persoonlijke situatie, meer ruimte biedt voor eigen keuzes (zoals de wens om sekswerk te blijven combineren met ander werk), en wordt gegeven door professionals met kennis van zaken. De inzet van ervaringsdeskundigen wordt veelal als waardevol ervaren.

Tot slot blijkt dat specifieke groepen, zoals transpersonen en sekswerkers met een migratieachtergrond, te maken hebben met unieke hulpvragen en drempels bij het overstappen naar ander werk. De huidige ondersteuning sluit hier niet altijd goed op aan. Voor deze groepen is meer maatwerk en specifieke expertise nodig. Zo blijkt uit onderzoek van RADAR (2023) dat er in Nederland nog veel onwetendheid bestaat over hoe om te gaan met transgender personen, wat leidt tot beperkte acceptatie en negatieve reacties op de werkvloer. Ook de Universiteit voor Humanistiek (2017) toont aan dat 42,9% van de transgenderpersonen discriminatie ervaart vanwege hun genderidentiteit. Sekswerkers met een migratieachtergrond hebben andere uitdagingen. Volgens De Wildt (2024) zijn zij vaak minder goed geïnformeerd over hun rechten en plichten in Nederland en ervaren zij druk om geld naar familie in het land van herkomst te sturen. Deze bevindingen onderstrepen de noodzaak van gerichte ondersteuning en beleid dat rekening houdt met de specifieke situatie en behoeften van deze groepen.

Samenvattend laat dit hoofdstuk zien dat begeleiding bij het veranderen van werk voor sekswerkers niet vanzelfsprekend is, terwijl juist toegankelijke, passende en stigma-vrije ondersteuning van grote waarde kan zijn. Tegelijkertijd lukt het sommige sekswerkers om zonder (veel) begeleiding een overstap te maken naar ander werk of een opleiding, wanneer zij hiervoor kiezen.

5 Perspectief van beleidsmakers en hulpverleners

Dit hoofdstuk biedt een reflectie op de bevindingen vanuit het perspectief van beleidsmakers, hulpverleners en andere betrokken professionals die sekswerkers ondersteunen bij het veranderen van werk. Wanneer in dit hoofdstuk wordt gesproken over professionals doelen we op de deelnemers aan de focusgroepen die voor dit onderzoek zijn bevraagd. Een groot deel van de organisaties waar zij werkzaam zijn ontvangt (deels) financiering vanuit de Decentralisatie Uitkering Uitstapprogramma's Prostituees (DUUP). In dit hoofdstuk gaan we in op hoe deze professionals het proces van werkverandering van sekswerkers ervaren, welke knelpunten zij signaleren in de ondersteuning, en welke verbeteringen zij noodzakelijk achten.

Veranderen van werk is geen lineair proces

Hulpverleners onderschrijven dat sekswerkers zich vaak bewegen tussen periodes van wel of geen sekswerk doen. Deze wisselingen zijn niet uitzonderlijk, maar juist kenmerkend voor de doelgroep. Toch is de ondersteuning die gericht is op het veranderen van werk vaak gebaseerd op een binaire benadering: iemand doet sekswerk, of niet. Deze aanname doet geen recht aan de realiteit, waarin fluctuaties en veranderingen in het al dan niet doen van sekswerk een normaal onderdeel zijn van het proces.

Een vooraf vastgesteld traject sluit volgens professionals dan ook lang niet altijd aan. Zo beschrijft een hulpverlener dat zij in de afgelopen twee jaar ongeveer 110 mensen heeft begeleid, waarvan slechts twee het traject volgden zoals vooraf was uitgestippeld. Bij de anderen verliep het proces met pauzes, periodes van gedeeltelijk sekswerk en hernieuwde instroom. Dit onderstreept dat trajecten maatwerk moeten zijn en mee moeten bewegen met de persoonlijke situatie. Dat vraagt volgens professionals om flexibiliteit van hulporganisaties en voldoende ruimte vanuit gemeenten om die flexibiliteit daadwerkelijk te kunnen bieden. De huidige ondersteuning is daarin geregeld te rigide en sluit onvoldoende aan bij deze realiteit.

Hoewel professionals erkennen dat het proces van veranderen niet binair verloopt, merken zij dat periodes waarin iemand (tijdelijk) terugkeert naar sekswerk door sekswerkers zelf geregeld als een "terugval" wordt ervaren. Dit kan gevoelens van schaamte oproepen, mede door de verwachting dat het veranderen van werk een rechtlijnig proces zou moeten zijn. Daarom is

het volgens professionals van belang dat hulpverleners terugkeer naar sekswerk respecteren en mensen welkom blijven heten, zodat sekswerkers ook in periodes van terugkeer naar sekswerk contact houden met hulpverlening. Daarnaast geven ze aan dat het belangrijk is om expliciet te bespreken of iemand gedeeltelijk sekswerk wil blijven doen, en dit als mogelijk onderdeel van het toekomstplan te erkennen.

Uit gesprekken met sekswerkers blijkt dat sommigen denken pas in aanmerking te komen voor een uitstapprogramma als zij helemaal geen sekswerk meer doen. Professionals geven echter aan dat er weinig tot geen formele eisen zijn voor instroom. Het is bijvoorbeeld niet verplicht om geen sekswerk te doen om deel te nemen aan ondersteuning, en dit wordt ook niet wenselijk geacht vanwege de aard van het proces en de (financiële) drempels. Hierover kan explicieter gecommuniceerd worden.

Factoren die van invloed zijn op werkverandering

Uit de focusgroepen blijkt dat verschillende externe factoren het proces van werkverandering kunnen vertragen of bemoeilijken. Professionals signaleren dat onderliggende problematiek hierbij vaak een rol speelt. Sekswerkers kampen bijvoorbeeld met traumaklachten, verslavingsproblematiek of psychische klachten, die het vermogen om te focussen, te leren en te functioneren in een nieuwe werkomgeving kunnen beperken. Volgens professionals is het essentieel dat hier binnen begeleidingstrajecten ruimte voor is. Soms is het zelfs noodzakelijk om eerst stappen te zetten in herstel, voordat iemand toe is aan werkverandering.

Daarnaast ervaren professionals diverse obstakels in de ondersteuning, zoals lange wachtlijsten, taalbarrières en het ontbreken van vergoedingen voor passende hulp. Deze knelpunten kunnen het proces vertragen en maken dat trajecten richting ander werk vaak meer tijd vragen dan standaardtermijnen toelaten. Volgens professionals is het daarom van belang dat er voldoende ruimte is voor langdurige en flexibele ondersteuning, waarin ook aandacht is voor bredere problematiek.

Invloed van oordelen tussen sekswerkers onderling

Het proces van werkverandering wordt niet alleen beïnvloed door externe factoren, maar ook door sociale dynamieken binnen de sekswerkgemeenschap. Professionals merken dat sekswerkers die een uitkering aanvragen of deelnemen aan begeleidingstrajecten soms te maken krijgen met negatieve oordelen van collega's. Een uitkering aanvragen wordt bijvoorbeeld gezien als een teken dat iemand "niet meer meedoet" of "niet goed genoeg is voor het werk", wat kan leiden tot pesterijen of sociale uitsluiting.

Ook worden sekswerkers die zich oriënteren op ander werk soms ontmoedigd met opmerkingen als: "Je gaat het toch niet redden." Dergelijke oordelen kunnen het proces ondermijnen en vragen om aandacht binnen de begeleiding. Het is volgens professionals belangrijk dat hulpverleners deze sociale druk herkennen en bespreekbaar maken, zodat sekswerkers zich gesteund voelen in hun keuzes.

Maatwerk bij afronding van trajecten

Professionals geven aan dat begeleidingstrajecten vaak worden afgerond na een vaste periode, bijvoorbeeld twee jaar, of zodra iemand een baan heeft gevonden. In de focusgroepen wordt echter benadrukt dat langdurige begeleiding nodig kan zijn en dat maatwerk hierin essentieel is. Zo wordt vaak geen onderscheid gemaakt tussen het vinden van een noodzakelijke baan en een gewenste baan. Iemand kan bijvoorbeeld een functie accepteren die op korte termijn financiële stabiliteit biedt, maar op de lange termijn niet passend is. Toch wordt het traject dan vaak formeel afgesloten, terwijl dit volgens professionals te vroeg is. De kans bestaat dat iemand deze baan weer verlaat en zich genoodzaakt voelt om weer sekswerk te doen.

Een ander voorbeeld is het toewijzen van een werkervaringsplek. Deze plekken zijn vaak gebonden aan vaste termijnen, waarna doorstroming wordt verwacht, ongeacht of iemand daar al klaar voor is. Dit kan ingrijpend zijn, zeker wanneer iemand zich nog in een kwetsbare fase bevindt. Juist op zulke momenten is blijvende betrokkenheid van hulpverleners cruciaal. Het proces van werkverandering stopt niet bij het vinden van werk of een werkervaringsplek, maar vraagt om nazorg en ondersteuning om de verandering duurzaam te maken. Als oplossing wordt genoemd dat er ruimte moet zijn voor langere en flexibelere begeleiding, zodat hulpverleners kunnen inspelen op de werkelijke behoeften van de persoon en kunnen helpen voorkomen dat iemand weer sekswerk gaat doen als dat niet hun wens is.

Woonplekken en werkervaringsplekken als ondersteuning

Een deel van de organisaties die aansloten bij de focusgroepen geeft aan dat ze sekswerkers die willen veranderen van werk een tijdelijke woonplek of werkervaringsplek kunnen bieden. Deze voorzieningen kunnen het proces ondersteunen. Woonplekken bieden rust en ruimte om na te denken over vervolgstappen. Werkervaringsplekken geven sekswerkers de kans om ervaring op te doen, vaardigheden te ontwikkelen en te wennen aan een ander werkritme, zonder direct te moeten voldoen aan de eisen van reguliere werkgevers. De meerwaarde zit volgens professionals niet alleen in het opdoen van ervaring, maar ook in het bieden van rust en oriëntatie.

Toch geven professionals aan dat het aanbod beperkt is. Meerdere organisaties kunnen dergelijke plekken niet aanbieden, omdat dit organisatorisch lastig te realiseren is. Daarnaast zijn er zorgen over de geschiktheid van bestaande woonplekken. Zo gelden er soms voorwaarden die niet passend zijn voor sekswerkers, zoals een verbod op middelengebruik of een setting waarin veel mannen verblijven, wat voor sommige vrouwen onveilig aanvoelt.

Ook bij werkervaringsplekken ervaren professionals belemmeringen. Werkgevers zijn vaak terughoudend, mede door vooroordelen over sekswerkers. Het vraagt daarom om actieve inzet van hulpverleners om in gesprek te gaan met bedrijven, samenwerkingen te verkennen en afspraken te maken. Hiervoor is niet altijd voldoende ruimte beschikbaar.

Kritische kanttekening bij hulpverlening

Uit de vragenlijsten en interviews blijkt dat veel sekswerkers de rol van hulpverlening in hun veranderproces waarderen. Tegelijkertijd geven professionals aan dat niet alle ervaringen positief zijn. Sekswerkers vinden het soms lastig om kritisch te zijn tegenover hulpverleners. In de focusgroepen werd benoemd dat kritiek vaker wordt geuit richting ervaringsdeskundigen dan richting hulpverleners. Om die reden zetten sommige organisaties ervaringsdeskundigen in als aanspreekpunt of voor het eerste contact. Mogelijk speelt hier een verschil in machtsverhouding en afhankelijkheid, waardoor feedback richting hulpverleners minder openlijk wordt gedeeld. Professionals ervaren de inzet van ervaringsdeskundigen als waardevol in het beter aansluiten bij sekswerkers.

Daarnaast signaleren professionals dat de geboden hulp niet altijd aansluit bij de daadwerkelijke hulpvraag. Zij geven aan dat sommige sekswerkers ondersteuning zoeken bij het verbeteren van hun werkomstandigheden binnen de erotische sector, maar ervaren dat de begeleiding subtiel wordt gestuurd richting uitstap uit de branche. Dit wordt als onwenselijk beschouwd. Wanneer begeleiding niet aansluit bij de wensen en doelen van sekswerkers, kan volgens professionals dit leiden tot teleurstelling en wantrouwen. Bovendien merken zij dat sekswerkers dan minder snel geneigd zijn om opnieuw hulp te zoeken.

Een ander knelpunt betreft de beperkte laagdrempelige toegankelijkheid van hulpverlening in bepaalde regio's. In grotere steden bestaan vaak inloopvoorzieningen, maar in kleinere gemeenten ontbreken dergelijke faciliteiten. Dit belemmert de bereikbaarheid. Outreachend werken wordt door professionals als effectief beschouwd, vooral in gebieden zonder vaste inlooplocaties. Het biedt een belangrijke manier om sekswerkers te bereiken die anders buiten beeld blijven.

Tot slot worden financiële knelpunten genoemd. In sommige regio's raken de beschikbare middelen voor ondersteuning uitgeput, waardoor organisaties genoodzaakt zijn om financiering aan te spreken uit andere budgetten, zoals die voor vrouwenopvang, om continuïteit te waarborgen.

DUUP-regeling en DUUP-dagen

In de focusgroep met beleidsmakers is gesproken over de diversiteit aan organisaties die hulp bieden binnen de verschillende DUUP-regio's. Sommige instellingen richten zich op specifieke doelgroepen, zoals slachtoffers van geweld binnen afhankelijkheidsrelaties, of werken vanuit een levensbeschouwelijke visie. Beleidsmakers geven aan te streven naar een neutrale benadering, zodat iedereen zich welkom voelt, zonder dat dit ten koste gaat van de benodigde expertise voor specifieke groepen.

Professionals constateren daarnaast verschillen tussen regio's in de samenwerking tussen hulpverleners en gemeenten. Deze samenwerking is vaak versnipperd en sterk afhankelijk van individuele personen. Wanneer een contactpersoon vertrekt, kan de samenwerking onder druk komen te staan. Er is weinig centrale regie binnen en tussen regio's. Tegelijkertijd worden ook positieve voorbeelden genoemd, zoals gezamenlijke beleidsvorming rondom subsidieverstrekking.

Beleidsmakers geven aan dat bijeenkomsten waarin zij ervaringen en kennis kunnen uitwisselen — zoals de focusgroepen in het kader van dit onderzoek — als waardevol worden ervaren. Dergelijke ontmoetingen bieden ruimte om van elkaar te leren en nieuwe ideeën op te doen, iets wat binnen reguliere overlegstructuren vaak ontbreekt. Er wordt gedacht aan het integreren van dergelijke bijeenkomsten in bestaande DUUP-dagen, bijvoorbeeld door deelnemers in kleinere groepen uiteen te laten gaan, of door regelmatig online sessies te organiseren om deze uitwisseling te bevorderen.

De beoordeling van DUUP-dagen varieert. Sommigen zien deze als informatief, terwijl anderen vinden dat het te veel eenrichtingsverkeer is en dat er voor beleidsmakers te weinig inhoudelijks te halen valt. Het werken met gespreksgroepen op basis van verschillende rollen binnen het veld kan bijdragen aan meer gerichte en relevante uitwisseling. Daarbij zijn ook groepsgesprekken met of voor sekswerkers geopperd. Professionals geven bovendien aan dat een online alternatief kan zorgen voor meer continuïteit en een groter bereik.

6 Conclusie

Het onderzoek toont aan dat werkverandering voor sekswerkers – zowel binnen als buiten de erotische branche – een gelaagd en dynamisch proces is, dat zelden lineair verloopt. Sekswerkers balanceren voortdurend tussen persoonlijke wensen, financiële noodzaak, sociale druk en structurele beperkingen. De keuze om van werk te veranderen wordt vaak ingegeven door negatieve ervaringen zoals stigmatisering, psychische belasting, geweld of intimidatie, maar ook door levensgebeurtenissen zoals het verkrijgen van een verblijfsvergunning, het starten van een opleiding of veranderingen in de privésituatie.

Tegelijkertijd zijn er positieve aspecten aan sekswerk die het proces van verandering kunnen beïnvloeden. Denk aan de flexibiliteit, financiële voordelen en sociale contacten die het werk biedt. Dit maakt dat werkverandering vaak gepaard gaat met twijfel, heroverwegingen en soms tijdelijke terugkeer naar sekswerk.

Hoewel sommige sekswerkers erin slagen om zelfstandig en relatief soepel van werk te veranderen, blijkt uit het onderzoek dat het realiseren van een duurzame werkverandering geregeld vraagt om structurele en integrale ondersteuning. Zonder passende begeleiding kunnen persoonlijke, financiële en sociale obstakels het proces vertragen of bemoeilijken. Juist in situaties waarin sprake is van beperkte netwerken of complexe omstandigheden, is langdurige en op maat gemaakte ondersteuning essentieel om een stabiele overgang naar ander werk mogelijk te maken.

De ondersteuning die sekswerkers ontvangen bij werkverandering is wisselend en niet overal gelijk toegankelijk. Sekswerk-specifieke organisaties bieden doorgaans passende, persoonsgerichte begeleiding, die gewaardeerd wordt vanwege hun expertise, niet-oordelende houding en integrale aanpak. Toch blijkt deze vorm van ondersteuning niet voor alle sekswerkers beschikbaar, en ook niet in elke regio. Specifieke groepen – zoals transpersonen en sekswerkers met een migratieachtergrond – ervaren extra drempels en hebben vaak aanvullende behoeften, zoals cultuursensitieve of genderinclusieve zorg, waarvoor het aanbod niet overal toereikend is. Bovendien is het voor sommige sekswerkers onduidelijk welke hulp en begeleiding beschikbaar zijn, waardoor zij deze ondersteuning niet altijd weten te vinden of benutten. Algemene hulp- en overheidsinstanties sluiten vaak niet goed aan bij de leefwereld van sekswerkers, wat leidt tot gemengde ervaringen en soms tot afhaken.

Beleidsmakers en hulpverleners erkennen dat het huidige ondersteuningsaanbod nog niet overal in Nederland recht doet aan de diversiteit en complexiteit van werkveranderingstrajecten. Er is behoefte aan maatwerk, langdurige betrokkenheid, betere samenwerking tussen organisaties en een inclusieve benadering die niet uitgaat van een rigide scheiding tussen “wel” of “niet” sekswerk doen.

Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek worden de volgende aanbevelingen gedaan voor beleid en praktijk. Daarbij geldt dat de mate waarin de praktijk al aansluit bij deze aanbevelingen verschilt per regio; sommige regio's zijn hierin verder gevorderd dan andere:

- 1. Bevorder langdurige, integrale begeleidingstrajecten.**
Begeleiding moet meerdere leefgebieden bestrijken en ook doorlopen tijdens de overgang naar nieuw werk of een opleiding. Goede afstemming en warme doorverwijzingen (ook tussen domeinen) voorkomen dat sekswerkers verdwalen in bureaucratie en dragen bij aan een landelijk dekkend netwerk van ondersteuning. Een vaste contactpersoon met expertise op het gebied van sekswerk draagt bij aan vertrouwen en effectieve ondersteuning.
- 2. Versterk de rol van sekswerk-specifieke organisaties.**
Deze organisaties moeten hun laagdrempelige, inclusieve en deskundige begeleiding structureel en overal in Nederland kunnen bieden.
- 3. Vergroot de zichtbaarheid van het ondersteuningsaanbod.**
Sekswerkers moeten weten welke vormen van ondersteuning er zijn en dat deze toegankelijk en sekswerkvriendelijk zijn.
- 4. Bied ondersteuning die niet uitsluitend gericht is op uitstap.**
Ook sekswerkers die binnen de branche willen veranderen moeten passende begeleiding kunnen krijgen en informatie gericht op vergund werken, alternatieve werkvormen en praktische kennis zoals marketing, branding en boekhouding.
- 5. Ontwikkel inclusieve en flexibele begeleidingstrajecten.**
Trajecten moeten niet uitgaan van een binaire benadering van sekswerk, maar aansluiten bij geleidelijke en soms tijdelijke werkverandering.
- 6. Faciliteer contact met ervaringsdeskundigen en peers.**
Lotgenotencontact kan isolatie tegengaan en verandering ondersteunen.
- 7. Creëer veilige woon- en werkplekken.**
Tijdelijke woonvoorzieningen en werkervaringsplaatsen fungeren als een springplank naar ander werk.
- 8. Herzie de opzet van de DUUP-dag.**
Het vergroten van de toegankelijkheid en relevantie van de bijeenkomst vraagt om meer ruimte voor diversiteit, ervaringskennis en concrete beleidsontwikkeling.

7 Literatuurlijst

Bernstein, E. (2010). *Temporarily yours: Intimacy, authenticity, and the commerce of sex*. University of Chicago Press.

Bongers, K., Huijgens, V., & Jansen, M. (2011). *Evaluatie van de Regeling Uitstapprogramma's Prostituees (RUPS)*. Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.

James, J. & Hamburg, M. (2020). *The situation of migrant sex workers in The Netherlands. International Committee on the Rights of Sex Workers in Europe*. <https://sekswerkexpertise.nl/the-situation-of-migrant-sex-workers-in-the-netherlands-webinar-17-dec-2020/>

Kloek, M., & Dijkstra, M. (2018). *Sex work, stigma, and violence in the Netherlands*. Soa Aids Nederland. <https://www.sekswerk.info/files/2022-02/Sex-Work-Stigma-and-Violence-in-the-Netherlands-Report-digital.pdf>

Oude Breuil, B. (2023). Protecting whom, why, and from what? The Dutch government's politics of abjection of sex workers in times of the COVID-19 pandemic. *Human Rights Review*, 24(2), 217–239. <https://doi.org/10.1007/s12142-023-00691-7>

RADAR. (2023). *Factsheet: Discriminatie van transgender personen en personen met een intersekseconditie*. <https://radar.nl/publicaties/factsheet-transgender-personen-en-personen-met-een-intersekseconditie-en-discriminatie>

Sagar, T. & Jones, D. (2014). Off Street Sex Workers and Victim Orientated Policy Making at the Local Level: Denial of Agency and Consequences of Victimhood. *Crime Prevention and Community Safety* 16: 230-52.

Sanders, T. (2016). Inevitably Violent? Dynamics of Space, Governance, and Stigma in Understanding Violence against Sex Workers. *Special Issue: Problematizing Prostitution: Critical Research and Scholarship*. <https://doi.org/10.1108/S1059-433720160000071005>

Sanders, T., Pitcher, J., & O'Neill, M. (2017). *Prostitution: Sex work, policy & politics*. SAGE.

Stardust Z., Treloar C., Cama E. & Kim J. (2021). "I wouldn't call the cops if I was being bashed to death": Sex work, whore stigma and the criminal legal system. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*. 10(3): 142-157.

Timmermans, M., Kuin, M., & van Leerdam, J. (2019). *Evaluatie Regeling Uitstapprogramma's Prostitutie (RUPS II)*. Regioplan.

Tydemans, M., & Dijkstra, M. (2021). *Sekswerk & stigma in Tilburg: Samenwerken aan positieve verandering via participatief actieonderzoek*. <https://www.sekswerk.info/files/2021-09/Sekswerk>

Universiteit voor Humanistiek. (2017). *Transgender en werk. Transgender Netwerk Nederland*. <https://www.transgendernetwerk.nl/wp-content/uploads/TransgenderenWerkfactsheet2017.pdf>

Wildt, R. de. (2021). Sekswerk ten tijde van corona: De impact van de lockdown op sekswerkers. *Justitiële verkenningen*, 47(3), 47–60.

Wildt, R. de. (2024). *Ondersteuning aan sekswerkers met een migratieachtergrond. Kennisplatform Inclusief Samenleven (KIS)*. https://www.kis.nl/sites/default/files/2024-02/421601_Ondersteuning_sekswerkers_migratieachtergrond.pdf

Bijlage 1 Methodologische verantwoording

In deze bijlage worden de onderzoeksvragen, de aanpak en opzet van de verschillende onderdelen van het onderzoek uitgebreider beschreven. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is gebruik gemaakt van data triangulatie door zowel verschillende onderzoeksmethoden (vragenlijsten, interviews en focusgroepen) als verschillende perspectieven (sekswerkers zelf, beleidsmakers en professionals) te gebruiken. Dit zorgt ervoor dat we een nauwkeurig antwoord kunnen geven op de onderzoeksvragen. Het onderzoek is daarmee in drie deelonderzoeken opgedeeld, namelijk:

- 1. Vragenlijstonderzoek met een longitudinaal deel onder 107 sekswerkers die overwogen, bezig waren of al veranderd waren van werk en een eenmalige vragenlijst onder 25 sekswerkers die niet willen veranderen van werk.
- 2. Interviews met 34 sekswerkers.
- 3. Drie focusgroepen met 7 beleidsmedewerkers en 20 professionals.

Doel en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is om zicht te krijgen op het proces en resultaat van het veranderen van werk onder sekswerkers, en op de ondersteuning die daarbij wordt geboden. De vier hoofdvragen die het onderzoek beantwoordt zijn als volgt:

- 1. Hoe verloopt het proces van werkverandering?
- 2. Welke ondersteuning wordt daarbij wel of niet aangeboden en ingezet, en hoe wordt deze ervaren?
- 3. Welke factoren dragen positief of negatief bij aan het proces en resultaat van werkverandering?
- 4. Welke verbeteringen zijn mogelijk en wenselijk in de ondersteuning van sekswerkers die ander werk willen gaan doen?

Bij het onderzoek zijn voor deze vier hoofdvragen verschillende deelvragen geformuleerd vanuit het perspectief van de sekswerkers, maar ook vanuit het perspectief van professionals. Voor elke vraag is daarnaast kort weergegeven via welke onderzoeksmethode we data hebben verzameld voor het beantwoorden van deze vraag. De onderzoeksmethoden staan daarna nader uitgewerkt per deelonderzoek.

Perspectief van de sekswerker

Deelvraag	Onderzoeksmethode
1. Wat is de startsituatie van de (intentioneel) stoppende sekswerkers (op verschillende (leef)gebieden)? Welk (type) ondersteuning (op welke gebieden) hebben zij, naar eigen zeggen, nodig om te stoppen? Wat zijn hun doelen? In hoeverre zijn zij gemotiveerd?	Vragenlijsten Interviews
2. Hebben zij eerder stoppogingen ondernomen? Zo ja, wanneer, waar en hoe? Kregen zij daarbij hulp van gemeenten/instellingen? Zo ja, welke? Hoe zijn de eerdere contacten met (hulpverlenings-)organisaties i.h.k.v. (het stoppen met) sekswerk (globaal) te typeren?	Vragenlijsten Interviews
3. Hoe verloopt het proces van stoppen? Welke rol spelen verschillende (type) instanties bij het stopproces? Welk (type) ondersteuning (op welke gebieden) wordt geboden? In hoeverre past deze bij de ondersteuningsbehoefte(n) van de sekswerkers?	Vragenlijsten Interviews
4. Hoeveel professionals/instellingen zijn bij elke casus betrokken? Hoe verloopt de samenwerking/afstemming met/tussen deze instanties, volgens sekswerkers? Is er duidelijke regie?	Vragenlijsten Interviews
5. Hoe waarderen sekswerkers de geboden ondersteuning bij het stoppen? Wat zijn positieve/negatieve/ontbrekende interventies? Hebben zij suggesties ter verbetering?	Vragenlijsten Interviews
6. Zijn er factoren die volgens sekswerkers een positieve of negatieve invloed hebben op het stopproces? Zo ja, welke en hoe?	Vragenlijsten Interviews
7. Waar staan de sekswerkers aan het einde van het onderzoek t.a.v. het stoppen met sekswerk? Hoeveel procent is daadwerkelijk gestopt (en wat houdt dat in)? In hoeverre kan het stoppen (naar schatting) als "duurzaam" worden gekwalificeerd? Op welke aspecten/leefgebieden is nog (eventueel ook na het stoppen) ondersteuning lopend/gepland/wenselijk?	Vragenlijsten Interviews

Perspectief professionals/experts

Deelvraag	Onderzoeksmethode
8. Hoe reflecteren professionals en (wetenschappelijke) experts op het proces van stoppen met sekswerk en de wijze waarop dit is ondersteund door gemeenten/instellingen/professionals, zoals dit uit de casuïstiek naar voren komt? In hoeverre loopt dit zoals beoogd en/of gewenst?	Focusgroepen
9. Zijn er factoren die volgens professionals/experts een positieve of negatieve invloed hebben op het stopproces en resultaat? Zo ja, welke en hoe?	Focusgroepen
10. Wat is volgens professionals/experts specifiek de bijdrage van de volgende factoren/randvoorwaarden (positief of negatief) op het stopproces en resultaat: - de beschikbare financiële middelen en de wijze van financiering; - de samenwerking tussen gemeenten binnen de DUUP-regio - de samenwerking tussen gemeenten en (uitvoerings-)instanties; - de kennisdeling via DUUP-dagen en DUUP-platform.	Focusgroepen
11. Welke mogelijke verbeteringen zien professionals/experts t.a.v. het ondersteunen van stoppen met sekswerk?	Focusgroepen

Resumerend:

Deelvraag	Onderzoeksmethode
12. Welke conclusies en mogelijke verbeterpunten levert het onderzoek op t.a.v. a. stoppen met sekswerk? b. gewenste/geboden ondersteuning? c. randvoorwaarden?	Vragenlijsten Interviews Focusgroepen

Deelonderzoek 1 – Vragenlijstonderzoek

Om inzicht te krijgen in hoe het proces van veranderen van werk eruitziet, zijn sekswerkers longitudinaal gevolgd middels maximaal vier vragenlijsten die ze elke 3 maanden invulden (n=107). Daarnaast is eenmalig een vragenlijst uitgezet onder sekswerkers die geen verandering van werk beogen (n=25), om in kaart te brengen welke behoeften er bij die groep spelen.

Voorbereiding dataverzameling

Bij de start van het onderzoek werden, in overleg met de begeleidingscommissie, SHOP en Special Attention, twee flyers ontworpen: één met de term carrière switch en één met de term veranderen van werk. Hiervoor is gekozen om te zorgen dat zoveel mogelijk sekswerkers zich aangesproken voelden. De flyer kon zowel fysiek als digitaal worden verspreid en was beschikbaar in vier talen, namelijk Nederlands, Engels, Spaans en Roemeens. Op de flyer was een QR-code en een link naar de vragenlijst opgenomen. Vervolgens werd de vragenlijst gemaakt en besproken in de begeleidingscommissie en met SHOP en Special Attention (zie voor meer informatie over de vragenlijst hieronder de alinea “inhoud vragenlijst” en bijlage 4). Voor deze doelgroep is het belangrijk om vragen zoveel mogelijk zo te formuleren dat ze alleen hoeven aan te kruisen en zo min mogelijk open vragen. Vanuit SHOP en Special Attention werd vooral meegedacht met de antwoordcategorieën. Daarna werd de vragenlijst ingebouwd in Survalyzer, zodat deze online afgenomen kon worden. Voordat de vragenlijst breed werd uitgezet, volgde eerst een pilotfase, waarbij enkele sekswerkers die ook in een klankbordgroep van een organisatie zaten de vragenlijst invulden en feedback gaven op het taalgebruik en als vragen niet duidelijk waren. Daarna zijn enkele vragen verhelderd en is de vragenlijst breed uitgezet. De vragenlijst is niet gevalideerd. De vragenlijst was, net als de flyer, beschikbaar in het Nederlands, Engels, Spaans en Roemeens.

Werving en veldwerk

Sekswerkers werden allereerst geworven via professionals bij organisaties die sekswerkers ondersteunen. Deze professionals verspreidden de flyer of vragenlijst voor ons. Daarnaast is op verschillende manieren ingezet om specifieke groepen te werven, onder meer via sekswerkers die we kenden van eerdere onderzoeken. Ook zijn we een aantal keer mee geweest op veldwerk met sekswerk-specifieke organisaties, om actief te werven onder sekswerkers die bij het raam werkten of in een nachtclub. En is een kort filmpje gemaakt dat verspreid is op social media om meer jongvolwassenen te werven. Ook konden respondenten zelf de vragenlijst doorsturen naar andere geïnteresseerden.

Inhoud van de vragenlijsten

Deelnemers die eenmalig deelnamen (n=25) kregen vragen over hun achtergrond, aantrekkelijke aspecten en vervelende aspecten van sekswerk en behoefte aan begeleiding en ondersteuning. Deelnemers van het longitudinale onderzoek kregen bij de eerste meting (n=107) allemaal vragen over hun achtergrond, aantrekkelijke aspecten en vervelende aspecten van sekswerk. Daarna kregen ze afhankelijk van hun situatie vragen over de volgende onderwerpen: redenen om te willen veranderen van werk; doelen; behoefte aan informatie, begeleiding en ondersteuning; ervaring met begeleiding en ondersteuning; eerdere ervaringen met veranderen van werk. Bij de vervolgmetingen werd afhankelijk van de situatie van deelnemers gevraagd naar redenen om te willen veranderen van werk; doelen; behoefte aan informatie, begeleiding en ondersteuning; ervaring met begeleiding en ondersteuning.

Afname vragenlijst eerste meting

Bij aanvang bij de vragenlijst doorliepen deelnemers eerst een aantal vragen om te bepalen of iemand hoorde bij het longitudinale onderzoek en dus contactgegevens verzameld dienden te worden, of dat iemand eenmalig werd bevraagd. Deze vragen gingen over het wel of niet werkzaam zijn in de erotische branche, wel of geen begeleiding en ondersteuning krijgen bij het veranderen van werk en het wel of niet overwegen om te veranderen van werk. Iemand die werkzaam was in de erotische branche, geen begeleiding en ondersteuning ontving voor het veranderen van werk en niet overwoog om te veranderen van werk, kwam in de groep die eenmalig werd bevraagd. Sekswerkers die overwogen, bezig waren of al veranderd waren van werk, kwamen in het longitudinale onderzoek werden telkens drie maanden later benaderd voor een vervolgmeting.

Alvorens gestart werd met de vragenlijst, vulden deelnemers een toestemmingsformulier in voor deelname aan het onderzoek. Deelnemers voor het longitudinale onderzoek vulden ook hun contactgegevens in (telefoonnummer en emailadres), zodat de respondent later opnieuw benaderd kon worden voor de vervolgmetingen. Hierbij hadden we speciaal aandacht voor privacy en anonimiteit. Zo konden deelnemers aangeven op welke manier zij zelf graag met ons in contact wilden blijven. Bovendien vroegen we naar naam of werknaam, zodat ze ook anoniem konden blijven. Elke deelnemer werd gevraagd een code te maken, bestaande uit de eerste en laatste letter van de voornaam of werknaam als ze dat liever wilden + laatste 2 cijfers van het geboortjaar + eerste 2 letters van de geboortestad. Deze code werd bij elke vervolgmeting ook ingevuld, zodat de verschillende metingen aan elkaar gekoppeld konden worden. De vragenlijst nam 5 tot 30 minuten in beslag, afhankelijk van de situatie van deelnemers. Deelnemers ontvingen een beloning van € 50,- voor het invullen van de vragenlijsten bij elke meting. In de vragenlijst

konden ze aangeven op welke manier ze de vergoeding wilden ontvangen en dit kon ook anoniem: via een tikkie, overmaken naar bankrekening, een bon per mail of ophalen bij een organisatie.

Afname vragenlijst vervolgmetingen

De sekswerkers die deelnamen aan de eerste meting en overwogen, bezig waren of al veranderd waren van werk, werden drie maanden later benaderd voor de tweede meting (n=107). In het geval van geen respons, werd de sekswerker maximaal tweemaal herinnerd per meting. Het benaderen voor de vervolgmetingen werd in eerste instantie gedaan op basis van de aangegeven voorkeur voor contact bij de eerste meting. Dit kon per mail, Whatsapp of sms zijn. Voor een tweede of derde herinnering werd eventueel overgegaan op een andere manier van contact. Ook werden degene die geen respons gaven telefonisch benaderd. Voor de derde en vierde metingen werd vooral gekeken naar wat bij de tweede meting wel/niet werkte ten aanzien van het contact opnemen met de betreffende sekswerker. Op basis daarvan werd een geschikte manier van benaderen gekozen. Tussen de vervolgmetingen in werd steeds een periode van minimaal drie maanden aangehouden. Het benaderen van de respondenten voor vervolgmetingen werd dan ook afgestemd op de datum van het invullen van de eerdere vragenlijst.

Voor de vervolgmetingen gold dat niet alle respondenten die zijn ingestroomd bij de eerste meting hebben deelgenomen aan de vervolgmetingen. Sommigen hadden bijvoorbeeld enkel een niet-werkend mailadres opgegeven, waardoor het opnemen van contact onmogelijk werd (zie tabel 1 “onjuiste/geen contactgegevens”). Anderen gaven aan niet meer te willen deelnemen (zie tabel 1 “wil niet”) en weer anderen reageerden niet (zie tabel 1 “geen reactie”). Verder waren er respondenten die wel deelnamen aan de tweede meting, maar die vervolgens voor de derde en vierde meting niet goed te bereiken waren. Ook andersom heeft zich voorgedaan, namelijk bij respondenten die bijvoorbeeld bij het benaderen voor de tweede en derde meting geen gehoor gaven, maar bij de vierde meting alsnog hebben deelgenomen. Bovendien geldt dat het moment van instromen bepalend was voor aan hoeveel vervolgmetingen een respondent mee kon doen. De eerste meting stond open van april tot half november 2024. Het benaderen voor de vervolgmetingen werd gedaan tot 6 april 2025, want toen werden de vragenlijsten gesloten. Dit betekent dat sekswerkers die in april 2024 zijn ingestroomd voor alle vervolgmetingen zijn benaderd, maar sekswerkers die in oktober 2024 zijn ingestroomd niet, omdat steeds drie maanden werd aangehouden vanaf het invullen van de vorige vragenlijst (zie tabel 1 “onderzoeksduur”). In tabel 1 staat hoeveel respondenten zijn benaderd voor de vervolgmetingen en hoeveel respondenten daaraan hebben deelgenomen of zijn uitgevallen.

Tabel 1 Overzicht van deelname per meting voor deelnemers van het longitudinale deel

	Eerste meting	Tweede meting	Derde meting	Vierde meting
Deelname	107	59	47	27
Geen deelname	-	48	60	80
Onjuiste / geen contactgegevens	-	6	6	6
Wil niet meer deelnemen	-	2	4	3
Geen reactie / moeilijk contact	-	40	33	19
Onderzoeksduur	-	-	16	52

Analyses

Voordat analyses uit zijn gevoerd, is de data opgeschoond. Dit betekent dat onder andere onmogelijke data zijn verwijderd en van personen die zich meerdere keren hadden aangemeld en bij de eerste vragenlijst mee hadden gedaan, zijn de latere vragenlijsten eruit zijn gehaald.

De analyses van de kwantitatieve data zijn voornamelijk beschrijvend. Dit betekent dat er frequenties, gemiddelden en standaarddeviaties berekend zijn. Daarnaast is naar trends gekeken in de antwoorden. Daarnaast zijn enkele toetsende analyses gedaan om te kijken naar verschillen tussen subgroepen. Vanwege de relatief kleine groepen konden we niet voor alle analyses verschillen tussen de diverse subgroepen sekswerkers berekenen. Uit de kwalitatieve data van de vragenlijsten (de open vragen) zijn trends gehaald. Er is bijvoorbeeld gekeken welke antwoorden voornamelijk werden gegeven en of er opvallende antwoorden tussen stonden.

Achtergrond deelnemers

De achtergrond van deelnemers die de vragenlijst hebben ingevuld, is te vinden in tabel 2. Hierin staan zowel deelnemers die eenmalig de vragenlijst kregen (n=25) als deelnemers die meerdere keren benaderd zijn voor het invullen van de vragenlijst (n=107). Uiteindelijk is het gelukt om een diverse en gevarieerde doelgroep te laten deelnemen aan het onderzoek. Echter is de doelgroep niet representatief voor alle sekswerkers in Nederland.

Uiteindelijk is het gelukt om een diverse en gevarieerde doelgroep te laten deelnemen aan het onderzoek. Echter is de doelgroep niet representatief voor alle sekswerkers in Nederland.

Deelnemers van het longitudinale onderzoek zijn overwegend vrouw, terwijl de groep die niet wil veranderen van werk meer gelijk verdeeld is wat betreft mannen en vrouwen en transgender.

De meeste deelnemers zijn tussen de 21 en 49 jaar oud, met het merendeel tussen de 30 en 39 jaar, behalve bij de groep deelnemers die nu geen sekswerk doet. Daar is de leeftijd hoger, zijn de meeste deelnemers 30 jaar en ouder en is de groep ouder dan 50 jaar het grootste. Bij de deelnemers van het longitudinale onderzoek zien we bij de vervolgmetingen een vergelijkbare verdeling van de leeftijd, waarbij de 30-39-jarigen de grootste groep vormde en daarna de 40-49-jarigen.

Verder is van de deelnemers die niet willen veranderen van werk of juist nu niet als sekswerker werken, ongeveer de helft in Nederland geboren. Van de deelnemers die overwegen of bezig zijn te veranderen van werk is het merendeel geboren buiten Nederland, waarvan de meeste binnen Europa[19]. Niet alle deelnemers hebben aangegeven of zij over een verblijfsvergunning beschikken. Degenen die dit hebben aangegeven hebben een verblijfsvergunning.

De meeste deelnemers werken of werkten één t/m vijf jaar als sekswerker en het kleinste deel minder dan een jaar. Het aantal uren dat de sekswerkers in de afgelopen drie maanden gemiddeld per week hebben gewerkt, loopt sterk uiteen. Deelnemers van het longitudinale onderzoek is gevraagd waar hun inkomsten uit bestonden. Ongeveer een derde van deelnemers van het longitudinale onderzoek haalden alle inkomsten uit sekswerk (33%). Bijna één op de vijf deelnemers (20%) had naast sekswerk ook een ander beroep. Voor anderen was sekswerk een bijverdienste naast studie (4%) of een uitkering (11%). Bij de vervolgmetingen is een vergelijkbaar beeld te zien. Het grootste deel van de deelnemers (32-44%) haalt de meeste inkomsten uit sekswerk. Daarnaast heeft een grote groep een ander hoofdberoep, maar verdienen zij ook geld in de erotische branche, waaronder met vaste klanten (19-26%).

Wat betreft de locatie zien we dat deelnemers de afgelopen drie maanden vooral vanuit huis werkten, als zelfstandig escort of achter een raam. In de groep die niet wil veranderen van werk gaf een groot deel (ook) een andere locatie op, zoals in een hotel of als porno-acteur. Bij de vervolgmetingen blijven de locaties vergelijkbaar met de eerste deelname, waarbij vanuit huis en als zelfstandig escort het vaakst werden genoemd.

19 Europese Unie + UK, waarvan veel uit Roemenië.

Tabel 2 **Achtergrondkenmerken van de deelnemers naar groep die geen verandering van werk beoogt, groep die in veranderproces zit en groep die geen sekswerk meer doet.**

Achtergrondkenmerk	Beoogt geen verandering (n=25)		In veranderproces (n=73)		Geen sekswerk (n=34)	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Geslacht						
Vrouw	11	44%	52	71%	28	82%
Man	9	36%	17	23%	5	15%
Anders (trans; demi boy)	5	20%	4	5%	1	3%
Trans						
Ja	7	29%	7	10%	2	6%
Leeftijd						
18 t/m 20 jaar	2	8%	3	4%	3	9%
21 t/m 29 jaar	6	24%	10	14%	3	9%
30 t/m 39 jaar	10	40%	37	51%	12	35%
40 t/m 49 jaar	6	24%	17	23%	10	29%
Ouder dan 50	1	4%	6	8%	6	18%
Geboren in ^a						
Nederland	12	48%	25	35%	16	49%
Europa	5	20%	29	40%	9	27%
Rest van de wereld	8	32%	18	25%	8	24%

Achtergrondkenmerk	Beoogt geen verandering (n=25)		In veranderproces (n=73)		Geen sekswerk (n=34)	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Aantal jaar werkzaam als sekswerker						
Minder dan een jaar	3	12%	7	10%	3	9%
Eén t/m vijf jaar	9	36%	27	37%	13	41%
Zes t/m tien jaar	7	28%	20	27%	7	22%
Elf jaar of langer	6	24%	19	26%	9	28%
Locatie werkzaam ^b						
Vanuit huis	9	36%	22	30%	-	
Raam	5	20%	19	26%	-	
Club	1	4%	12	16%	-	
Privéhuis	1	4%	9	12%	-	
Tippelzone	1	4%	1	1%	-	
Escortbureau	1	4%	8	11%	-	
Zelfstandig escort	7	28%	21	29%	-	
Massagesalon	2	8%	2	3%	-	
Onvergunde sector	0	0%	6	8%	-	
Anders (bv. hotel, porno acteur, seksverzorgende, webcam)	8	32%	8	11%	-	

^a Bij de groep die in het veranderproces zit en bij de groep die geen sekswerk meer doet was beide 1 missend antwoord

^b De groep die geen sekswerk meer doet is niet gerapporteerd, omdat veel deelnemers de optie anders gekozen hadden met de uitleg dat ze geen sekswerk meer doen in plaats van ingevuld hebben waar ze de laatste drie maanden werkzaam waren.

^c Het totale percentage is hoger dan 100%, omdat deelnemers meerdere antwoorden aan konden kruisen.

Deelonderzoek 2 –Interviews met (ex-)sekswerkers

Naast vragenlijsten zijn er voor het onderzoek gesprekken geweest met 34 verschillende (ex-)sekswerkers. Deze personen hebben één, twee of drie gesprekken gehad met de onderzoeker. Het aantal gesprekken was afhankelijk van de periode wanneer de sekswerker instroomde in het onderzoek en diens fase in het proces. De deelnemers zijn geworven op twee verschillende manieren. Ten eerste werd er aan het einde van de vragenlijst de vraag gesteld of er ook interesse was om met ons in gesprek te gaan over de ervaringen gedurende het proces van veranderen van werk naar buiten de erotische branche. Bij interesse hierin konden personen hun contactgegevens achterlaten. Deze personen werden binnen twee weken telefonisch benaderd door een van onze onderzoekers. Dit gesprek was bedoeld om informatie te geven, maar ook om een triage te doen zodat verschillende doelgroepen worden geïncludeerd in de interviews. Ten tweede werden deelnemers geworven via onze warme contacten. Hierbij werd vooral ingezet op de doelgroepen die nog ontbraken bij dit kwalitatieve onderdeel. Hiervoor werd er een flyer verspreid met informatie over het onderzoek en de vergoeding die deelnemers kregen voor het interview.

De interviews vonden plaats in het Nederlands, Engels of Spaans. Afhankelijk van de wens van de (ex-)sekswerker waren de gesprekken live op locatie, via Teams of telefonisch. Als de gesprekken op locatie waren, kon de (ex-)sekswerker zelf een gewenste locatie uitkiezen. Voor elk gesprek kregen de deelnemers een vergoeding van 50 euro. Dit bedrag werd afgestemd op de hoogte van een vergoeding die doorgaans wordt gebruikt voor andere onderzoeken naar sekswerkers. De interviews zijn – met toestemming van de (ex-)sekswerker – opgenomen om het gesprek later te transcriberen. Daarna zijn de opnames zo snel mogelijk verwijderd.

Bij de interviews stonden de ervaringen van de (ex-)sekswerker centraal. Door op casusniveau interviews te houden gedurende een bepaalde periode, was het mogelijk om inzichtelijk te maken hoe het proces eruit heeft gezien. Daarnaast konden werkzame elementen vanuit het perspectief van de sekswerker in beeld worden gebracht. Tijdens de interviews werd er daarom extra aandacht besteed aan de chronologie van de ervaringen van de sekswerker. Dit werd gedaan door middel van een casusbeschrijving, een tijdlijn en de wens van de sekswerker per stap in de tijdlijn. Door gebruik te maken van een tijdlijn, kreeg de sekswerker zelf de regie in het gesprek.

Achtergrond respondenten

Er zijn interviews geweest met 34 verschillende (ex-)sekswerkers. Sommige van hen doen nog sekswerk, en sommigen doen inmiddels geen sekswerk meer. In totaal zijn er 22 vrouwen, zes mannen en zes transgender personen geïnterviewd. Van deze groep zijn negen personen één keer geïnterviewd, achttien personen twee keer en zeven personen zijn drie keer geïnterviewd.

De respondenten zijn afkomstig uit verschillende landen: Nederland (achttien personen), Roemenië (drie personen), Cuba (twee personen), Nicaragua (twee personen), Chili, Dominicaanse Republiek, Ecuador, El Salvador, Griekenland, Guatemala, Hongarije, Polen en Suriname. De jongste respondent was achttien jaar oud tijdens het eerste interview, en de oudste deelnemer was 52 jaar. De gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde sekswerkers is afgerond 38 jaar oud.

De periode dat respondenten werkzaam zijn (geweest) als sekswerker varieert van 1 jaar tot 33 jaar. De werklocaties van respondenten, die in minimaal een van de interviews nog actief waren als sekswerker, verschilden. Veel respondenten noemen de woning van klanten of een hotelkamer als werklocatie. Een aantal werkt vanuit huis of combineert thuiswerken met de woning van klanten of een hotelkamer. Soms wordt in de auto van een cliënt afgesproken. Verder was er een respondent die content maakt voor OnlyFans, een respondent die pornoactrice is en twee respondenten die werken achter de ramen.

Verder zien we dat de respondenten verspreid over landelijke en stedelijke gebieden wonen, bijvoorbeeld in Alkmaar, Amsterdam, Eindhoven, Hoogeveen, Huissen, Geldrop en Heerenveen.

Deelonderzoek 3 – focusgroepen

Tot slot zijn er drie focusgroepen gehouden, waarvan één online focusgroep met beleidsmakers en twee focusgroepen met professionals uit het werkveld op locatie. De focusgroepen met professionals uit het werkveld vonden plaats bij kennis- en expertisecentrum over sekswerk en mensenhandel Shop in Den Haag en bij het Verwey-Jonker Instituut in Utrecht. Bij de focusgroep in Den Haag bestond ook de mogelijkheid om online aan te sluiten. Bij de focusgroepen is er gereflecteerd op de onderzoeksresultaten met als doel om nieuwe inzichten te verkrijgen, samen te leren en concrete handvatten voor verbeterstappen te identificeren. Door gezamenlijk vanuit het perspectief van sekswerkers te kijken naar hun positieve en negatieve ervaringen, behoeften en wensen ontstaan aanknopingspunten voor verbetering. Verder hadden de focusgroepen als doel om inzicht te verwerven in de knelpunten die worden ervaren met betrekking tot het proces van sekswerkers. Daarnaast werd gereflecteerd op welke factoren en randvoorwaarden dit proces belemmeren of bevorderen en welke verbeteringen er mogelijk zijn. Hierbij werd ingegaan op de financiering, samenwerking tussen partijen en de kennisdeling.

Er waren in totaal zeven beleidsmedewerkers aanwezig op de focusgroep voor beleidsmakers. Naast een beleidsmedewerker van de provincie Friesland, waren de overige beleidsmedewerkers werkzaam binnen de volgende gemeenten: Den Bosch, Utrecht, Nijmegen, Rotterdam, Amsterdam en Eindhoven. Via het eigen netwerk en contacten uit de begeleidingscommissie hebben wij deze beleidsmedewerkers bereid gevonden om deel te nemen aan de focusgroep. Verder waren er twaalf professionals aanwezig bij de focusgroep in Den Haag en acht professionals in Utrecht. Deze deelnemers zijn gevonden uit het eigen netwerk en via de DUUP dag. Dit waren professionals van de volgende organisaties: Shop (n=4), Leger des Heils (n=3), Terwille (n=2), Dignita, GGD, Werkplaats, HVO-Querido, Moravia, WijZijn Traverse Groep, Het Belevenishuis, LIV Overijssel/De Kern IJsselland, Scharlakenkoord, Belle en De Haven.

Tijdens de focusgroepen werd er gereflecteerd met professionals en beleidsmedewerkers op het proces en de wijze waarop dit wordt ondersteund door gemeenten en uitvoeringsorganisaties. Dit werd tijdens de focusgroep gedaan aan de hand van een PowerPoint met een vast programma. Eerst werden de eerste inzichten uit het onderzoek gedeeld van zowel de vragenlijsten als de interviews met de (voormalige) sekswerkers. Daarna konden de deelnemers van de focusgroep reflecteren op deze resultaten. Ten slotte werd er gekeken naar de (randvoorwaarden van) passende ondersteuning en wat nodig is om tot deze passende ondersteuning te komen.

Dit werd gedaan met behulp van diverse stellingen, aangepast aan de focusgroep van beleidsmakers of professionals uit het werkveld. Zo kon er worden gekeken in hoeverre dit proces loopt zoals beoogd en of er factoren zijn die een positieve of negatieve invloed hebben op het proces. Ten slotte werd er ingegaan op de bijdrage van de beschikbare financiële middelen. Ook de samenwerking binnen de DUUP-regio werd bespreken, evenals de samenwerking tussen de gemeenten en de verschillende (uitvoerings)instanties.

Bijlage 2 Tabellen en figuren

Tabel 3 **Aantrekkelijke aspecten van sekswerk van de totale groep en gesplitst naar geen verandering van werk beogen, in veranderproces zitten en geen sekswerk doen op de 0-meting.**

	Totale groep (n=132)		Geen werkverande- ring beogen (n=25)		In veranderproces (n=73)		Geen sekswerk (n=34)	
	Aantal	%a	Aantal	%a	Aantal	%a	Aantal	%a
Ik vind het werk leuk	86	65%	15	60%	32	44%	39	36%
Ik ervaar veel vrijheid in mijn werk	81	61%	8	32%	31	43%	42	39%
Het werk is heel flexibel en daardoor kan ik het makke- lijk combineren met een divers privéleven	81	61%	9	36%	32	44%	40	37%
Ik kan een bepaalde levensstandaard hebben	57	43%	8	32%	21	29	28	26%
Ik kan andere mensen (zoals familie) onderhoudenof ondersteunen	55	42%	7	28%	22	30%	26	24%
Het geeft me waardering en aandacht	48	36%	5	20%	21	29%	22	21%
Ik krijg zelfvertrouwen door mijn werk	47	36%	5	20%	17	23%	25	23%
Ik heb een vast klantenbestand wat een vast inkomen genereert	43	33%	5	20%	16	22%	22	21%
Ik haal er voldoening uit	43	33%	8	32%	16	22%	19	18%
Ik vind het sociaal contact van mijn baan waardevol	37	28%	8	32%	12	16%	17	16%
Ik krijg zelfbevestiging	32	24%	5	20%	12	16%	15	14%
Anders, namelijk... (optie in noodgevallen; geld)	15	11%	2	8%	3	4%	10	9%

^a Het totale percentage is hoger dan 100%, omdat deelnemers meerdere antwoorden aan konden kruisen.

Tabel 4 Onaantrekkelijke aspecten van sekswerk van de totale groep en gesplitst naar geen verandering van werk beogen, in veranderproces zitten en geen sekswerk doen op de 0-meting.

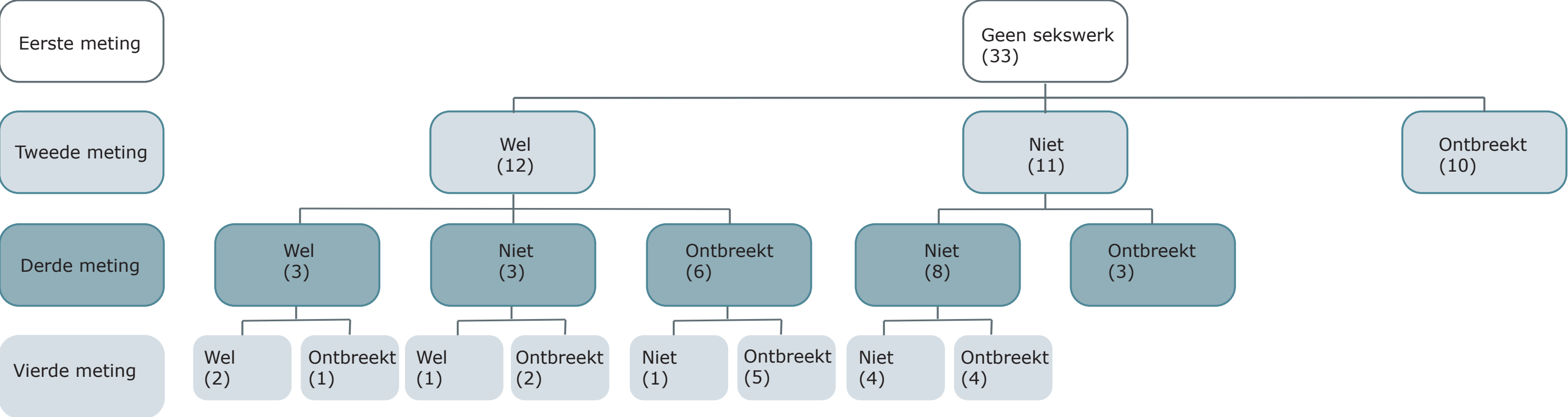
	Totale groep (n=132)		Geen werkverandering beogen (n=25)		In veranderproces (n=73)		Geen sekswerk (n=34)	
	Aantal	% ^a	Aantal	% ^a	Aantal	% ^a	Aantal	% ^a
Het is psychisch zwaar werk	58	44%	7	28%	32	44%	19	56%
Ik leid een dubbelleven	48	36%	4	16%	28	38%	12	35%
Ik verdien niet genoeg	42	32%	3	12%	28	38%	11	32%
Er heerst vaak een stigma op sekswerk	38	29%	8	32%	27	37%	10	29%
Het werk biedt onvoldoende toekomstperspectief	35	27%	5	20%	21	29%	9	27%
Het is fysiek zwaar werk	31	23%	5	20%	13	18%	11	32%
Er is geen mogelijkheid om legaal in de erotische branche te werken zoals ik dat wil	19	14%	3	12%	11	15%	4	12%
Anders, namelijk... (fakers)	11	8%	1	4%	4	6%	4	12%
Ik heb een partner die bezwaar heeft tegen sekswerk	7	5%	1	4%	3	4%	4	12%
Ik heb problemen met mijn werkgever of exploitant	4	3%	0	0%	1	1%	2	6%

^a Het totale percentage is hoger dan 100%, omdat deelnemers meerdere antwoorden aan konden kruisen.

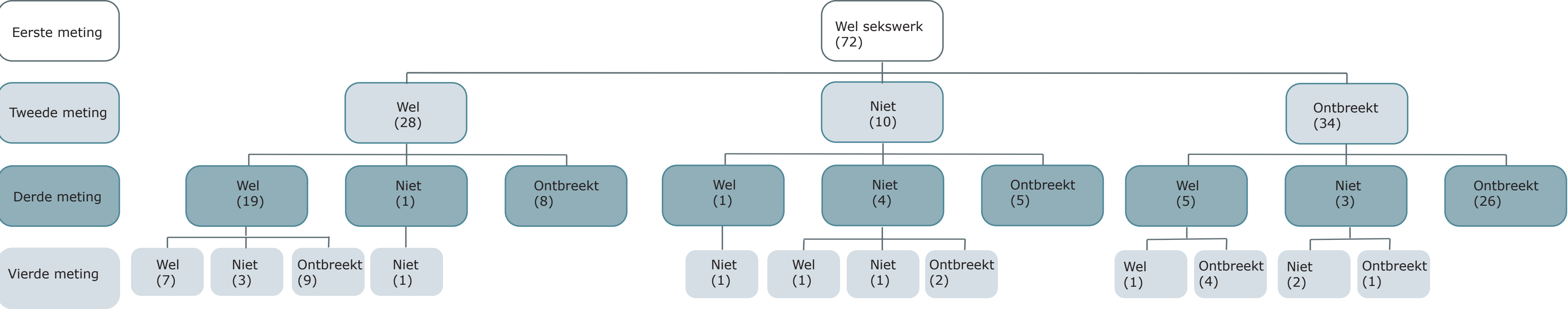
In figuur 3 en 4 staan een boomdiagram met de aantallen van deelnemers die bij elke meting aangeven wel of geen sekswerk te doen, waarbij ook de missende vragenlijsten zijn benoemd. Zo waren bij de eerste meting 33 deelnemers die geen sekswerk deden (figuur 3, bovenste rij), waarvan bij de tweede meting 12 wel weer sekswerk deden, 11 geen sekswerk en 10 de vragenlijst niet invulden (figuur 3, tweede rij). Ook is bijvoorbeeld te zien dat van de 33 deelnemers die geen sekswerk deden bij de eerste meting, er 8 zijn die minimaal 3x aangaven geen sekswerk te doen. Daarnaast zijn er 12 deelnemers (van de 33) die bij minimaal 1 vervolgmeting wel aangaven weer sekswerk te doen.

Kijken we naar de groep die bij de 1e meting aangaf wel sekswerk te doen (figuur 4), zien we dat bij de tweede meting 28 deelnemers nog steeds sekswerk deden, 10 deelnemers geen sekswerk deden en 34 sekswerkers de vragenlijst niet invulden. Ook blijkt bijvoorbeeld dat 19 (van de 72) deelnemers voor de eerste drie metingen aangaven sekswerk te doen, maar daarvan bij de laatste meting 7 wel sekswerk deden en 3 deelnemers niet meer, maar er ook een groep is die elke meting wisselt in wel of geen sekswerk doen.

Figuur 3. Boomdiagram voor deelnemers die bij de 0-meting aangaven geen sekswerk te doen met per meting het aantal deelnemers dat wel of geen sekswerk doet bij de vervolgmetingen, waarbij ook de missende vragenlijst op een meting zijn aangegeven.

Figuur 4. Boomdiagram voor deelnemers die bij de 0-meting aangaven wel sekswerk te doen en te willen veranderen van werk met per meting het aantal deelnemers dat wel of geen sekswerk doet bij de vervolgmetingen, waarbij ook de missende vragenlijst op een meting zijn aangegeven.

Bijlage 3 Vragenlijst

In deze bijlage is de vragenlijst opgenomen die deelnemers bij het eerste meetmoment hebben ingevuld. Afhankelijk van de situatie van de sekswerker werden bepaalde vragen gesteld. De vragen bij de vervolgmetingen kwamen grotendeels overeen met die van het eerste meetmoment. Vanwege de overlap in vragen voor de verschillende situaties is, in overleg met de begeleidingscommissie, besloten om een selectie van de vragen in deze bijlage op te nemen.

[Toestemmingsverklaring]

[Extra vragen voor groep die niet wil veranderen van werk(zaamheden)]

[Toestemmingsformulier voor groep die overweegt te veranderen van werk(zaamheden)]

BIJLAGE Vragenlijst onderzoek

Welkom bij de vragenlijst. In dit onderzoek gebruiken we de term sekswerk(er). Sekswerk is de uitwisseling van seksuele diensten (waaronder seksuele handelingen) tussen instemmende volwassenen tegen een bepaalde vorm van beloning (Amnesty International). We bedoelen hier iedereen mee die in de erotische branche werkt.

Bijlage 3 - 1.1. Blok A: intro vragen (iedereen)

1. Wat is je situatie op dit moment:
(Toelichtingsveld): Het kan gaan om een verandering van werk binnen de erotische branche (zoals van raam naar escortbureau of andersom) maar ook het krijgen van een baan buiten de erotische branche of de inkomsten van buiten de erotische branche belangrijker te laten worden.
 - a. Ik wil graag ander werk binnen of buiten de erotische branche **(Blok C)**
 - b. Ik overweeg om ander werk te zoeken binnen of buiten de erotische branche **(Blok D)**
 - c. Ik werk momenteel niet in de erotische branche **(Blok E)**
 - d. Geen van bovenstaande situaties is op mij van toepassing -> CHECK vraag -> einde vragenlijst (screenout)-> Helaas val je buiten de doelgroep van het onderzoek en kan je net deelnemen aan de vragenlijst. Bedankt voor de interesse!

Bijlage 3 - 1.2. Blok B: Achtergrondgegevens (iedereen)

2. Ben je...
 - a. Man
 - b. Vrouw
 - c. Andere en dit is voor mij:
 - d. Dat zeg ik liever niet

3. Beschouw je jezelf als een transgender persoon, of als een persoon met een transgender verleden?
(Transgender wordt als verzamelnaam gebruikt voor alle personen die transgender, non-bi-nair, gendervariant, polygender, agender, genderfluïde, crossdresser, travestiet of trans-seksueel zijn)
- a. Ja
 - b. Nee
 - c. Weet ik niet
 - d. Dat zeg ik liever niet
4. Wat is je leeftijd?
- a. 18 t/m 20 jaar
 - b. 21 t/m 29 jaar
 - c. 30 t/m 39 jaar
 - d. 40 t/m 49 jaar
 - e. Ouder dan 50
5. In welk land ben je geboren? [open vraag]
6. Hoelang werk(te) je als sekswerker?
- a. Minder dan een jaar
 - b. Een t/m vijf jaar
 - c. Zes t/m tien jaar
 - d. Elf jaar of langer
7. In de afgelopen 3 maanden, hoeveel uur per week werkte je ongeveer gemiddeld als sekswerker? [open invullen]

8. In de afgelopen 3 maanden, waar heb je gewerkt? (meerdere antwoorden mogelijk)
- a. Vanuit huis
 - b. Raam
 - c. Club
 - d. Privéhuis
 - e. Tippelzone
 - f. Escortbureau
 - g. Zelfstandig escort
 - h. Massagesalon
 - i. Onvergunde sector
 - j. Anders, namelijk:
9. Werkte je langer dan 3 maanden geleden nog ergens anders binnen de erotische branche?
- a. Nee
 - b. Ja (meerdere antwoorden mogelijk)
 - i. Vanuit huis
 - ii. Raam
 - iii. Club
 - iv. Privéhuis
 - v. Tippelzone
 - vi. Escortbureau
 - vii. Zelfstandig escort
 - viii. Massagesalon
 - ix. Onvergunde sector
 - x. Anders, namelijk:
10. Welke onderstaande optie omschrijft jouw situatie op dit moment het beste?
- a. Al mijn inkomsten komen uit sekswerk
 - b. Sekswerk is mijn hoofdberoep, maar ik heb ook nog andere inkomsten
 - c. Ik heb een ander hoofdberoep, maar ik heb nog een aantal vaste klanten
 - d. Ik heb een ander hoofdberoep, maar verdien ook geld in de erotische branche (niet alleen vaste klanten)
 - e. Sekswerk is mijn bijbaan naast mijn studie
 - f. Sekswerk is mijn bijverdienste naast mijn uitkering
 - g. Ik werk niet meer in de erotische branche
 - h. Anders, namelijk:

11. Indien a t m f & h - Hieronder staat een lijst met dingen die sekswerkers als aantrekkelijk benoemen voor hun baan. Kruis aan welke dingen voor jou van toepassing zijn (meerdere antwoorden mogelijk)
- i. Ik vind het werk leuk
 - j. Het geeft me waardering en aandacht
 - k. Ik vind het sociaal contact van mijn baan waardevol
 - l. Ik haal er voldoening uit
 - m. Ik krijg zelfvertrouwen door mijn werk
 - n. Ik krijg zelfbevestiging
 - o. Ik heb een vast klantenbestand wat een vast inkomen genereert
 - p. Ik ervaar veel vrijheid in mijn werk
 - q. Het werk is heel flexibel en daardoor kan ik het makkelijk combineren met een divers privéleven
 - r. Ik kan een bepaalde levensstandaard hebben
 - s. Ik kan andere mensen (zoals familie) onderhouden of ondersteunen
 - t. Anders, namelijk:
12. Indien a t m f & h - Hieronder staat een lijst met dingen die sekswerkers als vervelend benoemen voor hun baan. Kruis aan welke dingen voor jou van toepassing zijn (meerdere antwoorden mogelijk)
- a. Ik verdien niet genoeg
 - b. Het is psychisch zwaar werk
 - c. Het is fysiek zwaar werk
 - d. Het werk biedt onvoldoende toekomstperspectief
 - e. Ik vind het werk niet leuk
 - f. Ik heb problemen met mijn werkgever of exploitant
 - g. Ik heb een partner die bezwaar heeft tegen sekswerk
 - h. Er heerst vaak een stigma op sekswerk
 - i. Ik leid een dubbelleven
 - j. Er is geen mogelijkheid om legaal in de erotische branche te werken zoals ik dat wil
 - k. Anders, namelijk...
 - l. Ik vind niks vervelend aan mijn baan

13. Indien g - Hieronder staat een lijst met dingen die sekswerkers als aantrekkelijk benoemen voor hun baan. Kruis aan welke dingen voor jou toen van toepassing waren (meerdere antwoorden mogelijk)
- a. Ik vond het werk leuk
 - b. Het gaf me waardering en aandacht
 - c. Ik vond het sociaal contact van mijn baan waardevol
 - d. Ik haalde er voldoening uit
 - e. Ik kreeg zelfvertrouwen door mijn werk
 - f. Ik kreeg zelfbevestiging
 - g. Ik had een vast klantenbestand wat een vast inkomen genereerde
 - h. Ik ervaarde veel vrijheid in mijn werk
 - i. Het werk was heel flexibel en daardoor kon ik het makkelijk combineren met een divers privéleven
 - j. Ik kon een bepaalde levensstandaard hebben
 - k. Ik kon andere mensen (zoals familie) onderhouden of ondersteunen
 - l. Anders, namelijk:
 - m. Ik vond niks aantrekkelijk aan mijn baan
14. Indien g - Hieronder staat een lijst met dingen die sekswerkers als vervelend benoemen voor hun baan. Kruis aan welke dingen voor jou toen van toepassing waren (meerdere antwoorden mogelijk)
- a. Ik verdiende niet genoeg
 - b. Het was psychisch zwaar werk
 - c. Het was fysiek zwaar werk
 - d. Het werk bood onvoldoende toekomstperspectief
 - e. Ik vond het werk niet leuk
 - f. Ik had problemen met mijn werkgever of exploitant
 - g. Ik had een partner die bezwaar had tegen sekswerk
 - h. Er heerste vaak een stigma op sekswerk
 - i. Ik leidde een dubbelleven
 - j. Er was geen mogelijkheid om legaal in de erotische branche te werken zoals ik dat wilde
 - k. Anders, namelijk...
 - l. Ik vond niks vervelend aan mijn baan

Bijlage 3 - 1.3. Blok C: bezig met veranderen van werk binnen of buiten erotische branche

Onderstaande vragen gaan over je behoeften en ervaringen met het veranderen van werk binnen of buiten de erotische sector.

1. Je hebt aangegeven dat je bezig bent om te veranderen van werk. Is dit binnen of buiten de erotische sector?
 - a. Binnen de erotische sector
 - b. Buiten de erotische sector
2. Hoelang overweeg je om te veranderen van werk?
 - a. Korter dan 1 maand
 - b. 1-3 maanden
 - c. 4-6 maanden
 - d. 7 – 12 maanden
 - e. 1 – 2 jaar
 - f. Langer dan 2 jaar
3. Heb je eerder (dus niet deze keer) een verandering in werk gemaakt of willen maken? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - a. Ja, binnen de erotische sector maar dat is niet gelukt-> **na dit blok naar blok F – eerdere carrière stappen**
 - b. Ja, buiten de erotische sector maar dat is niet gelukt -> -> **na dit blok naar blok F – eerdere carrière stappen**
 - c. Ja, ik ben eerder veranderd van werk(zaamheden) -> open vraag, Je hebt aangegeven al eerder veranderd te zijn van werk(zaamheden). Wil je vertellen welke stap je hebt gemaakt en hoe dat is gegaan?
 - d. Nee
4. Waarom wil je nu veranderen van werk? (meerdere opties)
 - a. Ik verdien niet genoeg
 - b. Ik ben toe aan iets anders
 - c. Ik vind het werk psychisch zwaar
 - d. Ik vind het werk fysiek zwaar
 - e. Ik vind dat het werk onvoldoende toekomstperspectief biedt
 - f. Ik vind het werk niet (meer) leuk
 - g. Ik heb problemen met mijn werkgever of exploitant
 - h. Ik heb een partner gekregen die bezwaar heeft tegen sekswerk
 - i. Ik heb een nieuwe partner en voel niet meer de behoefte om op een seksuele manier te connecteren met andere mensen
 - j. Ik voel me te beperkt vanwege het stigma
 - k. Het dubbellevens wordt me te veel
 - l. Ik heb geen zin meer in het nachtleven
 - m. Er is geen mogelijkheid om legaal in de erotische branche te werken zoals ik dat wil.
 - n. Vanwege ziekte/ongeval, namelijk: [open tekstvak]
 - o. Anders, namelijk...
5. Welk doel of doelen heb je voor de komende maanden? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - a. Ik wil een betaalbare woning;
 - b. Het vinden van passend werk met een passend inkomen;
 - c. (om)scholing
 - d. Schulden oplossen
 - e. fysieke/medische klachten verhelpen
 - f. Sociaal netwerk opbouwen of uitbreiden
 - g. Leren met minder geld rond te komen
 - h. anders, namelijk:
 - i. Ik heb geen doelen voor de komende maanden
6. Krijg je begeleiding of ondersteuning momenteel?
 - a. Ja
 - i. Heb je behoefte aan extra begeleiding of ondersteuning? (ja/nee)
 - b. Nee
 - iii. Wil je wel begeleiding of ondersteuning (Ja/nee)

7. Wanneer heb je voor het eerst actie ondernomen (zoals informatie opgezocht, of begeleiding of ondersteuning gezocht)?
- a. Korter dan 1 maand
 - b. 1-3 maanden
 - c. 4-6 maanden
 - d. 7 – 12 maanden
 - e. 1 – 2 jaar
 - f. Langer dan 2 jaar
 - g. Ik heb geen informatie of ondersteuning gezocht -> open vraag – wil je ons vertellen waarom je geen informatie of ondersteuning hebt gezocht? -> **EINDE BLOK**
 - h. Als vraag 6 b i - ja wil begeleiding -> **Blok C2**

- 11 [indien 8d] Waar heb je begeleiding of ondersteuning gezocht?
- a. Online bij organisaties die sekswerkers ondersteunen
 - b. Online op een andere plek (of deze twee opties samenvoegen)
 - c. In gesprek met een professional die langs kwam op mijn werkplek
 - d. In gesprek met een professional bij organisaties die sekswerkers ondersteunen
 - e. Anders, namelijk:
 - f. [indien 8d] Bij welke organisatie heb je begeleiding of ondersteuning gezocht? [open vraag?]
 - g. [indien 8a, b, c, d] Waarvoor zocht je informatie, begeleiding of ondersteuning ? (koppelen aan vraag 8)

Bijlage 3 - 1.4. Blok C1 – Als actie ondernomen (indien 7 a tm f)

8. Wat heb je gedaan? (meerdere opties)
- i. Informatie opgezocht
 - j. Begeleiding of ondersteuning gezocht van collega's (andere sekswerkers)
 - k. Begeleiding of ondersteuning gezocht van familie of vrienden
 - l. Begeleiding of ondersteuning gezocht van een professional (zoals sociaal werker, verpleegkundige, ervaringsdeskundige etc)
 - m. Anders, namelijk:
9. [indien 8a] Waar heb je informatie gezocht? (meerdere opties mogelijk)
- a. Online bij organisaties die sekswerkers ondersteunen
 - b. Online op een andere plek, namelijk:
 - c. In gesprek met een professional die langs kwam op mijn werkplek
 - d. In gesprek met een professional bij organisaties die sekswerkers ondersteunen
 - e. Anders, namelijk:
10. [indien 8a] Wat vond je van deze informatie?
- a. Heeft me goed geholpen, Hielp me een beetje, Hielp me weinig, Heeft me niet geholpen

	Informatie over	Begeleiding of ondersteuning van andere sekswerkers	Begeleiding of ondersteuning van familie of vrienden	Begeleiding of ondersteuning van een professional	Andere genoemde begeleiding / ondersteuning
zoeken naar een betaalbare woning					
vinden van passend werk met een passend inkomen					
omscholen / opleiding					
oplossen van schulden					
fysieke/medische klachten					
gesprekken over hoe ik me voel, zingeving en/of psychische hulp					
opbouwen van een sociaal netwerk					
leren met minder geld rond te komen					
Anders, namelijk:					
Anders, namelijk:					

14. Indien 6 ja -> Van wie krijg je momenteel begeleiding of ondersteuning ? (meerdere antwoorden mogelijk)
- a. Ja, van mensen in mijn eigen netwerk (familie, vrienden of collega's)
 - b. Ja, van professionals
 - c. Ja, anders namelijk:

[indien 14 a, b, c] welke begeleiding of ondersteuning krijg je momenteel?

	Begeleiding of ondersteuning in eigen netwerk	Begeleiding of ondersteuning van een professional	Andere genoemde begeleiding/ ondersteuning
zoeken naar een betaalbare woning			
vinden van passend werk met een passend inkomen			
omscholen / opleiding			
oplossen van schulden			
fysieke/medische klachten			
gesprekken over hoe ik me voel, zingeving en/of psychische hulp			
opbouwen van een sociaal netwerk			
leren met minder geld rond te komen			
Anders, namelijk:			
Anders, namelijk:			

15. [indien 14b] Met hoeveel professionals heb je momenteel contact vanwege het maken van een carrière stap?
- a. 1 professionals
 - b. 2-5 professionals
 - c. 6-10 professionals
 - d. Meer dan 10 professionals

- 16 [indien 14d] Wat vind je van de samenwerking tussen de verschillende professionals?
- a. Heel goed
 - b. Goed
 - c. Niet zo goed
 - d. Slecht
 - e. Heel slecht
 - f. Er was geen samenwerking

17. Wat vind je van de begeleiding of ondersteuning van (koppelen aan vraag 14)

	Heeft me goed geholpen	Hielp me een beetje	Hielp me weinig	Heeft me niet geholpen
Begeleiding of ondersteuning van familie, vrienden of collega's				
Begeleiding of ondersteuning van een professional				
Andere begeleiding of ondersteuning				

18 In hoeverre sluit de begeleiding of ondersteuning aan op jouw behoefte (koppelen aan vraag 14)?

	Heel goed	Een beetje	Bijna niet	Helemaal niet
Begeleiding of ondersteuning van familie of vrienden				
Begeleiding of ondersteuning van een professional				
Andere begeleiding of ondersteuning				

19. Kruis aan wat voor jou het meest van toepassing is. Ik kan zelf keuzes maken in de begeleiding of ondersteuning die ik krijg:
- a. Helemaal mee eens
 - b. Mee eens
 - c. Niet mee eens, niet mee oneens
 - d. Mee oneens
 - e. Helemaal mee oneens
20. Kan je uitleggen waarom je dit vindt?
21. Kruis aan wat voor jou het meest van toepassing is. Deze carrière stap is voor mij
- a. Heel belangrijk
 - b. Belangrijk
 - c. Niet belangrijk, niet onbelangrijk
 - d. Niet belangrijk
 - e. Helemaal niet belangrijk
22. Kan je uitleggen waarom je dit vindt?
23. Mis je iets in de informatie of begeleiding of ondersteuning ? -> Blok C2
- a. Ja
 - i. Wat heb je gemist?
 - b. Nee

Bijlage 3 - 1.5. Blok C2 – wil begeleiding of ondersteuning, maar krijgt het niet & geen stappen gezet (vraag 6 & 7)

1. Waar heb je behoefte aan? (meerdere antwoorden mogelijk)
 - c. Informatie
 - d. Begeleiding of ondersteuning
2. Indien informatie. -> Aan welke informatie heb je behoefte? (meerdere opties)
 - a. Informatie bij het zoeken naar een betaalbare woning;
 - b. Informatie bij het vinden van passend werk met een passend inkomen;
 - c. Informatie m.b.t. (om)scholing;
 - d. Informatie voor het oplossen van schulden;
 - e. Informatie over fysieke en psychische zorg, veiligheid, zingeving;
 - f. Informatie over het opbouwen van een nieuw sociaal netwerk
 - g. Informatie om te leren met minder geld rond te komen
 - h. anders, namelijk:
3. Indien begeleiding of ondersteuning. -> Aan welke begeleiding en ondersteuning heb je behoefte? (meerdere opties)
 - a. Begeleiding bij het zoeken naar een betaalbare woning;
 - b. Begeleiding bij het vinden van passend werk met een passend inkomen;
 - c. Begeleiding m.b.t. (om)scholing;
 - d. Begeleiding bij het oplossen van schulden;
 - e. Fysieke en psychische zorg, veiligheid, zingeving;
 - f. Begeleiding bij het opbouwen van een nieuw sociaal netwerk
 - g. Begeleiding om te leren met minder geld rond te komen
 - h. anders, namelijk:
4. Wat zit er in de weg om informatie, begeleiding of ondersteuning te zoeken? (meerdere opties)
 - a. Ik weet niet waar ik informatie kan vinden
 - b. Ik weet niet waar ik begeleiding of ondersteuning kan vinden
 - c. De informatie die ik kan vinden past niet bij wat ik nodig had
 - d. De begeleiding of ondersteuning past niet bij wat ik nodig heb
 - e. Ik vind het te spannend om begeleiding of ondersteuning te zoeken
 - f. Anders, namelijk...
 - g. Wat zou je kunnen helpen om informatie, begeleiding of ondersteuning te zoeken?
[open antwoord]

Bijlage 3 - 1.6. Blok D: Overweegt te veranderen binnen of buiten de erotische branche

Onderstaande vragen gaan over je behoeften en ervaringen met het eventueel veranderen van werk binnen of buiten de erotische sector in de toekomst.

1. Overweeg je om te veranderen van werk binnen of buiten de erotische sector? Toelichting: De verandering van werk kan gaan om zowel binnen de erotische branche (zoals van raam naar escortbureau of andersom) maar ook het krijgen van een baan buiten de erotische branche.
 - h. Binnen de erotische sector
 - i. Buiten de erotische sector
2. Hoelang overweeg je om te veranderen van werk?
 - a. Korter dan 3 maanden
 - b. 4 – 12 maanden
 - c. Langer dan 1 jaar
3. Waarom overweeg je om te veranderen van werk?
 - a. Ik verdien niet genoeg
 - b. Ik ben toe aan iets anders
 - c. Ik vind het werk psychisch zwaar
 - d. Ik vind het werk fysiek zwaar
 - e. Ik vind dat het werk onvoldoende toekomstperspectief biedt
 - f. Ik vind het werk niet (meer) leuk
 - g. Ik heb problemen met mijn werkgever of exploitant
 - h. Ik heb een partner gekregen die bezwaar heeft tegen sekswerk
 - i. Ik heb een nieuwe partner en voel niet meer de behoefte om op een seksuele manier te connecteren met andere mensen
 - j. Ik voel me te beperkt vanwege het stigma
 - k. Het dubbelleven wordt me te veel
 - l. Ik heb geen zin meer in het nachtleven
 - m. Er is geen mogelijkheid om legaal in de erotische branche te werken zoals ik dat wil.
 - n. Vanwege ziekte/ongeval, namelijk: [open tekstvak]
 - o. Anders, namelijk...

4. Heb je eerder (dus niet deze keer) een een verandering in werk gemaakt of willen maken? (meerdere antwoorden mogelijk)
- Ja, binnen de erotische sector maar dat is niet gelukt-> na dit blok naar blok F – eerdere carrière stappen
 - Ja, buiten de erotische sector maar dat is niet gelukt -> -> na dit blok naar blok F – eerdere carrière stappen
 - Ja, ik beneerder veranderd van werk(zaamheden)-> open vraag, Je hebt aangegeven al eerder te zijn veranderd van werk(zaamheden). Wil je vertellen welke stap je hebt gemaakt en hoe dat is gegaan?
 - Nee
5. Heb je behoefte aan informatie, begeleiding of ondersteuning om te kunnen stoppen met sekswerk? (meerdere antwoorden)
- Ja, aan informatie
 - Ja, aan begeleiding of ondersteuning
 - Nee, daar heb ik geen behoefte aan -> wil je ons vertellen waarom je geen informatie of ondersteuning hebt gezocht? -> **EINDE BLOK**

Bijlage 3 - 1.7. Blok D1 – behoefte aan info of begeleiding (indien 5 a of b – NIET 5c)

1. Indien informatie. -> Aan welke informatie heb je behoefte?
- Informatie bij het zoeken naar een betaalbare woning;
 - Informatie bij het vinden van passend werk met een passend inkomen;
 - Informatie m.b.t. (om)scholing;
 - Informatie voor het oplossen van schulden;
 - Informatie over fysieke en psychische zorg, veiligheid, zingeving;
 - Informatie over het opbouwen van een nieuw sociaal netwerk
 - Informatie om te leren met minder geld rond te komen
 - anders, namelijk:

2. Indien begeleiding of ondersteuning. -> Aan welke begeleiding en ondersteuning heb je behoefte?
- Begeleiding bij het zoeken naar een betaalbare woning;
 - Begeleiding bij het vinden van passend werk met een passend inkomen;
 - Begeleiding m.b.t. (om)scholing;
 - Begeleiding bij het oplossen van schulden;
 - Fysieke en psychische zorg, veiligheid, zingeving;
 - Begeleiding bij het opbouwen van een nieuw sociaal netwerk
 - Begeleiding om te leren met minder geld rond te komen
 - anders, namelijk:
3. Wat zit er in de weg om informatie, begeleiding of ondersteuning te zoeken?
- Ik weet niet waar ik informatie kan vinden
 - Ik weet niet waar ik begeleiding of ondersteuning kan vinden
 - De informatie die ik kan vinden past niet bij wat ik nodig had
 - De begeleiding of ondersteuning past niet bij wat ik nodig heb
 - Ik vind het te spannend om begeleiding of ondersteuning te zoeken
 - Anders, namelijk...
4. Wat zou je kunnen helpen om informatie, begeleiding of ondersteuning te zoeken? [open antwoord]

[Blok E: Vragen voor sekswerkers die momenteel niet werkzaam zijn in de erotische branche]

[Blok F: Vragen voor sekswerkers die al eerder hebben geprobeerd om te veranderen van werk.]

[Blok G: Afsluitende vragen.]

Bedankt voor het invullen van de vragenlijst. We benaderen je over een aantal maanden opnieuw.

Wil je graag informatie, begeleiding of ondersteuning?

Hier kan je dit laagdrempelig krijgen: sekswerkgoedgeregeld.nl

Ken je mensen die een carrière stap overwegen binnen of buiten de erotische branche? Zou je de vragenlijst dan willen delen? LINK

Bijlage 4 Leden begeleidingscommissie

Voorzitter	
De heer em. Prof. dr. D.J. Korf	Universiteit van Amsterdam (UvA) – Faculteit der Rechtsgeleerdheid
Leden	
Mevrouw drs. E.M.H. van Dijk	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)
Mevrouw dr. B.C.M. Oude Breuil	
Mevrouw mr. drs. I.R. Bluijs	Ministerie van Justitie en Veiligheid - Directie Veiligheid en Bestuur (DVB)
Andere leden die in de beginfase of tijdelijk als vervanging hebben deelgenomen:	
De heer L.F. Heuts, MSc	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)
Mevrouw I.E.S. Teunissen	Ministerie van Justitie en Veiligheid - Directie Veiligheid en Bestuur (DVB)
De heer prof. dr. J.K. Helderman	Radboud Universiteit (RU) - Faculteit der Managementwetenschappen

COLOFON

Auteurs	Dr. R. de Wildt Dr. M. Lünemann J. van der Ploeg, MSc Dr. L. van Loon-Dikkers
Met medewerking van	L. Reimink L. Mengerink, MSc
Omslag	AdobeStock nr. 775270581, Koshiro K
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Giessenplein 59-C 3522 KE Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, oktober 2025

ISBN: 978-94-6409-393-3
Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.
Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with Verwey-Jonker Institute.
Partial reproduction of the text is allowed, on the condition that the source is mentioned.